

Агар дар ҷаҳон набвад омӯзгор,
Шавад тира аз беҳирад рӯзгор.

ҲАҶТАНОМА АЗ 20-УМИ ИЮЛИ СОЛИ 1932 НАШР МЕШАВАД

№33 (12517)
13 августи
соли 2025

ОМУЗГОР

НАШРИЯИ ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН www.omuzgor-gazeta.tj

▶ РОҶНАМО

тар аз панҷ китоби бадеӣ ва ҳифзи асарҳои манзуму мансури адабони гузаштаву муосирро барои калонсолону хонандагон ба роҳ монанд ва иҷрои онро зери назорати катъӣ қарор диҳанд.

***

Озмунҳои «Тоҷикистон – Ватани азии ман» ва «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» як нуктаи бисёр муҳимро собит намуданд: дар байни наврастони ҷавонони мо истеъдодҳои нодир ба воқеа расида истодаанд, ки мо бояд онҳоро ҳамаҷониба дастгириву ҳавасманд гардонем.

***

Хотирнишон месозам, ки ҳадафи мо аз баргузориҳои озмунҳои «Илм – фурӯғи маърифат», «Тоҷикистон – Ватани азии ман», «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» ва олимпиадаву озмунҳои гуногун тақвият бахшидани хувияти миллии, ҳисси ифтихор аз таъриху тамаддуни бостонии халқамон, боз ҳам баланд бардоштани сатҳи саводнокиву маърифатнокии мардум, қабл аз ҳама, наврастони ҷавонон, тақвияти завқи зебопарастии онҳо ва пайдо кардани истеъдодҳои нодир аз байни наслҳои ояндаасоз мебошад. Тавре ки мушоҳида мегардад, ҳоло дар ҷомеаи мо насли нави соҳибистеъдод, илму донишдӯст ва фарҳангпарвару забондон ба камол расида истодааст ва мо бояд онҳоро аз ҳар ҷиҳат дастгирӣ намоем.

***

Дар шаш сол дар озмуни «Тоҷикистон – Ватани азии ман» 21 ҳазору 500 нафар иштирок карда, қариб 500 нафари онҳо соҳиби ҷойҳои якум, дуум

ДАР ТАЛОШИ ИЛМУ ДОНИШОМУЗӢ ВА АЗ ХУД КАРДАНИ КАСБУ ҲУНАР БОШЕД

Аз суҳбати Асосгузори сулҳу ваҳдати миллии – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар хусуси Озмуни ҷумҳуриявии «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст»

Мо омӯзиш ва аз худ кардани забонҳоро ба барои худнамоӣ, балки бо мақсади маърифатнок гардонидани ҷомеа густариш медиҳем. Аз ин рӯ, ҳар як фарди бедордил бояд барои ғани гардидани забони модарӣ ва омӯختани забонҳои хориҷӣ кӯшиш кунад, ба мутолиаи китоб диққати аввалиндараҷа диҳад ва ҷиҳати баланд бардоштани маърифатнокии худ саъю талош намояд.

***

Роҳбарону масъулони соҳаро зарур аст, ки сатҳи сифати таълимиро баланд бардошта, ҷиҳати боло рафтани савияи донишу маърифатнокии хонандагону донишҷӯён тадбирҳои иловагиро роҳандозӣ намоянд ва ҳамзамон бо ин, ба тарбияи насли наврас диққати бештар дода, барои амалӣ гардидани Консепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон чораҳои зарурӣ андешанд. Вобаста ба ин, ҳар сол озмуни «Фурӯғи субҳи доноӣ»-ро баргузор намуда, ба он доираи ҳарчи васеътари ҷомеа ҷалб ва ҷиҳати ҳавасмандсозии ғолибон аз мактаб сар карда, то мақомоти маҳалливу марказии ҳокимияти давлатӣ чораҷӯӣ карда шавад.

***

Мо миллати фарҳангӣ, тамаддунсоз ва аз насли ориёӣ буда, бояд ба таърихӣ гузаштаамон ҳарчи бештар рӯ оварем ва дар калби фарзандонамон меҳри китобхонӣ ва ҷустуҷӯи илму донишро ҷой кунем. Ҳифз ва рушди фарҳанги миллии бо дарназардошти завқи наслҳои имрӯза аз муҳимтарин вазифаҳои мо дар замони муосир ба ҳисоб меравад.

***

Китобхонаҳо бояд ба маркази муҳими илму фарҳанг табдил дода шаванд, зеро китоб маҳсули ақлу заковати мардуми соҳибтамаддун, омили асосии ҳифзи фарҳанги миллии ва яке аз муҳимтарин воситаҳои маърифатнок кардани аҳли ҷомеа буда, қобилияти суҳандониву суҳанрониро сайқал медиҳад, доираи андешаву тафаккур ва ҷаҳонбинии инсонро васеъ ва ўро ба роҳи дурусти зиндагӣ раҳнамоӣ мекунад. Вобаста ба ин, ба вазоратҳои маориф ва илм, фарҳанг, сохторҳои илмӣ, роҳбарони вилоятҳо, шаҳру ноҳияҳо ва муассисаҳои таълимии ҳамаи зинаҳои таҳсилот супориш дода мешавад, ки ба хотири баланд бардоштани сатҳи маънавияти аҳолии ҷопи китобҳои бадеиро зиёд намуда, дар як сол хондани на кам-

ва сеюм гардидаанд. Дар озмунҳои дигар, аз ҷумла, «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст», «Илм фурӯғи маърифат» ва «Тоҷикон – оинаи таърихӣ миллат» низ то имрӯз 2 миллиону 60 ҳазор нафар шаҳрванди кишвар, хусусан, наврастони ҷавонон иштирок карда, қариб 1000 нафар соҳиби шохҷоиза, ҷойҳои намунавӣ ва ҷоизаҳои пулӣ гардидаанд.

***

Фаромӯш накунед, ки танҳо илму дониш ва сатҳи баланди маърифат ба шумо қобилияти расидан ба қадри истиклолу озодӣ, давлату давлатдорӣ, падару модар, забон, таърих, фарҳанг, расму оинҳо ва дигар арзишҳои бебаҳои миллиро фароҳам месозад. Бинобар ин, ба ҳар яке шумо таъкид мекунам, ки ба қадри вақт ва давраи зудгузари наврастони ҷавонӣ расед, доим дар талоши илму донишомӯзӣ ва аз худ кардани касбу ҳунар бошед, бештар китоб хонед, донишманд шавед, забони покиза ва одоби муоширати баланд дошта бошед, ояндаи давлатро соҳибӣ кунед, истиклолу озодии Ватани маҳбубамон – Тоҷикистонро ҳифз намоед, онро таҳким бахшед ва обрӯю манзалати давлати тоҷиконро дар арсаи байналмилалӣ боз ҳам баланд бардоред.

6

Мушкилоти таълим осон мегардад

8

Таъмини сифати пажӯҳишҳо – омили дастбӣ ба дастовардҳои бузурги илмӣ

ДАР ИН ШУМОРА :

10

Устура ва адабиёти бадеӣ

12

Истифодаи самарабахши китобҳои дарсии электронӣ

Почтаи электронии «Омӯзгор»: p.omuzgor@maorif.tj

Телефон барои тамос: 225-81-55

АХБОР

6 августи соли 2025 дар шаҳри Хучанд таҳти раёсати муовини Сарвазирӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон Дилрабо Мансурӣ оид ба иҷрои барномаҳои давлатии соҳаи маориф чаласаи корӣ баргузор гардид. Дар он муовини вазири маориф ва илм Р. Каримзода, муовини раиси вилоят, роҳбарони шаҳру ноҳияҳо ва директорони муассисаҳои таълимӣ ширкат намуданд.

Чаласа бо ҳадафи таҳлили раванди иҷрои барномаҳои давлатии марбут ба соҳаи маориф, аз ҷумла, «Барномаи таъмини муассисаҳои таълимӣ бо кабинетҳои фанӣ ва озмоишгоҳҳои мутахассисони таълимӣ барои солҳои 2021-2025», «Барномаи давлатии рушди таҳсилоти томактабӣ барои солҳои 2020-2035», «Барномаи рақамизатсияи муассисаҳои таълимӣ», ки дар заминаи сиёсати маорифпарваронаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва бо дастгирии

Пешвои миллат, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон қабул гардидаанд, доир шуд.

Зимни баррасии масъалаҳо таъкид гардид, ки бо мақсади баланд бардоштани сатҳи сифати таълим ва тақвияти имконияти муассисаҳои таълимӣ якҷанд тадбир, аз ҷумла, бунёди муассисаҳои нави таълимӣ, таъмиру таҷдиди синфхонаҳо, таъмини онҳо бо мизу курсӣ, ҷалби омӯзгорони соҳибхитосос (махсусан, дар фанҳои дақиқ ва технологияи иттилоотӣ), ташкили даврҳои

Баррасии иҷрои барномаҳои давлатии соҳаи маориф

тақмили ихтисосу семинарҳои омӯзишӣ, баргузориҳои озмуну олимпиадаҳо, таъмини муассисаҳо бо компютер ва интернет, инчунин, тавсеаи соҳаи таҳсилоти томактабӣ амалӣ карда мешаванд.

Муовини Сарвазирӣ Тоҷикистон зикр намуд, ки масъалаи ҷалби хонандагон ба зинаи сеюми таҳсилот (синфҳои 10-11) ҳамчун яке аз

самтҳои афзалиятноки сиёсати соҳа арзёбӣ гардида, дар ҳамкорӣ бо волидон ва ҷомеаи шаҳрвандӣ барои фарогирӣ бештари хонандагон тадбирҳои мушаххас амалӣ карда шаванд. Дар робита ба омодагии хонандагон ба озмуну олимпиадаҳои ҷумҳуриявӣ, аз ҷумла, «Тоҷикистон – Ватани азизи ман», «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст»

ва «Илм – фурӯғи маърифат» баён гардид, ки тадбирҳои ҷиддӣ ба роҳ монда шуда, дар ин самт натиҷаҳо бояд боз ҳам хубтар гарданд.

Гуфта шуд, ки дар асоси шумораи аҳолии шаҳру ноҳияҳо сохтмони муассисаҳои нави томактабӣ оғоз ёфта, ин раванд дар ҳамкорӣ бо шахсони саховатманд ва соҳибкорон суръат бахшида шавад. Иншооте,

ки қаблан ҳамчун кӯдакистон истифода мешуданд, мавриди бозбинӣ қарор гирифта, дар ҳолати мувофиқат ба талабот ба мақсади аввал баргاردонида шаванд. Шумораи марказҳои инкишофи кӯдак зиёд гардида, фарогирӣ бештари кӯдакон дар онҳо таъмин карда шавад. Ҳамзамон, бо бунёди муассисаҳои томактабӣ масъалаи таъмини онҳо бо мутахассисон ва ҷалби кадрҳои ҷавон мавриди тавачҷуҳ қарор гирад. Дар самти таъмини муассисаҳо бо кабинетҳои

фанӣ, таҷҳизоти озмоишӣ, компютер ва пайвастишавӣ ба интернет тадбирҳои амалӣ андешида шаванд.

Дар анҷоми чаласа муовини Сарвазирӣ Тоҷикистон таъкид намуд, ки натиҷаҳои амалишавии барномаҳо ва озмунҳо ҷамъбаст гардида, барои баррасӣ ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод карда шаванд.

Шиносӣ аз фаъолияти мактаби №15-и ноҳияи Бобоҷон Ғафуров

6 августи соли 2025 дар доираи сафари корӣ ба вилояти Суғд муовини Сарвазирӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон Дилрабо Мансурӣ бо шароити фароҳамгардида барои таълиму тадриси хонандагон, омодагии синфхонаю биноҳои таълимӣ барои соли таҳсили 2025-2026 аз муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №15-и ноҳияи Бобоҷон Ғафуров дидан кард.

Муовини Сарвазирӣ мамлакатро муовини вазири маориф ва илм Равшан Каримзода, муовини раиси вилояти Суғд Ҷамшед Ҷӯразода, сардори раёсати маорифи вилоят Гулсара Мирзозода, муовини раиси ноҳияи Бобоҷон Ғафуров Дилором Турсунзода ва дигар шахсони масъул ҳамроҳӣ намуданд.

Ҳангоми шиносӣ аз фаъолияти муассиса, ҳамзамон, вазъи

омодагӣ ба давраи тирамоҳу зимистон, инчунин, шароити таълиму тарбия, ҷобаҷогузориҳои кадрҳои омӯзгорӣ ва ҷойи нишаст барои хонандагон мавриди тавачҷуҳ қарор гирифт.

Маълум шуд, ки муассисаи мазкур аз таъмири ҷорӣ пурра бароварда шуда, ба соли таҳсили нав омодааст.

Муовини Сарвазирӣ кишвар масъулини соҳаро ҷиҳати беҳтарсозии шароити таълиму тарбия, рушд ва омӯзиши фанҳои дақиқ, баланд бардоштани сатҳи сифати таълим, таъмини иштироки бештари хонандагон дар озмуну олимпиадаҳои ҷумҳуриявӣю байналмилалӣ, тақвияти заминаи моддӣву техникаӣ ва фароҳамсозии муҳити соҳаи таълимӣ вазифагузориҳо намуд.

Омӯзгорони тоҷик дар даври омӯзишии байналмилалӣ «KLIC LEAD Global Workshop 2025»

30 омӯзгор аз Тоҷикистон дар даври омӯзишии байналмилалӣ «KLIC LEAD Global Workshop 2025» дар шаҳри Сечонги Ҷумҳурии Корея иштирокдоранд.

Даври омӯзишӣ 4 август оғоз ёфта, дар доираи татбиқи амалии Ёддошти тафохум байни Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Идораи маорифи шаҳри Сечонг гузаронда мешавад.

Мақсади асосии ин ҳамкорӣ тақвияти иқтисодии касбии омӯзгорон дар самти таҳсилоти рақамӣ, барномасозӣ, EduTech ва шиносӣ бо зехни сунъӣ (AI) мебошад. Барномаи омӯзишӣ, инчунин, шиносӣ бо муассисаҳои

таълимии инноватсионӣ ва муҳити рақамӣ таълимии Кореяро фаро мегирад.

Ин ҳамкорӣ нав ба омӯзгорони тоҷик имкон фароҳам меорад, ки бо таҷрибаи муосирӣ давлатҳои пешрафта шинос шуда, донишҳои андӯхташонро дар рушди муҳити таълимии мактабҳои Тоҷикистон татбиқ намоянд. Омӯзиш қадами аввалин дар роҳи амалӣ гардондани ҳадафҳои стратегӣ дар доираи Ёддошти тафохум мебошад.

Дар доираи ин ҳамкорӣ ҷонибҳои ниятдоранд, ки дар самти таҳияи маводи таълимии муштарак, гузарондани машваратҳои илмӣ-амалӣ ва мубодилаи мунтазами омӯзгорон фаъолияти муштаракро густариш диҳанд.

Бояд гуфт, ки ин иқдом на танҳо ба баландбардории сифати таҳсилот мусоидат менамояд, балки дар ташаккули ҳамкорӣ байналмилалӣ дар соҳаи маориф байни Тоҷикистону Корея низ нақши муассир хоҳад гузошт.

8 августи соли 2025 дар Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти раёсати муовини Сарвазирӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон, раиси комиссияи ҷумҳуриявӣю озмун Дилрабо Мансурӣ чаласаи корӣ хайати комиссияи ҷумҳуриявӣю озмун «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» ҷиҳати оғози даври сеюми озмун баргузор гардид.

Дар чаласа муовини вазири маориф ва илм, котиби комиссияи озмун Р. Каримзода, инчунин, аъзои хайати комиссияи ҷумҳуриявӣ, сардорони раёсату шуъбаҳои дахлдори Вазорати маориф ва илм, муовинони раисони Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳои Суғд ва Хатлон, шаҳри Душанбе ва шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳури, сардорони Сарраёсати маорифи шаҳри Душанбе, раёсатҳои маорифи вилоятҳои Суғду Хатлон ва ВМКБ, мудирони шуъбаҳои маорифи шаҳру ноҳияҳои кишвар ва хайати ҳакамони тарихи ҳузурӣ ва маҷозӣ иштирок намуданд.

Раиси комиссияи ҷумҳуриявӣю озмун Дилрабо Мансурӣ иброз дошт, ки баргузориҳои Озмуни ҷумҳуриявӣю «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» як марҳалаи муҳимми маърифатӣ ва фарҳангӣ барои ҷомеаи кишвар буда, ташаббуси Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти кишвар, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ҷиҳати баргузориҳои озмун нишонаи равшани ғамхорӣ ба сатҳи маърифатнокӣ ва завқи китобхонии аҳоли, махсусан, наврасону ҷавонон аст.

Гуфта шуд, ки дар даври дуюми озмун, ки дар сатҳи маҳаллӣ ва минтақавӣ баргузор гардид, дар маҷмӯъ, 58 ҳазору 250 нафар иштирок намуда, 3619 нафар (2772 нафарашон духтарон) ба даври сеюм роҳат гирифтаанд. Вазорати маориф ва илм якҷо бо мақомоти иҷроияи маҳаллӣ ва дигар сохторҳои дахлдор тамоми тадбирҳои амалӣ кард, то даври сеюми

Оғози даври сеюми озмун

озмун бо шаффофият ва дар фазои фарҳангиву илмӣ баргузор гардад.

Ҳамзамон, аз рӯи чор номинатсия доир шудани озмун ва ҷалби тоҷикони бурунмарзӣ як падидаи тоза ва шоён таҳсин буда, Вазорати маориф ва илм дар ҳамкорӣ бо Вазорати корҳои хориҷӣ ва дигар сохторҳои дахлдор тартиби иштирок тарихи маҷозиро барои ҳамдиёрони бурунмарзӣ таҳия ва мувофиқа кардаанд. Барои онҳо комиссияи алоҳида ташкил гардида, имкон фароҳам аст, ки дар шакли онлайн иштирок кунанд.

Дар ҷараёни чаласа омодагӣ ба даври сеюми озмун баррасӣ шуда, хайати ҳакамони ва ҷадвали баргузориҳои озмун аз 11 то 23 августи соли ҷорӣ тасдиқ гардид. Ҳамчунин, тартиби иштироки тоҷикони бурунмарзӣ дар озмун ва дигар масъалаҳои муҳимми ҷорӣ баррасӣ ва ҷонибдорӣ шуданд. Таъкид гардид, ки тамоми шароит барои баргузориҳои саривақтӣ ва сатҳи баланди озмун фароҳам оварда шуда, назорати ҷараёни он аз ҷониби мақомоти марбута таъмин мегардад.

Бори дигар қайд намудан зарур аст, ки мақсади фаромиллӣ намудани озмуни мазкур, дар доираи татбиқи сиёсати фарҳангии Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон со-

ли равон барои аввалин бор иштироки тоҷикони бурунмарзӣ дар Озмуни ҷумҳуриявӣю «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» ба роҳ монда шуд. Ин иқдом дар заминаи дастури супоришҳои Пешвои миллат роҳандозӣ гардида, шароити ширкати маҷозии ҳамватанони дар хориҷбуда фароҳам оварда шудааст. То имрӯз аз кишвари Англия, Ҷумҳурии Ислонд Эрон, Ҷумҳурии Ўзбекистон ва Федератсияи Россия тавассути тамоси телефонӣ ва бо ирсолӣ дархост расман муроҷиат намудаанд. Шартҳои иштирок ин пешниҳоди рӯйхати китобҳои хондашуда аз ҷониби довталабон мебошад, ки баъд аз тасдиқ дар Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон онҳо метавонанд дар даври сеюми озмун тарихи маҷозӣ иштирок намоянд. Тартиби иштирок бо мувофиқаи вазорату кумитаҳои дахлдор тасдиқ гардида, ҳадаф аз ин иқдом таҳкими хувияти миллӣ, забон ва фарҳанги тоҷикӣ дар миёни ҳамватанони берун аз кишвар мебошад.

Дар фарҷом раиси чаласа бори дигар таъкид намуд, ки баргузориҳои озмуни мазкур дар шароити муосир як амри зарурӣ ва стратегӣ буда, иштироки фаёлонаи хонандагону омӯзгорон ва тамоми кишрҳои ҷомеа дар озмун нишон медиҳад, ки миллат ба китоб ва дониш эҳтироми хоса дорад.

Дар шаш моҳи соли 2025 ба ҳазинаи варзишии мамлакат 238 медал ворид гардид.

АХБОР

6 августи соли 2025 дар Вазорати маориф ва илм мулоқоти вазири маориф ва илм Раҳим Саидзода бо Намояндаи доимии дафтари Ҳамоҳангсозии Созмони Милали Муттаҳид дар Ҷумҳурии Тоҷикистон хонум Кавилмадам Рамасвами баргузор гардид.

Вазири маориф ва илм меҳмонро ба Вазорати маориф ва илм хушомадед гуфта, зикр намуд, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун узви фаъоли Созмони Милали Муттаҳид дар тӯли беш аз се даҳсола ҳамкориҳои самарабахш, махсусан, дар самти маорифро бо ЮНЕСКО, ЮНИСЕФ, БРСММ ва дигар ниҳодҳои марбути созмони зикршуда ба роҳ мондааст. Таъкид шуд, ки ин ҳамкориҳо ба баланд бардоштани сифати тахсилот, таҳкими малакаҳои омӯзгорӣ, таъмини муҳити бехатари таълим ва тавсеаи баробарии гендерӣ мусоидат мекунам.

Дар навбати худ хонум Кавилмадам Рамасвами аз роҳбарияти Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии

Намояндаи доимии дафтари Ҳамоҳангсозии СММ дар вазорат

Тоҷикистон барои ҳамкориҳои созанда ва равоити фаъол изҳори сипос намуда, иброз дошт, ки СММ рушди соҳаи маорифро ҳамчун яке аз афзалиятҳои стратегӣ дар Тоҷикистон арзёбӣ мекунад.

Намояндаи СММ, инчунин, изҳор дошт, ки Дафтари Ҳамоҳангсозии СММ омода аст, дар таҳия ва татбиқи

барномаҳои афзалиятноки соҳаи маориф бо вазорат ҳамкориҳои зич ва судмандро идома диҳад ва мулоқоти имрӯза оғози марҳалаи нав дар таҳкими ҳамгирории сиёсати миллий бо ташаббусҳои байналмилалӣ мебошад.

Зимни мулоқот ҷонибҳои масъалаҳои марбут ба таҳкими ҳамкориҳои дучониба миёни Вазорати маориф ва илм ва ниҳодҳои Созмони Милали Муттаҳидро дар самти рушди устувори маориф, таъмини дастрасӣ ба тахсилоти босифат ва баробар, баланд бардоштани сатҳи таҳассуси омӯзгорон, татбиқи барномаҳои рақамӣ ва фарогирии ҳарчи бештари кӯдакон ба тахсил мавриди баррасӣ қарор доданд.

Зикр гардид, ки дар ҳамкорӣ бо ЮНЕСКО харитаи роҳ барои соли 2025 таҳия ва мувофиқа шудааст, ки дар асоси он як қатор чорабиниҳои муҳимми илмӣ-методӣ ва омӯзишӣ роҳандозӣ мегарданд.

Вазири маориф ва илм изҳори боварӣ кард, ки ҳамкориҳои миёни Тоҷикистон ва СММ дар самти маориф ва илм дар марҳалаи нав бо мазмуни ғанитар ва равоити мутақобилан судманд дар самтҳои татбиқи барномаҳои рақамӣ, таъмини баробарии гендерӣ дар тахсил тақвият хоҳанд ёфт.

Дар анҷоми мулоқот вазири маориф ва илм ба хонум Кавилмадам Рамасвами барои дастгирии ҳамешагӣ ва шарикӣ боэътимод изҳори сипос кард ва изҳор дошт, ки Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон барои густариши минбаъдаи ҳамкориҳои мутақобилан судманд омода аст.

Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст

11 августи соли 2025 дар шаҳри Душанбе даври шаҳрии Озмуни ҷумҳуриявии «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» оғоз ёфт.

Иброз гардид, ки озмун таҳти сарпарастии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон баргузор гардида, соли ҳафтум аст шумораи зиёди иштирокчиёро ба китобу китобхонӣ ҷалб менамояд.

Иттилоъ дода шуд, ки дар ин даври озмун ғолибони даври ноҳиявӣ аз 4 ноҳияи пойтахт – Исмоили Сомонӣ, Сино, Фирдавсӣ ва Шохмансур дар панҷ номинатсия иштирок намуда, ҳайати васеи ҳакамон иборат аз мутахассисону коршиносони варзидаи бахши назму наср, шоирону нависандагон ва дигар эҷодкорон ба дониши онҳо баҳо мегузоранд.

Гуфта шуд, ки тамоми шароит барои баргузори саривақтӣ ва сатҳи баланди озмун фароҳам оварда шуда, назорати чараёни он аз ҷониби мақомоти дахлдор таъмин мегардад.

Тибқи қадвали тасдиқшуда озмун аз 11 то 23 августи соли 2025 давом меёбад.

Ҳадафи асосии баргузори озмун, пеш аз ҳама, баланд бардоштани завқи китобхонӣ, дарёфти чехраҳои нави суҳанвару суҳандон, арҷ гузоштан ба арзишҳои миллию фарҳангӣ ва инкишофи қобилияти эҷодӣ, таҳкими эҳсоси худшиносӣ, ғанӣ гардонидани захираи лугавӣ, тақвияти ҷаҳони маънавӣ ва баландгардонии доираи забондонӣ байни кишрҳои муҳталифи ҷомеа, аз ҷумла, хонандагону донишҷӯёни ҷамаи зинаҳои тахсил ва шаҳрвандони мамлакат мебошад.

11 августи соли 2025 дар Китобхонаи вилоятии ба номи Тошхӯча Асирии шаҳри Хучанд даври сеюми Озмуни ҷумҳуриявии «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» аз рӯйи номинатсияҳои адабиёти кӯдакону наврасон ва осори шиғҳӣ, адабиёти классикӣ тоҷикӣ, адабиёти муосирӣ тоҷикӣ ва адабиёти ҷаҳон оғоз гардид.

Дар маросими кушодашавии даври сеюми озмун муовини якуми вазири маориф ва илми Ҷумҳурии

11 августи соли 2025 дар Донишгоҳи давлатии Данғара даври сеюми Озмуни ҷумҳуриявии «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» оғоз гардид.

Дар маросими ифтитоҳи даври вилоятии озмун муовини раиси вилояти Хатлон Анзурат Абдусаломзода иброз дошт, ки баргузори Озмуни ҷумҳуриявии «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» як марҳалаи муҳимми маърифатӣ ва фарҳангӣ барои ҷомеаи кишвар буда, ташаббуси Асосгузори сулҳу ваҳдати миллий – Пешвои миллат, Президенти мамлакат, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ҷиҳати баргузори озмун нишонаи равшани ғамхорӣ ба маърифатнокӣ ва завқи китобхонӣ аҳоли, махсусан, наврасону ҷавонон аст.

Таъкид гардид, ки тамоми шароит барои баргузори саривақтӣ ва сатҳи баланди озмун фароҳам оварда шуда, назорати чараёни он аз ҷониби мақомоти марбута таъмин мегардад.

Гуфта шуд, ки аз рӯйи ҷор номинатсия баргузор шудани озмун ва ҷалби тоҷикони бурунмарзӣ як падидаи тоза ва шоёнӣ таҳсин буда, Вазорати маориф ва илм дар ҳамкорӣ бо Вазорати қорҳои ҳоричӣ ва дигар сохторҳои дахлдор тартиби иштирок тариқи мачозиро барои ҳамдиёрон бурунмарзӣ таҳия ва мувофиқа кардаанд. Барои онҳо комиссияи алоҳида ташкил шуда, имкон фароҳам аст, ки дар шакли онлайн иштирок кунанд. Ҳадаф аз ин иқдом таҳкими ҳувияти миллий, забон ва фарҳанги тоҷикӣ дар миёни ҷамъатанони берун аз кишвар мебошад.

Тибқи қадвали тасдиқшуда озмун аз 11 то 20 августи соли ҷорӣ давом мекунад.

Тоҷикистон Ҳомид Ҳошимзода, муовини раиси вилояти Сугд Ҷамшед Ҷуразода, ҳайати комиссияи озмун ва ғолибони даври дуюм иштирок намуданд.

Муовини якуми вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ва муовини раиси вилоят зимни суҳанронӣ барои таъмини шаффофият ва дар сатҳи баланд баргузор намудани даври сеюми озмун ба масъулин дастурҳои мушаххас дода, ба иштирокчиён муваффақиятҳо таманно намуд.

11 августи соли 2025 дар Китобхонаи марказии шаҳри Ҳисор даври сеюми Озмуни ҷумҳуриявии «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» бо иштироки докталабони лаёқатманд аз 8 шаҳру навоҳии тобеи марказ оғоз гардид.

Озмун дар ҷаҳзи тантанавӣ оғоз ёфта, иштирокчиён маҳорати худро бо шавқу завқи зиёд ба ҳайати ҳакамон нишон доданд. Довталабон дар даври сеюми озмун бо ҳам рақобат намуда, донишу маърифати баланди худро нишон доданд.

Ёдовар мешавем, ки Озмуни ҷумҳуриявии «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» таҳти сарпарастии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон баргузор шуда, ба баланд бардоштани завқи китобхонӣ, тақвияти нуруи зеҳнӣ ва дарёфти чехраҳои нави суҳанвар нигаронида шудааст.

Дар Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон даври вилоятии Озмуни ҷумҳуриявии «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» оғоз гардид.

Муовини раиси вилоят Фурқати Ҳукумат иброз намуд, ки маҳз дар заминаи иқдоми маърифатпарварона ва таҳти сарпарастии Пешвои миллат, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон дар ҷанд соли охир дар мамлакат чунин озмунҳо баргузор мешаванд. Хушбахтона, сол аз сол дар вилоят низ шумораи иштирокчиёни озмунҳо зиёд мегардад.

Таъкид карда шуд, ки соли 2024 дар даври ҷумҳуриявии озмун Шаҳина Мабатқадамова соҳиби шоҳҷоиза гардид, ки ин боиси ифтихори сокинони вилоят мебошад.

Зимни ҷаласа ҳайати ҳакамон барои дар сатҳи зарурӣ ва шаффоф доир намудани озмун вазирадод карда шуданд.

Ёдовар мешавем, ки ба даври вилоятии озмун аз шаҳру ноҳияҳои вилоят 401 нафар роҳхат гирифтаанд.

Бунёди иншооти соҳаи маориф дар Хучанд

Бо мақсади иҷрои дастуру супоришҳои Президенти мамлакат, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон дар шаҳри Хучанд бунёду азнавсозии дахҳо иншооти соҳаи маориф бомаром идома дорад. Раиси шаҳри Хучанд Фирдавс Шарифзода аз чараёни сохтмони бинои иловагӣ дар гимназияи №4 шинос гардид.

Иттилоъ дода шуд, ки бинои сохташавандаи муассисаи таълимӣ аз 4 ошёна бо таххона ва 32 синфхонаи таълимӣ иборат буда, барои 1400 нафар хонанда дар ду баст сохта ба истифода дода хоҳад шуд. Қорҳои сохтмонӣ асосан ба анҷом расида, қорҳои пардозкунӣ оғоз гардидаанд.

Ҳамчунин, раиси шаҳр аз раф-

ти сохтмони бинои нави муассисаи тахсилоти томақтабии хусусӣ дар маҳаллаи «Темурмалик» шинос шуд. Иттилоъ дода шуд, ки кӯдакистон аз 3 ошёна иборат буда, барои 18 гурӯҳ ва 500 нафар кӯдак бо 40 ҷойи қорӣ пешбинӣ гардидааст. Қорҳои сохтмонӣ аз ҷониби гурӯҳи ширкатҳои «Фортуна ва компания» дар маҳаллаи 6-7-уми шаҳри Хучанд бо ҷалби 50 нафар қорғар чараён дорад.

Ба ифтихори 35-солагии Истиқлоли давлатӣ дар вилояти Хатлон 1411 иншоот ба истифода дода шуд.

НИШАСТИ МАТБУОТӢ

Фаъолияти Маркази миллии тестӣ дар PISA

Дар соли 2025 барои қабули донишҷӯён ба муассисаҳои таҳсилоти олии касбии ҷумҳурии тавассути ИМД тибқи нақшаи қабули донишҷӯён 64356 ҷой ҷудо гардидааст, ки аз ин шумора 11549 ҷой ба таҳсили ғайбӣ ва 52807 ҷой ба таҳсили пулакӣ пешбинӣ шудааст, – ибраз намуд зимни нишаст матбуотӣ Сабзалӣ Чаъфарзода, директори Маркази миллии тести назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Дар 43 шаҳру ноҳия 47 нуқтаи доимии бақайдгирӣ ва дар 17 шаҳру ноҳия нуқтаҳои сайёри бақайдгирӣ ташкил карда шуд.

Инчунин, соли равон мувофиқи низомномаи тасдиқнамудаи Вазорати маориф ва илми ҷумҳурии, Маркази миллии тестӣ бо Маркази ҷумҳуриявии дарёфт ва рушди истеъдодҳои олимпиадаи фаннии ҷумҳуриявии хонандагони синфи 11-и муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумиро баргузор намуд, ки аз

1251 нафар иштирокчӣ, 27 нафар ҷойи якум, 57 нафар ҷойи дуюм ва 286 нафар ҷойи сеюмро соҳиб гардиданд.

Маркази миллии тестӣ дар доираи Барномаи байналмилалӣ арзёбии хонандагон (*Progress for International Student Assessment – PISA*) ва Таҳқиқоти байналмилалӣ пешрафти саводи хондан (*Progress in International Reading Literacy Study – PIRLS*) низ фаъолияти худро ба роҳ мондааст.

Қайд кардан ба маврид аст, ки иштироки Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Барномаи байналмилалӣ арзёбии хонандагон PISA-2025 аз ҷониби Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Маркази миллии тестӣ чараён гирифта, дар он муассисаҳои таҳсилоти умумии асосӣ ва миёнаи умумии шаҳри Душанбе иштирок менамоянд.

Хуршеда АЗИЗОВА,
«Омӯзгор»

Таҳсили 125 шаҳрванди хориҷӣ

Дар Донишқадаи тиббӣ-ичтимоии Тоҷикистон соли ҷорӣ шумораи донишҷӯён ба 3218 нафар расид ва ин нишондод назар ба ҳамин давраи соли гузашта 777 нафар зиёд аст. Ҳамчунин, дар асоси маълумоти пешниҳоднамудаи Маркази миллии тести назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нақшаи қабули донишгоҳ барои соли хониши нав 98 дарсад иҷро шуд. Дар ин бора, зимни нишаст матбуотӣ ба журналистон ректори донишқада Зарина Ибодзода иттилоъ дод. Таъкид гардид, ки дар донишгоҳ 125 нафар шаҳрванди хориҷӣ аз

давлатҳои Ҳиндустон, Покистон, Бангладеш, Малави, Танзания, Арабистони Саудӣ ва Нигерия таҳсил доранд. Таҳсил дар донишгоҳ бо забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ сурат мегирад.

Бо мақсади ҳавасманд гардонидани олимону муҳаққиқон барои сари вақт анҷом додани корҳои илмӣ-таҳқиқотӣ ба рисолаи номзадӣ 5000 ва ба рисолаи докторӣ 8000 сомонӣ мукофотпулӣ пешбинӣ гардидааст.

Шаҳноза БОБОМУРОВА,
«Омӯзгор»

Фаъолияти пурсамар

Ректори филиали Донишқадаи рушди менеҷменти Сингапур Зайниддин Мухторов зимни нишаст матбуотӣ ибраз дошт, ки донишқада барои таъсиси ихтисосҳои мубрами замон, аз қабили менеҷменти бизнес ва молия, менеҷменти бизнес ва маркетинг, киберамният, технологияи иттилоотӣ, мудирӣ ва туризми байналмилалӣ аз Агентии назорат дар соҳаи маориф ва илми назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозатнома гирифт. Забони таҳсил дар донишқада англисӣ буда, имтиҳони қабул низ бо ин забон ба роҳ монда шудааст.

– Бинои нави донишқада бунёд мегардад. Дар баробари ин, мо тасмим гирифтем, ки парки технологияи муассиса ва маркази иттилоотии робита бо

ҷомеаро низ таъсис диҳем, – гуфт З. Мухторов.

Дар ин ҷо донишҷӯён тариқи шартнома таҳсил мекунанд. Ин муассисаи таълимӣ бо як қатор ташкилоту идораҳо, аз ҷумла, Ҷамъияти дорои масъулиятш маҳдуди «Авесто Гурӯҳ», Иттиҳоди корхонаҳои хусусии «Коиноти нав», Ҷамъияти саҳомии шакли кушодаи «Тоҷикгидроэлектромонтаж» ва Ҷамъияти саҳомии «TCELL» шартномаи ҳамкорӣ ба имзо расонидааст. Тибқи шартнома ҳаққи таҳсили донишҷӯён аз тарафи ширкатҳои болозикр пардохт гардида, донишҷӯён дар он ҷо таҷриба меомӯзанд ва пас аз анҷоми таҳсил фаъолияти меҳнатиро идома медиҳанд.

Ирода ТИЛАБОВА,
«Омӯзгор»

Лабораторияи байналмилалӣ минералогӣ ва маркази таҳқиқотӣ таъсис ёфт

Дар нишаст матбуотии Филиали Донишгоҳи миллии таҳқиқотии технологияи МИСИС дар шаҳри Душанбе директори филиали мазкур, номзоди илми иқтисодӣ Муъмин Ҷӯразода доир ба ҷамъбасти фаъолияти филиал дар шаҳрҳои аввали соли 2025 ба рӯзноманигорон маълумот дод. Гуфта шуд, ки филиали донишгоҳ мутахассисонро дар се самт – металлургия, информатика ва иқтисодиёти соҳавӣ омода менамояд.

– Дар филиал 737 нафар донишҷӯ ва аз ин теъдод 370 нафар ба таври рӯзона таҳсил менамоянд, – гуфт директори филиал. – Мо бештар ба корҳои озмоишу лабораторӣ аҳамияти ҷиддӣ дода, бо ин роҳ ба таъмини сифати

таълим мусоидат менамоем. Бо мақсади беҳтар гардонидани сатҳи сифати таълим раёсати филиал тасмим гирифтааст, ҳамаасола бо дарёфти имкониятҳои молиявӣ заминаҳои моддӣ-техникиро пурзӯр намояд. То имрӯз озмоишгоҳҳои фанҳои табиӣ-риёзӣ ва таҳассусӣ пурра ба таҷҳизоти наву замонавӣ мучаҳҳаз гардонид шудааст, ки донишҷӯён дар раванди таълим аз онҳо истифода менамоянд.

Рӯзноманигорон оид ба натиҷаҳои аттестатсияи хатм низ мароқ зоҳир намуданд. Вобаста ба ин, директори филиал афзуд, ки 150 нафар филиалро аз рӯйи ҷор ихтисос хатм намуд. Аз ин теъдод 12 нафар соҳиби дипломи аъло гардиданд. Дар робита ба ҳамкориҳои филиали до-

нишқада бо корхонаву муассисаҳо, иттилоъ дода шуд, ки тавачҷуҳи идораву корхонаҳои гуногун ба хатмкунандагон афзуда, масъалаи бо ҷойи кор таъмин намудани онҳо ҳалли худро ёфта истодааст.

Оид ба корҳои илмӣ ва фармоишӣ озмоишгоҳҳои дорои таҷҳизоти замонавӣ вазифаи асосиро иҷро менамоянд, ки ин имкониятҳо дар филиал мавҷуданд. Дар баробари ин имкониятҳо, дар нимсолаи аввали соли 2025 лабораторияи байналмилалӣ минералогӣ ва маркази таҳқиқотӣ (IMLRC) нахустин лабораторияи мустақили таҳлили сатҳи баланди технологияи ҷумҳурий дар соҳаи саноати кӯҳӣ таъсис дода шуд. Ин озмоишгоҳ ба макони муҳими таҳқиқоти амалӣ, аудити технологияи истеҳсолот, таҷрибаомӯзӣ ва иҷрои корҳои илмӣ вобаста ба захираҳои маъданӣ тибқи технологияи муосир дар корхонаҳои саноати кӯҳӣ-металлургии Тоҷикистон таъсис ёфтааст. Бо роҳнамоии директори филиал ва дигар масъулин хабарнигорон бевосита бо фаъолияти ин озмоишгоҳ аз наздик шинос гардиданд.

Ҳотами ҲОМИД,
«Омӯзгор»

4 нафар – соҳиби дипломи аъло

Дар нишаст матбуотии Филиали Донишгоҳи миллии таҳқиқотӣ «Донишқадаи энергетикӣ Москва» дар шаҳри Душанбе муовини якуми директор Сафаралӣ Гадов ва ибраз дошт, ки мувофиқи нақшаи қабули донишомӯзон 65 ҷой ба таҳсили бучавӣ ҷудо шудааст. Тариқи Маркази миллии тести назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамагӣ 13 нафар ба таври шартномавӣ дар донишқадаи мазкур роҳат гирифтаанд, ки танҳо 5 нафари онҳо барои бақайдгирӣ ба муассиса ҳозир шуданд.

– Яке аз омилҳои камтаваҷҷуҳӣ ба донишқада надониستاني забони русӣ аз ҷониби иддае аз довталабон аст. Аз ин

рӯ, чунин донишҷӯён дар раванди таълим хоҳиши ба равияҳои дигар гузаштан мекунанд, – ибраз намуд Сафаралӣ Гадов.

Дар донишқада 328 нафар донишҷӯ, аз ҷумла, 205 нафар дар шакли рӯзона ва 123 нафар ба таври фосилавӣ таҳсил мекунанд. Соли ҷорӣ 69 нафар донишқадаро хатм намуд, ки аз онҳо 4 нафар соҳиби дипломи аъло гардид. Ҳамаасола тақрибан 70% хатмкунандагони донишқада бо ҷойҳои кор таъмин мешаванд.

Хуршеда АЗИЗОВА,
«Омӯзгор»

Тавачҷуҳ ба соҳаи маориф меафзояд

Дар Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии шаҳри Истаравшан нишаст матбуотии раиси шаҳр Адҳам Маъмурзода бо намоёндагони васоити ахбори омма доир гардид.

А. Маъмурзода зимни таҳлили натиҷаҳои нимсолаи аввали соли 2025 зикр намуд, ки бо дастгириҳои

бевоситаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон соҳаи маориф ва илм ҳамеша дар маркази тавачҷуҳи Давлат ва Ҳукумати кишвар қарор дорад.

Тибқи иттилои раиси шаҳр, имрӯз дар шаҳри Ис-

таравшан 77 муассисаи таълимӣ, аз ҷумла, 68 муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ, 1 литсей, 6 гимназия, 1 мактаб-интернат, 1 мактаби хусусӣ, 60 маркази инкишофи кӯдак, 9 муассисаи томактабии давлатӣ ва 8 муассисаи томактабии хусусӣ фаъолият доранд.

Раиси шаҳр ибраз дошт, ки имрӯз шумораи умумии омӯзгорон 3474 нафар буда, аз ин теъдод 2103 нафарашонро занону бонувон ташкил медиҳанд. Ҳамчунин,

дар 17 муассисаи томактабӣ 2464 нафар кӯдак ба таълиму тарбия фаро гирифта шуда, дар назди 60 муассисаи таълимии шаҳр 1981 нафар кӯдакони синни 5-6-сола ба маркази инкишофи кӯдак ҷалб гардидаанд.

Саъдулло МАҲКАМОВ,
рӯзноманигор,
шаҳри Истаравшан

НИШАСТИ МАТБУОТӢ

Ҳамкорӣ бо 16 корхона,
ташкilot ва муассиса

Дар нишасти матбуотӣ Раҳим Назаров-директори Донишқадаи илмҳои дақиқ ва технологияи Тоҷикистон дар шаҳри Хучанд таъкид намуд, ки дар тӯли се соли фаъолият муассиса ба дастовардҳои назаррас ноил гардида, аз рӯйи 24 ихтисос дар шӯбаи рӯзона ва дар 18 ихтисос ғоибонаву фосилавӣ 2289 нафар донишҷӯ таҳсил менамоянд.

Дар муассисаи мазкур бо мақсади оморасозии кадрҳои баландихтисоси фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ, инчунин, чанд ихтисоси равияҳои мухталиф имкониятҳои фаровони таълимӣ фароҳам оварда шудааст. Донишҷӯён аз рӯйи ихтисосҳои биохимияи тиббӣ, кори тиббӣ-биологӣ, биология-химия, Web-дизайн, графикаи компютерӣ, математика-физика,

ихтисосҳои иқтисодӣ, забонамӯзӣ, тарҷумонӣ, таҳсилоти ибтидоиву томақтабӣ, идораи давлатӣ ва ҳуқуқ, тарбияи ҷисмонӣ (омодагии дифои ҳарбӣ) ва ғайра таҳсил менамоянд.

Донишқада бо 16 корхона, ташкilot ва муассисаи давлатию ғайридавлатии шаҳру навоҳии вилояти Суғд ҳамкориҳои судманд дорад. Дар баробари ин, таҷрибаомӯзии педагогии ихтисосҳои омӯзгорӣ дар 4 муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии шаҳри Хучанд ба роҳ монда шудааст.

Шароити мусоид барои таҳсил

Дар Донишқадаи политехникии Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик Муҳаммад Осимӣ дар шаҳри Хучанд бо иштироки васеи рӯзманигорон нишасти матбуотӣ баргузор гардид.

Муовини директор оид ба корҳои таълим Мазбӯт Холиқзода зикр кард, ки донишқада дар самти амалишавии ҳадафҳои стратегии кишвар мутахассисонро омода намуда, аз рӯйи 29 ихтисоси зинаи бакалавр, 5 ихтисоси шакли таҳсили фосилавӣ ва 19 ихтисоси зинаи магистратура, 9 ихтисоси зинаи докторантура (*PhD*) мутахассисонро омода намуда, дорои 4 факултет ва 14 кафедра мебошад.

Дар доираи амалишавии «Барномаи давлатии мақсадоки рушди илмҳои риёзӣ, дақиқ ва табиӣ барои солҳои 2021-2025» соли 2025 аз ҷониби Вазорати маориф ва илми Ҷум-

ҳурии Тоҷикистон маҷмуи озмоишгоҳи фанни физика ба донишқада дастрас шуда, 5 адад экрани мултимедӣ, 60 адад компютерҳои насли нав барои бехтар кардани шароити кори омӯзгорон, 1 адад LED (экрани калон барои баргузори дарсҳои кушод) харидорӣ карда шуд.

Донишқада бо беш аз 50 муассисаи таълимӣ ва илмӣ, созмону ташкilotҳои байналмилалӣ, аз ҷумла, бо донишгоҳҳои Федератсияи Россия, ҷумҳуриҳои Ўзбекистон, Беларус, Лахистон, Қазоқистон, Арманистон созишномаҳо ба имзо расонидааст, ки дар доираи ин ҳамкориҳо мубодилаи донишҷӯён, устодон ва кормандон, баргузори чорабиниҳо амалӣ мешаванд. Ҳамчунин, робитаҳои ҳамкорӣ бо донишгоҳҳои давлатҳои хориҷи дур, ба монанди Лесотто, Мексика ва Филиппин ба роҳ монда шуд.

Таъмини хатмкунандагон бо ҷойи кор

Дар нишасти матбуотӣ директори Донишқадаи иқтисод ва савдои ДДТТ Абдурашид Чалилзода оид ба натиҷаҳои фаъолияти муассиса дар нимсолаи аввали соли 2025 маълумоти муфассал дод. Зикр гардид, ки раванди таълим дар ҷор бинои таълимии мучахҳаз, дар 115 синфхона ба роҳ монда шудааст.

Дар ҳамаи зинаҳои таҳсилоти донишқада 3947 нафар донишҷӯ, магистрант ва докторантон таҳсил менамоянд. Дар донишқада таҳсил бо забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ ба роҳ монда шудааст.

Соли 2025 донишқадаро 647 нафар хатм намуда, 64 нафар сазовори дипломи аъло гардиданд. Тибқи маълумоти оморӣ, 82,89% хатмкунандагон соҳиби ҷойҳои корӣ шуданд.

Дар озмуни «Муҳаққиқ ва ихтироъкори ҷавон» 11 нафар донишҷӯ ва магистрант иштирок намуда, дар сатҳи ҷумҳуриявӣ магистранти курси 2-юми ихтисоси «Иқтисодиёти ҷаҳон» Ф. Охунов аз номинатсияи «Навоварӣ ва ихтироъкорӣ» сазовори ҷойи

1-ум ва магистранти курси 2-юми ихтисоси «Молия ва қарз» К. Ахмедова сазовори ҷойи 3-юм гаштанд.

Соли 2025 шумораи созишномаҳои ҳамкорӣ бо муассисаҳои таълимии давлатҳои хориҷӣ 90 ададро ташкilot намуд. Дар ин давра 13 нафар омӯзгор ва 34 нафар донишҷӯ ба мубодилаи академӣ ва омӯзиш дар хориҷи кишвар фаро гирифта шуданд.

Нуъмон РАҶАБЗОДА,
«Омӯзгор»

Фаъолияти 10 озмоишгоҳ

Ректори филиали Донишгоҳи давлатии Москва ба номи М.В. Ломоносов дар шаҳри Душанбе Рустам Ғаниев зимни нишасти матбуотӣ иттилоъ дод, ки теъдоди донишҷӯён 424 нафарро ташкilot медиҳад, ки аз ин шумора 297 нафар дар гурӯҳҳои бучавӣ ва 27 нафар шаҳрванди хориҷӣ мебошанд. Соли 2025 бо ҳадафи ҷалби бештари хонандагон фаъолияти густурдаи таълимии шаҳри Душанбе, вилоятҳои Суғду Хатлон ва шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурий ба роҳ монда шуд.

Таъкид гардид, ки ташкilot ва гузаронидани таҷрибаомӯзӣ ҳамчун қисми таркибии барномаи таълимии таҳсилоти олий аз рӯйи ҳамаи равияҳо дар мақомоти ҳокимияти давлатӣ, муассисаҳо, ташкilotу корхонаҳо, инчунин, дар сохторҳои дахлдори филиал амалӣ

мегардад. Дар асоси низомнома 30 нафар донишҷӯи равияҳои химия, физика, механикаи мавод ва геология ба Донишгоҳи давлатии Москва ба номи М.В. Ломоносов барои идомаи таҳсил сафарбар гардиданд.

Таҷрибаи озмоишгоҳӣ унсури муҳимми раванди таълим дар филиал мебошад. Айни замон дар филиал 10 озмоишгоҳ, аз ҷумла, озмоишгоҳи физика, химия, методҳои физикӣ-химиявии таҳлил, химияи коллоидӣ, физикаи умумӣ, геология, хокшиносӣ дар ихтиёри муҳассилин қарор дорад.

Филиал бо зиёда аз 40 муассисаи таълимию илмӣ хориҷӣ созишнома дошта, соли 2025 бо Донишқадаи давлатии омӯзгорӣи Тирмиз қарордоди ҳамкорӣ ба имзо расонд.

Сумая ЮСУПОВА,
«Омӯзгор»

ҲАФРИЁТ

Ёдгории Яз – саҳифае аз таърихи Суғди бостон

Моҳи июни соли 2025 бо иҷозатномаи Агентии ҳифзи мероси таърихӣ фарҳангии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва бо мусоидати Вазорати фарҳанги ҷумҳурий Осорхонаи ҷумҳуриявии таърихӣ кишваршиносии ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ дар шаҳри Панҷакент дар қалъаи мудоғиавии «Дидбонгоҳи Яз» ҳафриёти бостоншиносӣ анҷом дод. Ин тадқиқоти илмӣ амалӣ дар таърихи омӯзиши ёдгориҳои бостонии қӯхистон як рӯйдоди муҳим арзёбӣ мешавад.

Қалъаи Яз дар баландии 2130 метр аз сатҳи баҳр, 51 км ҷанубу шарқи шаҳри Панҷакент, дар наздикии деҳаи Ворӯ ҷойгир аст. Ба он танҳо тавассути пайроҳаи қӯхӣ, баъди 1,5 соат роҳпаймоӣ метавон расид. Қалъа байзашакл буда, дарозии он 40 м ва паҳноияш 10,5 м мебошад.

Аз дохили қалъа ва атрофи он беш аз 170 пораи зарфҳои сафолӣ, шлакҳои оҳан, меҳҳои оҳанӣ, ду сикка, пайкони тир ва ашёи биринҷии дигар ёфт гардиданд. Бино ба гуфтаи сокинони маҳаллӣ, дар гузашта баъзе қисматҳои девори қалъа баланду намоён будаанд.

Ҳангоми ҳафриёт ду хонаи ҳамшафат, девори ғафси муҳофизатӣ ва якчанд қабати фарҳангии боқимонда ошкор гардиданд. Аз ин мавзё, инчунин, маснуоти сафолӣ дастисозу чархсоз, пайкони биринҷии тир, ҳалқаи камарбанд ва устухони ҳайвонот ба даст омадааст.

Расул Раҷабзода-роҳбари гурӯҳи корӣ зикр кард, ки «Ҳар як пораи сафол, ҳар як меҳ, ҳар як пайкон мисли калидест барои кушодани дари таърих. Мо умедворем, таҳқиқоти минбаъда парда аз рӯйи асрори зиёди ин қалъа мебардорад».

Исмаилюлло Раҳматуллоев-номзади илм-

ҳои таърих таъкид кард, ки «Яз танҳо қалъа нест. Ин як қисми низомии дифоии Суғд аст. Пайдо шудани пайкони биринҷӣ имкон медиҳад таърихи ин мавзёро ба марҳилаҳои қадимтар низ нисбат диҳем».

Фирӯз Аминов-корманди илмӣ, бостоншинос мегӯяд, ки «Қалъаи Яз хурд бошад ҳам, мисли як китоби пӯшидаи қадим пур аз асрор ва маълумоти нав аст. Ҳар як пораи сафол, пайкон, меҳ ё сикка гувоҳи зиндатарин саҳифаҳои таърихи халқи мост».

Қалъаи Яз дар пайроҳаи қӯхӣ машҳури қӯхҳои Фон ҷойгир аст. Мусофирон ва сайёҳон аз ин роҳ ба қӯлҳои Ало ва Зиндон, ҳамчунин, ба қулҳои Чимтарға раҳсипор мешаванд. Аз ин рӯ, дар баробари аҳамияти илмӣ доштани, ин ёдгори метавонад ба як макони ҷолиб барои сайёҳон мубаддал гардад.

Мақсуд МИЗРОБЗОДА,
директори Осорхонаи ҷумҳуриявии
таърихӣ кишваршиносии ба номи
Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ дар шаҳри Панҷакент

Аз 16 то 18 сентябри соли 2025 дар шаҳри Душанбе форуми сармоягузори дар соҳаи сайёҳӣ баргузор мегардад.

ТЕХНОЛОГИЯИ МУОСИР

Технологияи иттилоотӣ ва коммуникатсия яке аз унсурҳои пешбарандаи ҷомеаи муосир ба шумор рафта, имрӯз дар самтҳои ҳаёт мавриди истифода қарор мегирад. Дар ҷумҳурӣ «Барномаи ҷорӣ намудани технологияҳои иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2024-2028» қабул шуда, иҷрои он омил ба баланд гардидани сатҳи сифати таълим дар муассисаҳои таълимӣ мегардад. Дар ин ҳусус суҳбате доистем бо директори Маркази ҷумҳуриявии технологияи информатсионӣ ва коммуникатсия Комрон Муҳаммадраҷабзода, ки онро пешкаши хонандагон мегардонем.

– Дар оғоз меҳостем, ки дар ҳусуси вазъи кабинетҳои технологияи иттилоотӣ дар муассисаҳои таълимӣ чанд сухан мегуфтед.

– Дар асоси таҳлили «Консепсияи гузариш ба таҳсилоти рақамӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2042» ва «Барномаи ҷорӣ намудани технологияҳои иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2024-2028» вазъи кунунии кабинетҳои технологияи иттилоотӣ дар муассисаҳои таълимӣ ҷумҳурӣ дар ҳолати рушд қарор дорад.

Дар шароити ҷаҳонишавӣ ва рушди босуръати илму техника, ворид намудани технологияҳои иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ (ТИК) ба низоми маориф ҳамчун яке аз самтҳои афзалиятноки сиёсати давлатӣ ба ҳисоб меравад. Айни замон дар доираи амалигардонии барномаҳои давлатӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ шумораи кабинетҳои технологияи иттилоотӣ ба 3931 адад расидааст.

– Ба андешаи шумо, то кадом андоза истифода аз интернет дар раванди таълим ба сифати таълим таъсири мусбат мерасонад?

– Шабакаи интернет муҳити фарогири таълимӣ мебошад, ки даҳҳо миллион манбаҳои муосири илмӣ, фанӣ ва методиро дар бар мегирад.

Истифодаи интернет имкон медиҳад, ки омӯзгорону хонандагон ба китобҳои дарсии электронӣ, мақолаҳо, курсҳои онлайнӣ ва видеодарсҳои босифат дастрасӣ пайдо кунанд. Ин имконот таълимро аз қолабҳои анъанавӣ берун мебарад ва онро ба раванди пайвастаи худомӯзӣ пажӯҳиш табдил медиҳад.

Бо дарназардошти таҳлили «Барномаи ҷорӣ намудани технологияҳои иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2024-2028», истифодаи интернет дар шароити имрӯзаи киш-

муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2024-2028» дар кадом сатҳ қарор дорад?

– «Барномаи ҷорӣ намудани технологияҳои иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2024-2028» дар марҳалаи ибтидоии амалишавӣ қарор дорад. Соли 2024 вазорат нақшаи амалии барномаро барои солҳои 2024-2026 тасдиқ намуд. Ҳамзамон, қарорҳои дахлдори раисони вилоятҳо, шаҳрҳо ва ноҳияҳо дар ин бора қабул шудааст. Ин раванд нишон медиҳад, ки барнома аз

қатор ҷорабиниҳо роҳандозӣ гардидаанд. Семинарҳои омӯзишӣ дар шаҳру ноҳияҳои кишвар гузаронида шуда, омӯзгорон тарзи дурусти истифодаи интернет ва барномаҳои рақамиро азхуд кардаанд. Дар доираи барнома, инчунин, таҳияи стандартҳои салоҳиятҳои рақамии омӯзгорон анҷом ёфта, дар асоси онҳо се сатҳи таҳассус барои омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ муайян карда шудааст.

Барнома дар бахши таҳияи маводи таълимии рақамӣ қорҳои муҳимро анҷом додааст. Маркази ҷумҳуриявии тех-

муникатсионӣ (ТИК) бо дарназардошти воқеиятҳои мавҷуда ва имкониятҳои воқеии инфрасохторӣ амалӣ шуда истодааст. Дар ҳамин асно пайваст намудани муассисаҳои таълимӣ ба шабакаи интернет давра ба давра амалӣ гашта, дар доираи дастгирии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муассисаҳои таҳсилоти умумӣ бо таҷҳизоти замонавӣ таъмин карда мешаванд.

Дар баробари ин, муассисаҳои таълимӣ, ки ҳоло пурра бо интернет пайваст нестанд, тавассути истифодаи китобхонаҳои электронӣ бо дастрасии дискҳо, маводи ҷопшуда ва курсҳои омӯзишии хузури метавонанд ба мазмунӣ барнома мутобик гарданд. Ҳамзамон, дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ бо истифода аз имконотҳои курсҳои омӯзишӣ ва семинарҳои махсус мунтазам баргузор мегарданд, ки мақсади асосии онҳо баланд бардоштани маҳорати истифодаи технологияҳои муосир дар раванди таълим мебошад.

– Оё ҳамаи омӯзгорони муассисаҳои таълимӣ воситаҳои техникиро самаранок истифода мекунанд?

– Ба таври умумӣ, метавон гуфт, ки бо мақсади омӯзонидани асосҳои қорбарӣ бо технологияҳои иттилоотӣ миёни омӯзгорони муассисаҳои таълимӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби Маркази ҷумҳуриявии технологияи информатсионӣ ва коммуникатсия ҳамаҷониба таъминоти зарурӣ расонида мешавад.

Бо дарназардошти ин, ба масъалаи баланд бардоштани маҳорату малакаи техникӣ омӯзгорон тавачҷуҳи ҷиддӣ зоҳир мегардад. Ҳамзамон, дар доираи барнома таъсиси низоми доимии омӯзиш, дастгирии методӣ ва ҳавасмандсозии омӯзгорони эҷодкор пешбинӣ шудааст.

Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамвора талош менамояд, ки шароити мусоид барои тақмили дониши рақамии тамоми омӯзгорон фароҳам оварда шавад.

Мусоҳиб Хуршеда АЗИЗОВА,
«Омӯзгор»

Мушкилоти таълим осон мегардад

Мусоҳиба бо директори Маркази ҷумҳуриявии технологияи информатсионӣ ва коммуникатсия Комрон Муҳаммадраҷабзода

вар аҳамияти ҳаётан муҳим пайдо намудааст. Дар барнома кайд мешавад, ки феълан танҳо 16 ғоизи муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ба шабакаи интернет пайваст мебошанд, ки ин нишондиҳанда барои татбиқи пурраи таълимӣ рақамӣ кифоя нест.

Ҳамзамон, масъалаи таъмини миллии ва бунёди портали ягонаро аз вазифаҳои асосӣ меҳисобем. Чунин тадбирҳо имконият фароҳам меоранд, ки омӯзгорон ва хонандагон ба захираҳои рақамии таълимӣ дастрасии баробар пайдо кунанд.

– Иҷрои Барномаи ҷорӣ намудани технологияҳои иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ дар

лихозии ташкиливу ҳуқуқӣ ба таври ҳамоҳанг ғайрӣ гаштааст ва тибқи нақша ҷараён дорад.

Беш аз 96 ҳазор компютер ва 6539 тахтаи электронӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ мавриди истифода қарор дорад. Танҳо дар нӯҳ моҳи соли 2024 аз ҳисоби бучети маҳаллӣ 6059 компютер ва 432 тахтаи электронӣ харидорӣ гардидаанд. Дар 209 мактаб шабакаҳои дохилӣ ва дар 444 муассиса китобхонаҳои электронӣ таъсис ёфтаанд. Марҳалаи пайвастии интернет дар муассисаҳои таълимӣ идома дорад.

Дар баробари ин, барои баланд бардоштани саводи рақамии омӯзгорон ва қормандони соҳаи маориф низ як

нологияи информатсионӣ ва коммуникатсия китобхонаи электрониро дар сомонӣ www.marifat.tj ғайрӣ намудааст, ки дар он зиёда аз 3000 маводи таълимӣ, аз ҷумла, китобҳои дарсӣ, видео ва мультимедиа ҷой дода шудаанд. Илова бар ин, платформаҳои нави рақамии таълимӣ, аз ҷумла, «Сандукчаи зулбӣ» ва «Talim» таҳия шудаанд, ки имкони омӯзиши босифатро фароҳам меоранд. Дар самти ҷорӣ намудани таҷрибаи байналмилалӣ низ қорҳои таҳлилий ва мутобиксозии лабораторияҳои виртуалӣ, ба мисли PhET ва Olabs оғоз ёфтааст. Чунин иқдомҳо ба баланд бардоштани сифати таълим ва таъмини муҳити интерактивӣ омӯзиш равона гардидаанд.

– Маълум аст, на ҳамаи муассисаҳои таълимӣ бо технологияи муосир ва интернет таъминанд. Аз ин рӯ, раванди иҷрои барномаи мазкур ҷӣ гуна амалӣ мегардад?

– Дар шароити кунунӣ, ки на ҳамаи муассисаҳои таълимӣ кишвар пурра ба шабакаи интернет пайвастанд ва на ҳамашон бо таҷҳизоти муосири технологияи иттилоотӣ таъминанд, ҷорӣ намудани технологияҳои иттилоотӣ ва ком-

Раванди бомароми татбиқи барнома

ТАЛАБОТ ВА ИҶРО

Пешрафти ҷомеа ва тараққиёти илму техника ва технология аз раванди татбиқи барномаҳои давлатӣ вобастагии зич дорад. Бо мақсади таъмини иҷрои қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 апрели соли 2021, №114 дар бораи «Барномаи давлатии таъмини муассисаҳои таҳсилоти умумии ҷумҳурӣ бо кабинетҳои фанӣ ва озмоишгоҳҳои мутахассисони таълимӣ барои солҳои 2021-2025» дар шаҳри Панҷакент бо муҳаррири нашрияи «Ҷаишаи меҳр»-и шӯъбаи маориф Бобо Солеҳзода суҳбат намудем. Мавсуф суҳбатро бо нақли хотираҳои ҳеши оид ба таҳсил дар мактаби деҳаи Ғӯсари шаҳри Панҷакент, ки номи Абдусалом Деҳотиро дорад ва ҳолати кабинетҳои фанӣ дар замони Иттиҳоди Шӯравӣ оғоз бахшид.

– Синфи мо дар кабинети химияю биология ҷойгир буд ва омӯзгори ин фанҳо шодравон Эсо Рачабов роҳбарии синфамонро ба уҳда дошт. Он ҷо ҳама таҷҳизоти гуногуни химиявӣ, ҳӯсаи па-

рандагону хазандагону гузошта шуда буд ва мо дарси химияро, ки муаллимамон хеле шавқовар, бо шӯҳихон намакин баргузор мекард, бесаборона интизор мешудем. Шояд ҳамин шавқ буд, ки чанд ҳамсабаки мо пешаи духтуриро агрономиро интихоб карданд ва дар ин пешаҳо муваффақ ҳам шуданд. Бале, вақте дарс бо қорӣ амалӣ, бо нишон додани таҷрибаҳо мегузарад, ҳам шавқи хонандаҳоро бедор мекунад ва ҳам мавзӯ ҳуб азбар мешавад. Албатта, ин ҷо ҳунари омӯзгор ҳам муҳим аст, то тавонад дарсро бо истифода аз асбобҳои шавқовару фаҳмо баргузор намояд. Ин хосса барои фанҳои дақиқ, аз қабили физикаю химия, биологияю география хеле муҳим аст ва «Барномаи таъмин намудани муассисаҳои таълимӣ бо кабинетҳои фанӣ ва озмоишгоҳҳои мутахассисони таълимӣ барои солҳои 2021-2025» маҳз бо ҳамин мақсад қабул шудааст.

Тибқи пешбини барномаи мазкур, давоми ҷор соли татбиқи он дар муассисаҳои таълимӣ шаҳри Панҷакент бояд 252 кабинети фанӣ ва 3 озмоишгоҳи мутахассисони таълимӣ насб карда шавад. Тавре дар шӯъбаи маориф шарҳ доданд, нақшаи амалигардонии барнома аз ҳафт банд иборат буда, аз оғози татбиқи он тибқи бандҳои

1 ва 2-и он аз ҳисоби бучети маҳаллӣ бо дастгирии мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии шаҳр бо ҳарчи беш аз 10,7 миллион сомонӣ 176 кабинети фанӣ ва 3 озмоишгоҳи харидорӣ шуда, аз ҳисоби Вазорати маориф ва илми ҷумҳурӣ таҷҳизоти 12 кабинети фанӣ ба муассисаҳои таълимӣ роӣгон дастрас гардидааст.

Барномаи мазкур дар самти харидорӣ озмоишгоҳ дар соли 2024-ум 100 ва ташкили кабинетҳои фанӣ баробари 73,4 ғоиз ба иҷро расидааст. Давоми семоҳаи аввали соли равон бошад, боз 3 кабинети фанӣ аз ҷониби Вазорати маориф ва илм ба мактабҳо тақдим карда шудааст. Ҳоло таҷҳизоти дастрас шуда дар кабинет ва озмоишгоҳҳо дар муассисаҳои таълимӣ насб шудааст ва хонандагон аз онҳо баҳра мебаранд. Ҳамчунин, дар ин давра, тибқи пешбини банди 3-и нақшаи ҷорабиниҳои татбиқи барнома бо маблағгузори мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии шаҳр барои кабинети мусиқӣ 25 мактаб таҷҳизот харидорӣ ва насб шудааст, ҳамчунин, бо дастгирии шахсонӣ саҳоватпеша ва маорифпарвар 4 синфхонаи зинаи аввали таҳсилот бо асбобу ашёи таълимӣ зарурӣ мутахассис гардидаанд.

Масъалаи муҳимми дигаре, ки дар барнома пешбини шудааст, баргузор намудани озмунҳо, ҳамоишҳо, машваратҳои дастурдихӣ, конференсҳо, дастурдихӣ ба омӯзгорон вобаста ба тарзи истифода аз асбобу таҷҳизоти кабинетҳои фанӣ, озмоишгоҳҳо, таҳияи дастурҳои методӣ мебошад, ки дар ин самт низ дар шӯъбаи маорифи шаҳр қорҳои зиёде иҷро гардидааст.

Замоне омӯзгорон аз дастурраҳнаҳои «Аёният»-и Вазорати маориф ва илм, ки барои иҷрои барномаи зикршуда, шинос намудани омӯзгорон бо тартиби истифодаи асбобу таҷҳизоти кабинетҳои фанӣ ва озмоишгоҳҳо воситаи ҳубе буд, васеи истифода мебуданд. Афсӯс, ки ҳоло он ба омӯзгорон дастрас нест.

Дар раванди таълими фанҳои дақиқ, дар маҷмӯъ, ҳамаи фанҳои таълимӣ истифода аз компютер, шабакаҳои иҷтимоӣ, шиносӣ бо адабиёти нави таълимӣ ва таҷрибаҳо хеле муҳим аст. Ҳоло дар муассисаҳои таълимӣ шаҳр устодону толибилмон аз 2125 компютер, 114 тахтаи электронӣ, 115 проектор истифода менамоянд.

Таҳияи
Нӯмон РАҶАБЗОДА,
«Омӯзгор»

Дар шаҳри Остона ҷаласаи 19-уми Комиссияи байниҳукумати Тоҷикистону Қазоқистон оид ба ҳамкориҳои иқтисодӣ доир шуд.

ЗАБОН ДОНӢ - ҶАҶОН ДОНӢ

Яке аз унсурҳои муҳимми омӯзиши забони англисӣ аз ёд кардани лугат аст. Лугат на танҳо воситаи асосии фаҳмидани матн ва суҳбатҳои шинохӣ, балки заминаи асосии инкишофи нутқи хонандагонро низ фароҳам месозад. Лугат заминаи асосии забондонӣ мебошад ва бе он омӯхтани дигар унсурҳои забон душвор мегардад. Аз ин рӯ, кор бо лугат яке аз самтҳои муҳимтарини дарси забони англисӣ ба ҳисоб меравад.

ЛУҒАТОМУӢӢ – ЯК РОӢИ АСОСИИ ЗАБОНОМУӢӢ

Заҳираи бойи луғавӣ ба хонанда имкон медиҳад, ки матнҳоро фаҳмад ва фикри худро баён намояд. Аксари хонандагон ҳангоми хондан ё шунидан маҳз бо сабаби надоштани заҳираи кофии луғавӣ ба мушкили рӯ ба рӯ мешаванд.

Бинобар ин, омӯзгор бояд дар ҳар дарс вақт ҷудо намуна, бо истифода аз усулҳои гуногун омӯзиши луғатро ба як ҷузъи ҷудонашавандаи раванди таълим табдил диҳад. Масалан:

Омӯзиши луғат дар контекст: Ба ҷойи омӯзиши ҷудогонаи калимаҳо истифодаи онҳо дар ҷумла ва матнҳо бештар самранок аст. Ба хонанда кумак мекунад, ки маъно ва истифодаи дурусти калимаро беҳтар дарк намояд.

Истифодаи бозихҳои луғавӣ: Бозӣ бо калимаҳо, мисли «Memory game», «Bingo» ва «Hangman» барои ҷалби диққат ва шавқ хонандагон мусоидат мекунад.

Истифодаи луғатнома: Омӯзиши маъно, талаффуз, шаклҳои грамматикӣ ва тарзи истифодаи калима бо кумаки луғатномаҳо малакаи худомӯзии хонандаро инкишоф медиҳад.

Доштани дафтари алоҳида барои луғат: Ташкили дафтари инфиродӣ, ки дар он хонанда калимаҳои навро бо тарҷума, талаффуз ва мисол сабт мекунад, имкон медиҳад, ки луғатҳо дар хотир нигоҳ дошта шаванд.

Гурӯҳбандии калимаҳо: Масалан, гурӯҳбандии калимаҳо аз рӯи мавзӯҳо: «Food», «Family», «School» ва ғайра.

Ҷамарӯза аз ёд кардани 10 калимаи нав (Оғоз аз вожаҳои асосии рӯзмарра масалан, development, opportunity).

Тамошои филмҳои англисӣ бо субтитрҳои тоҷикӣ.

Кор бо луғат яке аз роҳҳои асосии баланд бардоштани савияи забондонии хонандагон мебошад. Агар ин ра-

ванд ба таври мунтазам ва эҷодкорона амалӣ карда шавад, на танҳо заҳираи луғавии хонандагон бой мегардад, балки сатҳи умумии дониши забонии онҳо афзоиш меёбад. Дар раванди омӯзиши забони англисӣ кор бо луғат на танҳо ба такмили заҳираи вожаҳо, балки ба дарки контексту истифодаи онҳо дар муҳити воқеӣ мусоидат мекунад.

Хулоса, қобилияти забондонии хонанда бевосита ба заҳираи луғавиаш вобаста мебошад. Агар омӯзгорон кор бо луғатро дар маркази диққат қарор диҳанд ва онро ба таври мунтазаму эҷодкорона амалӣ намоянд, сатҳи дониш ва малакаи забондонии хонандагон боло меравад. Луғат на танҳо воситаи омӯзиш, балки калиди фаҳмиш ва муоширати босамар аст.

Мавзуна ТУРДИАЛИЕВА,
омӯзгори забони англисии
гимназияи №6-и ноҳияи Ашт

МУҚАДДАСОТ

ЗАБОНРО БОЯД ХУБ ДОНИСТ

Забон миёни инсонҳо ҷун воситаи муомила, изҳори назар, мулоҳизаю ақида дониста мешавад. Дар дунё забонҳои зиёде мавҷуданд ва ҳар кадоми онҳо таърихи хоси худро доранд. Яке аз забонҳои тавонотарин, ширинтарин ва ғанитарин забони тоҷикӣ мебошад. Забони тоҷикӣ масири таърихии пуршарафиро паймуда, тайи садсолаҳо, ки миллати тоҷик давлатдоронашро аз даст дода буд, мавқеият ва мавҷудияташро нигоҳ доштааст. Аз ин рӯ, забони модарӣ бароямон мояи ифтихори бузург буда, дар даврони истиқлол ба таври бесобиқа рушд намуда, мавқеашро мустақаму пойдор қард. Таҳким ёфтани мавқеи забони тоҷикӣ, бешубҳа, ба ғамхориҳои пайвастаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон иртибот дорад.

Дар солҳои истиқлол забони тоҷикӣ ҷун забони давлатӣ дар умури сиёсӣву иқтисодӣ ва иҷтимоӣву фарҳангӣ мавқею мартабаи шоиста дарёфт намуда, дар самти корғузори-ву эҷоди қонунҳо, илму маориф, фарҳанг ва равиҷи дохилию хориҷи кишвар ба таври васеъ мавриди истифода қарор гирифт.

Ёдрас бояд қард, ки 22 июли соли 1989 ба забони тоҷикӣ мақоми давлатӣ дода шуда буд, аммо баъди пошхӯрии иттиҳоди Шуравӣ он аҳамияташро гум қард. Бинобар ин, дар замони истиқлол зарурати аз нав таҳия ва қабули қонуни мазкур ба миён омад.

Ба ин тариқ, панҷуми октябри соли 2009 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи забони давлатӣ» ба тасвӣ расид. Баъдтар қашни забони давлатӣ ба феҳристи қашну маросимҳои мамлакат роҳ ёфта, он ҳар сол бошукӯҳ таҷлил

мегардад. Забони тоҷикӣ аз муқаддасоти мил-лӣ маҳсуб ёфта, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷи-кистон барои рушди он тадбирҳои заруриро роҳандозӣ менамояд. Дар ин маврид Асосгу-зори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ҷунин баён доштаанд: «Имрӯз мову шумо Рӯзи забонро дар руҳияи ифтихор аз арзишҳои фарҳанги миллӣ ва арҷ гузоштан ба ҳама муқаддасоти миллӣ, аз ҷумла, забони давлатӣ дар замони давлатдо-рии миллӣ таҷлил менамоем.

Давлат ва Ҳукумати Тоҷикистон аз нахустин рӯзҳои даврони истиқлолият дар шаро-ити давлатдорӣ навин барои рушди забони миллӣ дар мақоми забони давлатӣ аз тамоми шароити имконот истифода менамояд. Руш-ди забони давлатӣ, ки ҳамчун муқаддасоти мил-лии мо пазируфта шудааст, аз вазифаҳои бисёр муҳими давлат барои хифзи арзишҳои во-лои миллӣ дониста мешавад».

Дар мавриди мавқеъ ва истифодаи забони давлатӣ бояд зикр намоем, ки аввалан, ҳанӯз дар сари иддае андешаҳои ҷарҳ мезананд, ки ниёз ба ислоҳ доранд, яъне, гурӯҳе фикр ме-кунанд, ки онҳо забони худро хуб медонанд, дар мавриде ки миёни лаҳҷаю шева ва забони адабӣ фарқе намегузоранд.

Зумрае дигар ҳастанд, ки забонашон бур-рост, вале дар навиштану нигоштан ба гуфте, «бо ҳар ду по меланганд», аз ин ҷо ҳунари гап за-дан як ҷиз аст, вале саводи хаттӣ доштану беҳато навишта тавоништан ҷизи дигар.

Аз ин рӯ, давлатӣ будани забон ҳамин маъ-ниро медиҳад, ки онро ҳар фард бояд хуб аз-худ қунад, то дар гуфтору навиштан мушките на-дошта бошад.

Ҷангибеки УЛҶАТШОҶ,
«Омӯзгор»

РОҶНАМО

МУҶОВАРАИ МУҶТАСАРИ ЗАБОНҶОИ ТОҶИКӢ, РУСӢ ВА АНГЛИСӢ

(Барои омӯзгорону хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ (синфҳои 5-11), устодону донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти миёнаи маҳсус, олии касбӣ ва қормандони соҳаи маориф ва илм)

Тоҷикӣ	Русӣ	Англисӣ	Ово-навишт
ЗАБОН ВА МИЛЛАТ - ЯЗЫК И НАЦИОНАЛЬНОСТЬ - LANGUAGE AND NATIONALITY			
Шумо аз кучо ҳастед?	Вы откуда родом?	Where are you from?	[weə ɑ: ju: frɒm]
Ман аз ... ҳастам.	Я из....	I am from...	[ai æm frɒm]
Шумо дар кучо таваллуд шудаед?	Где Вы родились?	Where were you born?	[weə wɜ:(r) ju: bɔ:rn]
Ман дар .... таваллуд шудаам.	Я родился в.....	I was born in...	[ai 'waz bɔ:rn]
Вай аз Россия аст.	Он родом из России.	He is from Russia.	[hi: ɪz frɒm rʌʃə]
Миллати шумо ҷӣ аст?	Кто вы по национальнос-ти?	What is your nationality?	[wɒt ɪz jɔ:(r) ,næʃ.ən'æɪ.ə.ti]
Миллати ман .... аст.	Я по нацио-нальности....	My nationality is ...	[mai ,næʃən'æɪəti ɪz]
Шумо рус ҳастед ё тоҷик?	Вы россиянин или таджик?	Are you Russian or Tajik?	[ɑ: ju: 'rʌʃən ɔ:r tə'dʒɪk]
Ман ... ҳастам.	Я	I am....	[ai æm]
Забони давлатии шумо кадом аст?	Какой ваш государствен-ный язык?	What is your native language?	[wɒt ɪz jɔ:(r) 'neɪtɪv 'læŋgwɪdʒ]
Шумо бо забони ... (русӣ, тоҷикӣ, англисӣ) гап зада метавонед?	Вы можете разговари-вать на .... (рус-ском, таджикс-ком, английс-ком) языке?	Can you speak... (Russian, Tajik, English...)?	[kæn ju: spi:k 'rʌʃən, tə'dʒɪk, 'ɪŋɡlɪʃ]
Ман бо забони ... (русӣ, тоҷикӣ, англисӣ) гап зада метавонам.	Я могу разго-варивать на .... (русском, таджикском, английском) языке.	I can speak .... (Russian, Tajik, English)	[ai kæn spi:k 'rʌʃən, tə'dʒɪk, 'ɪŋɡlɪʃ]
Шумо дар кучо ба воя расидаед?	Где Вы выросли?	Where were you brought up?	[weə wɜ:(r) ju: brɔ:t ʌp]
Ман дар ... ба воя расидаам	Я вырос(ла) в	I was brought up in...	[ai 'waz brɔ:t ʌp in...]
Ман мехоҳам забони ....(англисӣ, русӣ, тоҷикӣ)-ро омӯзам.	Я хочу вы-учить (англий-ский, русский, таджикский) язык.	I want to learn ... (English, Russian, Tajik)	[ai wɑ:nt tu: lɜ:rn 'ɪŋɡlɪʃ, 'rʌʃən, tə'dʒɪk]
Шумо бо кадом забон-ҳо гап зада метавонед?	На каких языках Вы можете разговари-вать?	What languages can you speak?	[wɒt 'læŋgwɪdʒɪz kæn ju spi:k]
Ман бо забони .... (англисӣ, испанӣ, русӣ) гап зада метавонам.	Я могу гово-рить по- .... (английски, испански, русски)	I can speak... (English, Spanish, Russian...)	[ai kæn spi:k 'ɪŋɡlɪʃ 'spæniʃ, 'rʌʃən]
Қадам миллатҳо дар мамлақати шумо зиндагӣ доранд?	Какие нацио-нальности живут у вас в стране?	What nationalities live in your country?	[wɒt næʃən'æɪətɪz lɪv ɪn jɔ:(r) kəntri]
Дар мамлақати ман бисёр миллатҳо зиндагӣ доранд. Ба монанди тоҷикон, русҳо, узбекон...	В моей стране живут разные национальнос-ти, такие как таджики, русские, узбеки....	Many nationalities live in my country. For example Tajiks, Russian, Uzbeks...	['meni næʃən'æɪəti lɪv ɪn maɪ kəntri fɔ:r ɪɡ'zæmpl tə'dʒɪks, 'rʌʃən, 'ʊzbeks]
Забони расмӣи давлати шумо кадом аст?	Какой язык является у вас государствен-ным официаь-ным языком?	What is the official language in your country?	[wɒt ɪz ði: ə'fiʃl 'læŋgwɪdʒ ɪn jɔ:(r) kəntri]

(Давом дорад)

ФАЪОЛИЯТ

Маҳз сиёсати маорифпарваронаи Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон буд, ки барои рушди илму техника, ба танзим даровардан ва назорати низоми аттестатсияи кормандони илмӣ ва илмӣ-педагогӣ, таъмини сатҳи баланди таҳқиқоти илмӣ, беҳтар намудани шароити иҷтимоиву иқтисодии олимони ватанӣ 12 августи соли 2014 Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис ёфт. Комиссия ҳамчун ниҳоди марказии давлатӣ, ки ба танзим ва назорати низоми аттестатсияи кормандони илмӣ ва илмӣ-педагогӣ машғул аст, дар рушди илм ва таъмини сатҳи баланди таҳқиқоти илмӣ дар ҷумҳурӣ нақши муассир дорад. Таъсиси Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон иқдоми ҷиддӣ дар роҳи таъмини истиқлоли илмии кишвар маҳсуб меёбад. Фаъолияти босамари ин ниҳод имкон фароҳам овард, ки дар самти тарбияи кадрҳои илмӣ ба дастовардҳои назаррас ноил шавем.

Ин иқдоми маорифпарварона ва ватандӯстонаи Пешвои миллат собит месозад, ки дар масири давлатсозӣ ва ба истиқлоли комил расидани Тоҷикистон илму маориф нақши ҳалкунанда доранд.

Барои дар амал татбиқ намудани дастури супоришҳои Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар самти рушди илм ва илмӣ-педагогӣ, таъмини фаъолияти пурсамар ва муаррифии муассиса тамоми чораҳои судманд андешида мешавад.

Комиссияи олии аттестатсионӣ дар самти таҳкими заминаҳои илмӣ, омода намудани мутахассисони илмӣ иқдому ташаббусҳои муфидро роҳандозӣ намуда, корҳои муайянро ба сомон расонидааст. Алҳол дар кишварамон беш аз 6 ҳазор нафар дорони дараҷаҳои илмӣ дар соҳаҳои гуногун фаъолият доранд, ки дар рушди илму тарбияи кадрҳои илмӣ садокатмандона меҳнат мекунанд.

Дар 83 шурои диссертатсионии амалкунанда аз рӯйи 222 ихтисоси анъанавӣ ва 222 ихтисоси доктори фалсафа (PhD)-доктор аз рӯйи ихтисос диссертатсияҳо барои дарёфти дараҷаҳои илмӣ доктори фалсафа (PhD)-доктор аз рӯйи ихтисос, номзадҳои илм ва докторони илм баррасӣ карда мешаванд.

Ҳамзамон, комиссия дар ҳамкорӣ бо Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон ва сохторҳои илмӣ вазорату идора таҳияи феҳристи мавзӯҳои таҳқиқоти самту равияҳои авлабиятдошта ва ба иҷрои барномаҳои давлатӣ ва ҳадафҳои стратегияи кишвар мусоидаткунандаро ба нақша гирифтааст, ки ба пешгирии такроршавии мавзӯҳои таҳқиқотӣ мусоидат карда, амалишавии натиҷаҳои корҳои илмӣ таҳқиқотӣ дар истехсолотро таъмин менамояд.

Ҷиҳати пешгирии ҳимояи диссертатсияҳо тибқи сценарияи пешакӣ ва сохтакориҳо дар раванди ҳимоя аз ҷониби масъулини комиссия бо истифода аз воситаҳои техникаи муосир назорати маҷозии чараёни ҳимояи диссертатсияҳо ба роҳ монда шудааст, ки то имрӯз тамоми шуроҳои диссертатсионӣ ҳимояи худро тариқи маҷозӣ баргузор менамоянд. Комиссияи ҷиҳати ташкили ҳимояи яқдафъаинаи диссертатсияҳо корҳои зиёдеро анҷом дода, аз 252 дархости воридгардида, 238-тои онҳоро қонеъ гардонид.

Таъмини сифати пажӯҳишҳо – омили дастёбӣ ба дастовардҳои бузурги илмӣ

Вобаста ба пешгирӣ намудани радшавии диссертатсияҳо дар комиссия санҷиши асолати матни диссертатсия ва автореферат пеш аз ҳимоя тариқи маҷозӣ ва экспертизаи техникаи мукаммали автореферат ва диссертатсияҳо, инчунин, ҳуҷҷатҳои ҳамроҳии онҳо ба роҳ монда шудааст, ки бозхонд ва радшавии дархостро қонеъ додааст. 1932 диссертатсия ва автореферат дар барномаи компютери «Антиплагиат» пеш аз ҳимоя тариқи маҷозӣ санҷида шудаанд, ки ба 326 (16,5%) онҳо бо сабаби аз меъёр паст будани асолат тавсияҳои методӣ дода шуд.

Ҳамин тавр, то имрӯз дар шуроҳои диссертатсионӣ ба 72 нафар шаҳрванди давлатҳои хориҷӣ, аз ҷумла, шаҳрвандони Ўзбекистон, Қазоқистон, Федератсияи Россия, Афғонистон, Туркия, Ҷумҳурии Халқии Хитой, 611 нафар корманди муассисаҳои илмӣ-таҳқиқотӣ, 2026 нафар омӯзгори муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ ва 74 нафар шахсони мансабдори ҳокимияти давлатӣ ва хизмати давлатӣ дараҷаи илмӣ дода шуд.

Бо дарназардошти 535 ихтисоси илмӣ Таснифоти самт ва ихтисосҳои доктори фалсафа (PhD)-доктор аз рӯйи ихтисос дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 564 ихтисоси илмӣ Феҳристи ихтисосҳои кормандони илм дар Ҷумҳурии Тоҷикистон (дар маҷмӯъ, 1099 ихтисоси илмӣ) барои дарёфти дараҷаҳои илмӣ номзоди илм ва доктори илм аз рӯйи тақрибан 377 (66,8%) ихтисос ва барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD)-доктор аз рӯйи ихтисос аз рӯйи тақрибан 350 ихтисос бо дарназардошти ҳимояҳои яқдафъаинаи кормандони илмӣ омода карда шудаанд.

Самти дигари асосии фаъолияти комиссия додани унвонҳои илмӣ мебошад. Дар ин самт низ аз ҷониби комиссия корҳои зиёде ба анҷом расонида шуд. Ҳамин тавр, аз ибтидо то имрӯз ба комиссия аз тарафи муассисаҳои илмӣ ва таҳсилоти олии касбии ҷумҳурӣ 1393 дархост (аз ҷумла, 137 дархост барои дарёфти унвони илмӣ профессор) ворид шудааст, ки аз онҳо 1094 дархост қонеъ (аз ҷумла, 110 дархост барои унвони профессорӣ), 229 дархост рад ва 70 дархост дар баррасӣ қарор доранд.

Яке аз самтҳои муҳими фаъолияти комиссия таҳия ва мониторинги маҷаллаҳои (нашрияҳои) илмӣ тақризшавандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, дар ин ҷода низ корҳои му-

айян анҷом пазируфтанд. Бо мақсади санҷиши мутобикати маҷаллаҳои илмӣ ба талаботи Қоидаҳои таҳияи Феҳристи маҷаллаҳои (нашрияҳои) илмӣ тақризшавандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таври мунтазам аз ҷониби шӯъбаҳои аттестатсионӣ дар якҷоягӣ бо шуроҳои экспертӣ мониторинги муҳтавои маҷаллаҳои илмӣ гузаронида мешавад. Ҷиҳати муайянсозии раёбандии маҷаллаҳои илмӣ таҳияи барномаи компютерӣ қорбарӣ шуда истодааст. Комиссия бо мақсади ба талаботи муқарраршуда мутобик сохтан раванди азнавбақайдгириро роҳандозӣ карда, маҷаллаҳои дар феҳрист қарордошта бознигарӣ гардиданд.

Айни ҳол 66 маҷаллаи илмӣ аз 44 муассисаи илмӣ ва таҳсилоти олии касбӣ, аз ҷумла, 4 муассисаи илмӣ хориҷи кишвар ба Феҳристи маҷаллаҳои тақризшавандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид карда шуданд.

Шоишти таъкид аст, ки дар назди Комиссияи олии аттестатсионӣ маҷаллаи байналмилалӣ илмӣ «Фурӯғи илм» таъсис дода шуд. Дар нимсолаи аввали соли равон шумораи он дар шакли ҷопӣ ва электронӣ ҷоп гардид, ки дар маҷмӯъ, 101 мақолаи илмӣ дар сомонаҳои расмӣ маҷалла ва Elibragy (РИНЦ) ба ҷоп расиданд.

Тибқи дастури Роҳбари Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақсади ба талаботи замони муосир мутобик кардани шакл ва мазмунӣ диплому шаҳодатномаҳо, пурзӯр кардани низоми ҳимоявии онҳо ва ҷойгир кардани бахши маълумотӣ (рамзи QR) дар диплому шаҳодатномаҳо комиссия лоиҳаи қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ворид намудани иловаҳо ба қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267» ва «Дар бораи ворид намудани тағйирот ба қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 ноябри соли 2018, №562»-ро таҳия ва ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод намуд, ки тибқи онҳо қарорҳои дахлдор (аз 1 майи соли 2025, №263 ва аз 1 майи соли 2025, 264) қабул карда шуданд. Намунаҳои нави тасдиқшудаи диплому шаҳодатномаҳо омода гардид, шуруъ аз моҳи июли соли ҷорӣ ба довталабони дараҷа ва унвонҳои илмӣ аз рӯйи намунаи нав ҳуҷҷат дода шуд.

Кормандони комиссия дар таҳияи лоиҳаи нави Созишномаи байни

Ҳукумати Федератсияи Россия ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Оид ба ҳамкорӣ дар соҳаи аттестатсияи кадрҳои илмӣ ва илмӣ-педагогии тахассуси олий» якҷо бо вазорату идораҳо, ки аз ҷониби Агентии назорат дар соҳаи маориф ва илми назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон гурӯҳи корӣ созмон дода шудааст, фаёлона иштирок карда, саҳми худро гузоштанд.

Вобаста ба тағйир ёфтани сохтори муассиса як қатор санадҳои ҳуқуқии дохилӣ, аз ҷумла, Низомномаи шӯъбаи аттестатсионии илмҳои ҷамъиятӣ, Низомномаи шӯъбаи аттестатсионии илмҳои гуманитарӣ, Низомномаи шӯъбаи қорғузурӣ ва назорат, Низомномаи шӯъбаи кадрҳо ва қорҳои махсус, Низомномаи шӯъбаи молия ва муҳосибот ва Низомнома дар бораи шаҳодатномаи корманди комиссия таҳия ва тасдиқ гардиданд.

Ҷиҳати иҷрои саривақтии дастури супоришҳои Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон, ки зими ироаи Паёми худ ба Маҷлиси Олӣ баён намуданд, комиссия баргузор кардани силсилаи ҷаласаҳои қориро бо масъулини соҳаи илми муассисаҳои илмӣ, таҳсилоти олии касбӣ, шуроҳои диссертатсионӣ ва қотибони шуроҳои олимони муассисаҳои илмӣ ва таҳсилоти олии касбӣ дар шаҳри Душанбе, вилоятҳои Хатлон, Суғд ва ВМКБ анҷом дод.

Дар чорабиниҳои мазкур вобаста ба дастовардҳо ва камбудҳои ҷойдоштаи соҳа изҳори андеша гардид, ҷиҳати роҳ надодан ба камбудҳои, интиҳоби дурусти мавзӯҳо ва мубрам будани онҳо, мавҷуд будани арзиши илмӣ, интиҳоби дурусти муқарризони расмӣ, муассисаи пешбар ва тибқи талабот мувофиқ гардонидани интишороти илмӣ онҳо, татбиқи қорҳои илмӣ дар истехсолот, фаъолияти заифи аъзои иддае аз шуроҳои диссертатсионӣ, ташкили ғайрисамараноки ҳимояҳо тариқи маҷозӣ, ҷалби ҷавонони лаёқатманду забондон ба қорҳои илмӣ-таҳқиқотӣ тавсияҳои судманд ироа гардид.

Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тибқи дастури Пешвои муаззами миллат ва супоришҳои дар мулоқот бо аҳли илм ва маорифи мамлакат баёндошта ҷиҳати таъсири шуроҳои диссертатсионӣ аз рӯйи ихтисосҳои нодир, ҷалби олимони хориҷӣ ба ҳайси муқарризони расмӣ ва эксперти ҳолис ҷиҳати баҳодихӣ ба диссертатсия ва наشري мутақобилаи мақолаҳои илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшаванда, роҳандозии ҳамкорҳои гуногунсамтро бо Федератсияи Россия, ҷумҳуриҳои Беларус, Ўзбекистон, Қазоқистон, Қирғизистон ва дигар кишварҳо дар доираи созишномаҳои ҳамкорӣ ба роҳ мондааст.

Бояд қайд кард, ки неруи илм дар замони муосир бузург буда, таҳқиқи мавзӯҳои мубрам, ки ба рушди иқтисодиёти миллии мусоидат намоёнд, аз муҳимтарин вазифаҳои аҳли илму маориф мебошад ва дар ин ҷода вусъат бахшидани фаъолият тақозои замон мебошад.

Сайфиддин ДАВЛАТЗОДА,
раиси Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

ТАҲСИЛОТ ВА ЗАМОН

Чаро масъалаи арзёбӣ муҳим аст?

Дар ҷаҳони муосир, ки суръати пешрафти илму технология бо шиддат ва пайомадҳои фарогир афзоиш меёбад, аз истифодаи усулҳои анъанавии таълим натиҷаи чандон муассирро наметавон интизор дошт. Замоне фаро расидааст, ки таълим ҳамчун раванди фарогир, мураккаб ва таҳриқбахш бояд ташаккул ёбад, ки дар он муҳити васеъ ва муътадил барои рушди зехнӣ, ташаккули ангеаи дохилӣ ва таъмини адолати таълимӣ фароҳам оварда шавад. Дар ин раванд, низоми баҳогузориёе аз ҷиҳати муҳим маҳсуб меёбад. Агар низоми баҳогузориёе шаффоф ва дақиқ набошад, наметавонад сатҳи воқеии дониш ва малакаи хонандаро арзёбӣ намояд ва дар натиҷа раванди таълим ба ҳадафҳои аслии худ намерасад.

Ба таъкиди доктори илмҳои педагогика М. Мирзоев, «арзёбӣ раванди доимии ташаккул ва рушди қобилиятҳои хонанда мебошад. Баҳогузориёе бояд ҳамчун оинаи воқеии сатҳи дониш ва ҳислати омӯзишии шахсият бошад, на танҳо ҷамъбасти ҳарфҳо ва рақамҳо дар ҷадвал».

Аз ин нуктаи назар, таҷдиди низоми баҳогузориёе дар муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон на танҳо ҷавоб ба талаботи замони муосир, балки иқдоми муҳим дар роҳи баланд бардоштани сифати таҳсилот маҳсуб меёбад. Аммо дар раванди ин ислоҳот чаро маҳз ба низоми 10-ҳола авлабият дода мешавад?

Назари равшанӣ додан ба педагогҳо дар бораи арзёбӣ

Дар илми равшанӣ додан ба педагогикаи муосир арзёбиро ҳамчун равиши ташаккулдиҳандаи шахсият ва василаи ҳавасмандсозӣ баррасӣ мекунанд. Ба андешаи Лев Виготский, «арзёбӣ бояд ба рушди қобилияти фикр кар-

дан, худшиносӣ ва ташаккули иродаи хонанда равона бошад, на танҳо ба ҷамъбасти маълумот». Яъне, баҳогузориёе наметавонад фақат ҷенақҳои оморӣ бошад, балки бояд воситаи ташаккулдиҳанда, ҳавасмандсозандаи раванди омӯзиш ва рушди шахсият бошад.

Педагог ва равшанӣ додани амрикоӣ Карл Роджерс таъкид мекунанд, ки «арзёбӣ бояд муҳити эҳтиром, эҳтиMOD ва боварию эҷод кунад, ки дар он шахсият метавонад сатҳи воқеии қобилиятҳои худро ба таври ошкоро нишон диҳад ва барои бехтар шудани он талош кунад». Ба андешаи ӯ, баҳогузориёе нодуруст ва носоҳе метавонад боиси қиҳиши ангеа, ҳастагии равшанӣ ва норозигии дохилӣ гардад.

Бенҷамин Блум – асосгузори назарияи тақсонимияи омӯзишӣ қайд мекунанд: «Баҳои дақиқ ва муфассал воситаи бехтарин барои нишон додани сатҳи гуногуни фаҳмиш ва малака мебошад. Арзёбии шаффофу ростқавлона на танҳо ба омӯзиш равиши нав мебахшад, балки барои ташаккули худбаҳодиҳӣ ва масъулияти шахсӣ замина мегузорад».

Аз ин лиҳоз, баҳогузориёе бояд ҳамчун раванди динамики ва мураккаб баррасӣ шавад, ки ҳамзамон, сатҳи донишро чен мекунанд ва ҳам қобилияти пешрафти шахсро бармеангезад.

Маҳдудиятҳои системаи 5-ҳола: он дигар қаноатбахш нест?

Системаи 5-ҳола, ки солҳои тӯлонӣ дар муассисаҳои таълимии кишвар истифода мешуд, имрӯз дигар ба талаботи замони муосир ҷавобгӯ нест ва наметавонад сатҳи воқеии дониш ва малакаи хонандагонро ба таври дақиқ инъикос намояд. Зеро ин низоми беоҷаи мушқили амик рӯбарӯ мебошад.

Якум, баҳогҳои пасттарини системаи 5-ҳола – «1» ва «2» қариб ки истифода наметавонанд, зеро омӯзгорон барои

Баҳогузориёи муосир талаби замон аст

ҳифзи руҳияи хонандагон ва пешгирӣ аз осебҳои равшанӣ аз гузаштани ин баҳогҳо худдорӣ мекунанд. Ин амали равшанӣ метавонад барои қўдагон фоиданок бошад, вале дар амал вазъи воқеиро пинҳон мекунанд. Ба таъкиди Л. Виготский, чунин баҳогузориёе наметавонад ба «аз даст додани имконияти дарки нуксонҳо ва қиҳиши талош барои тақмил» оварда расонад.

Дуюм, фосилаи васеи байни баҳои «3», «4» ва «5» ба омӯзгорон имкони фарқ кардани сатҳҳои гуногуни фаҳмиш ва малакаи хонандагонро наметавонад. Аз нуктаи назари педагогӣ, ин маънои ноқияфогии дарки воқеии сатҳи рушд ва қобилияти омӯзиш мебошад. Масалан, ҳам ба хонандае, ки 70% маводи таълимиро аз худ кардааст ва ҳам ба хонандае, ки беш аз 90%-и маводи таълимиро медонад, баҳои «4» гузошта мешавад. Ба қавли Б. Блум, «баҳои дақиқ ва муфассал имконияти нишон додани фарқиятҳои муҳим ва босамареро фароҳам меоранд, ки дар низоми 5-ҳола мавҷуд нест».

Сеюм, низоми 5-ҳола наметавонад ангеаи дохилӣ хонандаро ҳамчун нури асосии пешрафти ӯ барқарор созад. Баҳои умумӣ ва нисбатан норавшан, ки дар он имкон нест таҳаввул ва пешрафти ҳадафнамандро дақиқ нишон дод, наметавонад боиси паст шудани шавқу ҳаваси омӯзиш гардад.

Дар маҷмӯъ, системаи 5-ҳола бо маҳдудиятҳои зикршуда наметавонад ба рушду ташаккули воқеии қобилиятҳои хонандагон мусоидат намояд, балки ба раванди таълим ва тарбияи шахсият таъсири манфӣ мерасонад.

Низоми 10-ҳола: бо таъкиди он чӣ натиҷаро бояд мунтазир шуд?

Гузариш ба низоми 10-ҳола дар баҳогузориёе як иқдоми муҳими педагогӣ буда, дар он сифати арзёбӣ ва таъсири он ба рушди шахсият ба таври қиддӣ тақмил меёбад. Ин низоми бо фароҳам овардани имкони арзёбии дақиқ муфассал на танҳо сатҳи дониш ва малакаи хонандаро бо дар назардошти ҳар ҷузъиёти муайян мекунанд, балки ба ташаккули ангеа ва масъулияти шахсӣ низ таъсири амик мерасонад.

Аз нуктаи назари педагогӣ, низоми 10-ҳола ба омӯзгорон имкон медиҳад, ки фарқи воқеии сатҳи дониш ва малакаи хонандаро нишон диҳанд ва ҳар қадамро ҳамчун нишонаи

рушд арзёбӣ кунанд. Ба фарқ аз системаи 5-ҳола, ки дар он доираи арзёбӣ маҳдуд аст ва сатҳҳои гуногунро дақиқ ифода наметавонад, низоми 10-ҳола дараҷаи ҷузъиёти арзёбиро хеле васеъ мекунанд.

Аз нуктаи назари равшанӣ, баҳогузориёе дақиқ муҳити эҳтиром ва эҳтиMODро барои хонанда фароҳам меорад, ки ӯ наметавонад сатҳи воқеии донишҳои худ ва имкониятҳои бехтар шуданиро дарк намояд.

Низоми 10-ҳола, инчунин, барои ташаккули муносибати дифференсиалӣ ва фарогир дар раванди таълим замина гузошта ба рушди истеъдодҳои инфиродӣ ва баланд бардоштани сифатҳои фардӣ мусоидат мекунанд. Бо истифодаи ин низоми омӯзгорон наметавонанд ҳар як хонандаро тибқи сатҳи воқеии дониш ва малакааш дар гуруҳҳои гуногун ҷойгир намуна, барномаҳои таълимии инфиродиро таҳия кунанд.

Аз назария то амалия

Соли 2024 дар беш аз 140 муассисаи таълимии Ҷумҳурии Тоҷикистон гузариши озмоишӣ ба низоми 10-ҳола роҳандозӣ шуд. Натиҷаҳои ин таҷрибаҳои озмоишӣ умедбахш буданд ва нишон доданд, ки баҳогузориёе дақиқ ва шаффоф ба раванди таълим ва муносибатҳои педагогӣ таъсири мусбат дорад.

Омӯзгорон дар ин давра эҳсоси шаффофияти бештар ва дақиқии баланди баҳогузориёе доштанд, ки имкон дод, сатҳи воқеии дониш ва малакаи хонандагонро бо адолат ва возеҳият муайян гардад. Дар ҳамаи ҳолат, хонандагон бо ҳисси масъулияти бештар ва ангеаи амиктар ба таҳсил пардохтанд, зеро медонистанд, ки қўшишҳои онҳо ба таври одилона ва мунсифона арзёбӣ мешаванд.

Ҳамин тавр, муносибатҳои байни омӯзгор ва хонанда низ таҳти таъсири мусбат қарор гирифтанд, зеро низоми нави баҳогузориёе фишори равшанӣро қиҳиш дода, ба эҳтиMOD ва ҳамкориҳои самаранок мусоидат намуд. Ин таҷриба собит сохт, ки низоми 10-ҳола на танҳо як усули нав дар додани рақамҳо мебошад, балки муҳити нави таълимӣ ва равшанӣ рушдбаандаеро фароҳам оварда наметавонад.

Чаро олимпиадаҳо бе низоми бисёрҳола тасаввурнопазиранд?

Олимпиадаҳои фанӣ ҳамаи майдони рақобати зехн-

ҳо ва маҳоратҳои воқеӣ буда, бехтарин хонандагон ба он ҷалб карда мешаванд. Дар ин майдон ҳадаф на танҳо пайдо кардани ғолиб, балки муайян кардани тафовути сатҳи дониш истеъдоди иштирокчиён мебошад. Маҳз ба ҳамин хотир, дар олимпиадаҳо аз ибтидо низоми баҳогузориёи бисёрҳола ҷорӣ шудааст.

Тасаввур кунед: ду иштирокчиё саволу супоришҳои олимпиада дар сатҳи қиҳиши гуногун ҳал кардаанд – яке 50 дарсад ва дигаре 74 дарсади саволҳоро дурӯст ҳал кардааст. Агар аз рӯи низоми баҳогузориёи 5-ҳола донишҳои онҳо арзёбӣ карда шавад, ба ҳарду ҳам баҳои чор гузашта мешавад. Танҳо дар сурати истифодаи меъёрҳои бисёрҳола (10 ё 100-ҳола) тафовути қалон дар сатҳи донишҳои онҳо аён мегардад. Маҳз низоми бисёрҳола имкон медиҳад, ки ин тафовут ба таври шаффоф намоён гардад.

Ин усул на танҳо дар сатҳи миллий, балки дар сабақҳои байналмилалӣ, аз ҷумла, олимпиадаҳои бонуфуз истифода мешавад. Дар ин озмунҳо ҳар як савол бо ҳалҳои мушаххас баҳогузориёе мегардад ва натиҷаи низоми ба таври рақамӣ ҷамъбаст мешавад. Ин равиш имконият медиҳад, ки ҳатто фарқияти ноқиҳ ба назар гирифта шавад.

Агар чунин усул барои интиҳоби бехтаринҳо дар сатҳи байналмилалӣ соҳно боз ҳамчун стандарт қабул шуда бошад, пас чаро таҳсилоти умумӣ бояд аз ин таҷрибаи муваффақ дур бимонад? Оё дар мактаб низ баҳогузориёе дақиқ ва бисёрҳола зарур нест, то ҳар як хонанда донад, ки дар қадом марҳала қарор дорад ва барои расидан ба қулҳои баландтарини дониш чӣ бояд кунад?

Маҳз ҳамин ҷо саволи асосӣ матраҳ мешавад: агар олимпиадаҳо, ки бехтаринҳоро ба ҳам меоранд, ба баҳогузориёи бисёрҳола тақия кунанд, чаро мактаб, ки заминаи ташаккули онҳост, бояд аз чунин имконият маҳрум монад?

Ҳулоса

Низоми 10-ҳола танҳо рақам нест, балки қадаме ба сӯи адолат, шаффофият ва рушди воқеии қобилиятҳои хонандагон аст, ки муҳити рақобатпазир ва ангеаи аслии барои омӯзишро фароҳам меорад.

Нурулло ҒАҒУРИЁН,
муовини якуми директори Маркази ҷумҳуриявии дарёфт ва рушди истеъдодҳо

ИННОВАТСИЯ

Дар раванди рушди босуръати илм ва техника, қабули қатъномаи муҳим ва ҳам муфид аз ҷониби Маҷмаи Умумии Созмони Милалӣ Муттаҳид таҳти унвони «Нақши зехни сунӣ дар фароҳам овардани имконоти навин барои рушди устувор дар Осиёи Марказӣ», ки 25 июли соли 2025 қабул шуд, аввалин ҳуҷҷати байналмилалӣ маҳсуб ёфта, ба таъкиди зехни сунӣ дар сатҳи минтақавӣ таваҷҷуҳи бештар дода мешавад.

Зехни сунӣ ҳамчун воситаи пурқудрат ҷиҳати суръат бахшидан ба пешрафт дар самти 17 Ҳадафҳои рушди устувор (ҲҶУ) ба истифодаи муносиби захираҳо, инчунин, таҳлили маълумоти зиёд ва навоарӣ ҳамаҷониба мусоидат мекунанд.

Бинобар ин, имрӯзҳо суҳан бештар дар атрофи марҳалаи нави рушди башарият, яъне, ҷомеаи иттилоотӣ меравад. Айни замон тибқи ақсари мушоҳидаҳо, қулҳои кишварҳои дунё манфиатҳои давлатии худро бо таҳлили қиҳиши ширкати ғаболана дар ташаккулдиҳии ҷомеаи

иттилоотӣ арзёбӣ менамоянд.

Бояд қайд кард, ки маҳз бо дарназардошти рушди инфрасохтори глобалии иттилоотӣ, таъсис ва истифодаи техника, инчунин, технологияҳои қадиди замони муосир баҳри таъмини болоравии иқтисодии устувор, бехтару хубтар гардондани ҳаёти иҷтимоии ҷомеа, дастгирӣ ҳамаҷонибаи сулҳу ризоияти миллий, таҳкимбахшии демократия, ҳифзи мановфеи миллии Тоҷикистон дар соҳаи иттилоот бори аввал дар Консепсияи амнияи иттилоотӣ таъкид гардида буд.

Мутабоқи гузоришҳои СММ зехни сунӣ наметавонад дар самтҳои ҳифзи муҳити зист, рушди соҳаҳои тандурустӣ, маориф ва иқтисод нақши басо муҳим бозад. Дар Осиёи Марказӣ, ки минтақаи дорои захираҳои бой ва мушқилоти муштарак ба монанди тағйирёбии иқлим ва нобаробарии иқтисодӣ аст, истифодаи зехни сунӣ имконияти навин фароҳам меорад.

Қатъномаи Маҷмаи Умумии Созмони Милалӣ Муттаҳид таҳти унвони «Нақши

зехни сунӣ дар фароҳам овардани имконоти навин барои рушди устувор дар Осиёи Марказӣ» аз суҳанронии Пешвои миллат дар Иҷлосияи 79-уми Маҷмаи Умумии СММ (24 сентябри 2024) сарчашма мегирад. Аз ҷониби дигар, он таъсири трансформатсионии зехни сунӣро дар Осиёи Марказӣ ҳамаҷониба эътироф намуда, ҳамзамон, саъйю талошҳои кишварҳои минтақа, аз ҷумла, амали стратегияҳои миллий (Стратегияи рушди зехни сунӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2040, Стратегияи Ўзбекистон то соли 2040, Консепсияи Қазоқистон барои солҳои 2024-2029) ва таъсиси марказҳои инноватсионӣ (ба монанди Asian Hub ва Парки технологияҳои баланд дар Қирғизистон)-ро тақвият мебахшад.

Ҳамин тариқ, метавон гуфт, ки Ҳадафҳои Рушди Устувор, дар маҷмӯъ, 17 ҳадафи ба ҳам алоқамандро дар бар мегиранд: аз барҳам додани қамбизоатӣ (ҲҶУ 1) ва гуруснагӣ (ҲҶУ 2) то таъли-

ми босифат (ҲҶУ 4), баробарии гендерӣ (ҲҶУ 5), энергияи тоза (ҲҶУ 7), шахрҳои устувор (ҲҶУ 11) ва амалҳои иқлимӣ (ҲҶУ 13). Ҳамаи онҳо ба се сутуни устувор – иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва экологӣ ниҳаронида шудаанд.

Айни замон зехни сунӣ, аз ҷумла, омӯзиши мошинӣ, таҳлили иттилоотӣ қалону пешгӯиҳои имкониятҳои назаррас барои ҳалли ин масоилро пешниҳод мекунанд. Мутабоқи маълумоти гузоришҳои ҷаҳонӣ рушди устувор, пешрафт дар Ҳадафҳои Рушди Устувор қамтар аз 50% аст ва бо ақибмонӣ дар кишварҳои рӯ ба тараққӣ оварда расонидааст. Зехни сунӣ наметавонад дар мониторинг ва амалисозӣ тавассути таҳлили маълумот барои пешгӯии тамоюлҳо ва истифодаи муносиби захираҳо мусоидат кунад.

Алишер РАҲИМЗОДА,
директори Институти математикаи ба номи Абдулҳамид Ҷураеви АМИТ,
номзади илмҳои физика-математика

Дар шашмоҳаи якуми соли равшан маҷмӯи маҳсулоти минтақавии вилояти Хатлон ба 17,1 миллиард сомонӣ расида, суръати рушди он 7,9 фоизро ташкил дод.

ФУРҶИ СУБҲИ ДОНОӢ КИТОБ АСТ

Дар куллияи манотиқи ҷаҳон сарогози ташаккули адабиёти бадеӣ маҳз устураҳо будаанд, ки дар Шарқ бо ҳамин ном, яъне, устура (ҷамъи шикастаи арабиаш – асотир) ва дар Ғарб бо истилоҳи миф (ҷамъиш – мифология) қорбурд мешавад. Устураҳоро, қабл аз ҳама, ҳамчун таҷассуми ҷаҳонбиниву сатҳи ибтидоии идроки олами ашӣ аз ҷониби башарият бояд фаҳмид. Яъне, нахустин зинаи тафохуми олами атроф ва шарҳу тафсири тағайюрати он тафаккури устураист. Сабаби дар ҳофизаи башарият садсолаҳо мондани устураҳо ҷанбаи устувори эътиқодӣ доштани асоси аст, масалан, афсона аз ҷаҳонбинӣ дилхушиву баёни орзуву таманниёти инсон бошад, аммо нигоҳи инсон ба устура ин гуна нест. Дурӯғи газоф будани афсона барои инсон маълуми фаҳмост, аммо устура сазовори эҳтиром аст: мардум дар онҳо рамзи ин ё он ашӣ ва ё падидаву дигаргуниҳоро мебинанд.

Аксари олимони бостоншинос бар ин ақидаанд, ки устураҳо на фақат маҷмӯи ривоятҳоро оид ба пайдоиши ин ё он ҳодисаи табиат ва ашӣ, балки расму ойин ва таҷрибаи таърихӣ ҳар қабилару қавму авлодро низ дар бар гирифтаанд. Аммо аҷибаш ҳамин аст, ки ба ҳеҷ ваҷҳ инсонҳои қадим устураҳо маҳсули ҳаёлу фантазия нашумурда, онро аз бофтаҳои дигар фарқ мекарданд. Ҷомеаи одамони қадим олоту лавозимоти хоҷагидорие офаридаанд, ки онҳоро бидуни тафаккури мантиқӣ сохтан имкон надошт, аз ин хотир, он фикр бояд хато бошад, ки шури қадимиён воқеияти объективиро инъикос намекард.

Ба қавли олими бостоншинос И. М. Тронский, «устурапардозӣ ҷилваи одии фантазия нест, он як зинаест дар раванди тафохуми дунё». Яке аз заминаҳои муҳими устурапардозӣ ба ашӣи муҳити атроф дамонидани руҳ, яъне, бахшидани сифату хосиятҳои инсонист. Ҳатто ҷирмҳои осмонӣ ва набототу ҳайвонот аз рӯи ин пиндор, бо сабабҳои ба одам хос дар ҷунбишу ҳаракат мебошанд.

Ҳамин тарик, устура тахайюле будааст, ки бо кумаки он афкори инсонӣ меҳост зухуроти даҳшатбор ва номаълуми муҳити атрофро фаҳм кунад, сирри табиатро ошкор ва ба худ тобеъ намояд. Бояд гуфт, ки тамоми адабиёти Ғарб аз адабиёти атиқа, яъне, Юнону Руми бостон сарчашма мегирад ва асоси ин адабиёт ҳамоно устураҳо будаанд. Роҷе ба эъзод ва қаҳрамонони асосиҳои юнониву румӣ аз эҷодиёти Ҳомер ва Ҳесиод, фоҷиаҳои Эсхилу Софокл ва Еврипиду Аристофан иттилооти кофӣ дастрас кардан мумкин аст. Аз қадимтарини давра то бунёди ҷомеаи аристократӣ (асри XI) устураҳои юнонӣ пайваста рушд кардаанд ва аз қарни VIII то милод ба ин тараф дар тасаввури мардум эъзодии юнонӣ (олимпӣ) хусусияти антропоморфизм гирифтанд, яъне, дар симои эъзод хӯю ҳислат ва ҳаяҷону эҳсосоти ба инсон хос ба мушоҳида гирифта мешуд.

Яке аз машхуртарин устурҳои юнонӣ қадим устураи Прометей аст, ки асоси эҷоди даҳҳо шохкорҳои адабиёти ҷаҳон шудааст. Худи Прометей (вожаи юнонӣ буда, маъноаш дурандеш, ояндабин, эҳтиёткор, бофаросат, борикбин, басир) аз зоти худовандист. Писари азимҷусса Япет, бародари угаи Зевс (ба ривояти дигар - тағояш) дар аввал бо Зевс (эъзоди эъзодии Олимп) дар торумор намудани азимҷуссаҳо кумаки мерасонад, баъдан барои ҳифозату наҷот ва нигоҳбонии бани башар аз ҷониби Зевс дар кӯҳҳои Қавқоз занҷирбанд мегардад. Фалсафаи ҷунин рафтори Прометейро ба тариқи зайл

Устура ва адабиёти бадеӣ

(Дар мисоли як устура, ки дар садҳо асари бадеӣ истифода шудааст)

метавон шарҳ дод: инсоният дорои хираду шуур ва дасту бозуи қавист, аз ин рӯ, ба фардои нек рӯ бояд овард ва занҷири ғуломиро даршикаст. Ин мазмун 2500 сол қабл дар фалсафаи Зардушт низ инъикос шудааст. Ханӯз дар ҳукумати Ҳахоманишиҳо ғуломиро рад мекарданд.

Ҳамин тарик, устураи Прометей вақте ба вучуд омад, ки ҷомеаи ғуломдорӣ шадид ҷойи худро ба ҷомеаи демократии навбунёд (шаҳр-давлатҳои озод) иваз мекард. Нахуст-маъхазе, ки оид ба устураи Прометей маълумот медиҳад, достони шоири халқии юнонӣ Ҳесиод (охири асри VIII, ибтидои асри VII пеш аз милод) «Заҳмат ва айём» аст.

Тибқи ахбори «Заҳмат ва айём», ҳудуди ҷовиди Олимп нахустқавми башарро хушбахт гардонданд ва ин даврро асри тилоӣ меномиданд. Бани одам ҷӣ будани маризиву машаққат, пиронсоливу азобро на-медонист, аз кулфату ғаму ташвиши рӯзгор осуда буд. Баъди ин асри нуқра омад ва умри инсонӣ кӯтоҳ шуд. Кибру гурур ва такаббур ба одамон имкон на-медод, ки ба эъзод итлоат кунанд, аз ин рӯ, Зевс ин қавмро ҳам нобуд сохт. Ниҳоят қавми сеюм (асри мис) ихтироъ шуд, ки ҳайати он ба ифтихор ва ҷанг маҳбубият доштанд, ҷасуру ғайюру нотаре буданд. Кулли яроку аслиҳаи одамон аз мис сохта мешуд, манзилҳои он низ. Ин қавм бар асари зӯроварии зиёд ҳатто якдигарро дида натавонистанд ва дар разму набардҳои ҳамдигарӣ фано гаштанд. Баъд аз ин дар асри ҷаҳорум қаҳрамононе офарида шуданд, ки олихммату одил буданд ва ба ҳудуди пайравӣ мекарданд, аммо онҳоро низ ҷангҳои тӯлонӣ ба коми худ фуру бурд. Ахиран, асри панҷум, асри охан падид омад ва инсонҳо ба азоби доимӣ барои ризку рӯзи гирифтӣ шуданд.

Ҳесиод иттилоъ медиҳад, ки дар асри мис бинобар мутеъ нашудан ба ҳудуди ва аз беадолативу фиску ғуҷур, одамон ба тӯфони азиме дучор омаданд ва замин зери об монд. Танҳо писари Прометей - Девкалион ва ҳамсараш Пирра наҷот ёфтанд ва аз тариқи лутфу марҳамати ҳудуҳо ба идомаи насли одамай муваффақ шуданд. Аз рӯи ривояти дигар, Прометей бунёдгузори насли инсон (аз ҳок) ҳисоб меёфт. Ин насл хеле дағалу ваҳшитабиат буд, аз набудани оташ азоб мекашид. Прометей аз рӯи меҳр аз макони Зевс оташ фуруд овард, ба кишти кори замин одамонро хидоят кард. Хидматҳои Прометей барои инсонҳо афзуншумор буданд: сохтани киштиҳо ва аз бар намудани хунаро, илму дониш, меъмориву суҳанварӣ ва ғайра. Хуллас, ӯ коре кард, ки одамон аз зулмат ба сӯи рӯшноӣ, ҷониби бахту саодат раҳнамун шуданд. Ин амалҳои ҳайри Прометей ба Зевс мақбул нагашт ва ӯро дар кӯҳҳои Скифия занҷирбанд кард. Азобҳои ӯ рӯз то рӯз зиёд мешу-

данд, зеро бо фармони Зевс уқобе аз чигари ӯ ҳар рӯз ғизо меҳурд.

Сарчашмаи дигаре, ки роҷе ба Прометей иттилои комилтар медиҳад, фоҷиаи «Прометейи занҷирбанд»-и шоири машхури юнонӣ Эсхил (525-456 то милод) мебошад. Намоишномаи мазкур аз сахнаи ҷазои Прометей оғоз мешавад. Бо фармони Зевс ёварони ӯ - Кудрат ва Ҳокимият Прометейро ба кунҷи олам - Скифия меоранд ва Ҳефест (эъзоди охангарӣ) ӯро дар ҳорокӯҳе занҷирбанд месозад. Дар танҳои ӯ рӯ ба муноҷот меорад, заминро замонро овози раъдо-сояш фаро мегирад:

– Ҷаро ман бояд ҳамаи ин азобу машаққатро пушти сар кунам? Барои кадом гуноҳ? Ба он хотир, ки ба одамони одӣ тухфаи бузург додам роҳи наҷотро нишон додам... Ох, бахти бад, бахти бад!

Аз нолаву шевани ӯ духтарони Океан ҳозир мешуданд ва ҳикояти аламовари қаҳрамонро мешунданд. Прометей сабабҳои ба қаҳру ғазаб омадани Зевсро муфассал баён мекунад: ӯ ба одамон тариқи муносибат бо оташро ёд дод, роҳи наҷот аз гармову сармо, ҳисобу китоб, тарзи ром кардани ҳайвонот ва сохтани киштиҳо, усули ғоиди бурдан аз гиёҳҳо барои рафӣи бемориҳо, истифодаи қонҳои зерзаминиро нишон додааст. Ғайр аз ин, ӯ хангоми мулоқот бо Ио (персонажи дигари устураи, ки бо ҳукми Зевс ба ғов табдил шудааст) ёдрас мекунад, ки сирри марги Зевсро медонад ва наҷотбахши ӯ (Прометей) аз насли одам - Ҳеракли қаҳрамон аст. Бо вучуди талабу дархостҳои пайдарпайи фиристодаи Зевс - Ҳермес Прометей сарбаланд сирри марги Зевсро намегӯяд. Фоҷиа бо лаҳзаи пурдаҳшат - бархӯрди барк ба ҳорокӯҳ ва ба қатри замин фуру рафтани Прометей анҷом меёбад.

Ҳамин тавр, мундариҷаи асосии ин фоҷиаро зиддияти байни ҳокими золим (Зевс) ва муборизу наҷотбахши инсонҳо (Прометей) ташкил додааст. Дар мавзуи Прометей ин ягона фоҷиаи Эсхил набуда, балки ду асари дигари трилогия (сегона) бо номҳои «Прометейи озодашаванда» ва «Прометейи оташбон» низ мавҷуд буданд, ки мутаассифона, пораҳои парешони онҳо ба ёдгор мондаанд. Аз мантиқи ин навиштаҳои парешон маълум мешавад, ки бо гузашти асрҳо Прометейро аз нав ба ҳоросанги кӯҳ чормеҳ зада, ҷазои нав муқаррар мекунанд. Ҳар субҳ уқоби Зевс чигари қаҳрамонро хуншор карда, ғизо мегирад. Азоби ҷисмонии Прометейро ҳадду қанор нест, шабона заҳм андаке гӯшт мегирад, аммо рӯзона боз уқоб парида меояд. Азимҷуссаҳои дигар - рафиқони Прометей, ки ҳамагӣ ба Зевс мутеъ шуда буданд, гирди ӯ ҷамъ мешаванд ва нақли талху фоҷиангези ӯро мешунаванд. Ниҳоят, Ҳеракл пайдо гашта, уқобро сарнагун сохта, Прометейро озод менамояд. Сабаби асосии озодшавии қаҳрамон дар фош намудани сирри марги Зевс аз ҷониби худӣ Прометей аст: оне, ки ба олиҳаи баҳр Фетида издивоҷ мекунад, мувофиқи қуръапартоии мойраҳо (ояндабинҳо) аз фарзанд камиктидортар хоҳад буд.

Бо кушодани ҳамин сир Зевс наҷот меёбад, зеро хостори ниҳон бо Фетида буд. Бо устураи Прометей устураи дигар - Пандора узван алоқаманд аст. Баъди барои одамон оташ рабудани Прометей қаҳри Зевс бо ҷазо додани

қаҳрамон паст намегардад. Бо фармони ӯ якҷанд ҳудо (Афина, Ҳефест, Афродита, Ҳермес) Пандора ном зани зебӯе офарида, ба замин мефиристанд. Пандора мебоист ҳамроҳ бо худ зарфе меовард, ки андаруни он кулли бадбахтиҳо ниҳон буд. Бародари Прометей - Эпиметей бо вучуди радду инкори боисрори Прометей бо Пандора издивоҷ мекунад. Пандораи кунҷков пинҳонӣ аз дигарон зарфи сеҳрокро мекушоад ва боиси паҳн шудани бадбахтиҳои бешумор миёни инсонҳо мегардад. Пандора бо тарсу ҳарос дарҳол сарпӯши зарфро ба ҷояш мегузорад, аммо доҳили он танҳо «умед» боқӣ мемонаду ҳалос.

Ҳамин тарик, бо вучуди маҳдудиятҳои маълуми ҷаҳонбинӣ, Эсхил бо истифода аз устураи Прометей нақши қаҳрамонро дар адабиёт ба вучуд овард, ки дар ҳама давру замон наву таъсирбахш на хотирнишин аст. Фоҷиаи Эсхил зарурати мубориза ва ҷаҳду талошро бар зидди беадолативу зулму истибдод ва зери ҳимоя гирифтани инсонии истисморшударо тарғиб мекунад. Ҷунин мубориза аз тариқи тамаддун бояд сурат гирад, тамаддун бошад, танҳо бо роҳи рушди мунтазам ба даст меояд. Прометей, агарчи ба пешаки тарроҳӣ шудани тақдираш қоилад бошад ҳам, беҷуръатӣ ва ҳомӯшии инсонро дар рӯ ба рӯи сарнавишт тарафдор нест. Ӯ ба ҷазои саҳт гирифтӣ шуданашро донанд ҳам, бо вучуди ин, дар роҳи саодатӣ намудани бани башар бошӯврона хидмат ба ҷо овард, роҳи пешрафт ва рушду нумӯро нишон дод, усули аз тариқи илму дониш ва ҳунару кор бартараф сохтани истибдоду зулм ва торикиву ҷаҳолатро пазируфт ва ба инсонҳо талқин намуд.

Рухи озодихӯ ва озодипарастии Прометей аз ин гуфтаҳо баръало аён аст: «Доништа бош, ки ман ҳеҷ гоҳ андӯх ва азоби худро ба хидмати ғуломона иваз намекунам». Дар устураи Прометей мазмунҳои амику доманадори иҷтимоӣ гунҷониш ёфтааст. Масалан, лаҳзаи мусолиҳаи Зевс ва Прометей асрорангез намояд ҳам, барои тафаккур маводи арзишманде додааст.

Албатта, дар асари бадеӣ (гирем фоҷиаи Эсхилро) Зевс тимсоли қувваҳои ҳукмрон аст ва Прометей аз табақаҳои поёнии ҷомеа намоёндагӣ мекунад. Прометей оқибат сирри Зевсро ошкор мекунад ва бо ин амал ӯро наҷот ҳам медиҳад. Дар навбати худ Зевс ба Прометей тавассути Ҳеракл озоӣ мебахшад. Зевс маҷбур буд, ки Прометейро озод кунад, зеро тақдирӣ ӯ аз тақдир қаҳрамон вобастагӣ дошт. Бад-ин минвол, Прометей ҳарчанд руҳан ғолиб омада бошад ҳам, билоқибат натавонист аз ҳокимияти Зевс сарпечӣ кунад. Яъне, дар ҳар гуна ҷомеаи башарӣ миёни ҳукуматдорону ҳукмчирокунандаҳо бояд як навб иқоъ (гармония) вучуд дошта бошад. Ба ибораи дигар, «болоиҳо» бояд тавре ҷомеаро идора кунанд, ки қобили қабули «поёниҳо» ва «поёниҳо» тавре ахлоқу зиндагӣ дошта бошанд, ки ба мудирияти муътадилӣ «болоиҳо» муносибат кунад.

Кам андар кам образҳои устураи ҷаҳондаст, ки монанди устураи Прометей дар арсаҳои ҳунари дунё таъсиру нуфуз доранд. Устураи Прометей дар эҷоди бадеи адибони машхури дунё Калдерону Милтон, Волтер, Гете, Шелли, Байрон, асарҳои симфонии Лист ва Скрябин мавриди тавачҷуҳ қарор гирифтааст. Максим Горкий ба ин образи ҷовидонӣ аз ҳама бештар диққат меод. Шевченко ва Огарёв бо номи «Прометей» маҳсус шеърҳо эҷод кардаанд, ҳатто Г. И. Серебрякова асари ба Маркс бахшидаи худро «Прометей» номгузорӣ кардааст.

Ҳафиз РАҲМОН

Дар Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон озмоишгоҳи нави харитасозии радиатсионӣ ифтитоҳ гардид.

ҚОБИЛИЯТИ ЗЕҲНӢ

ҲАЛЛИ МАСЪАЛАҲО ДОИР БА ОЛИМПИАДА

(Идома аз шумораҳои гузашта)
Машгулияти сино дуюм (синфҳои 5-7)

480. Чӣ ҳел секунҷаи баробартаарафро бурида, ба:
1) ду секунҷаи баробар;
2) се секунҷаи баробар;
3) чор секунҷаи баробар;
4) шаш секунҷаи баробар;
5) ҳашт секунҷаи баробар;
6) дувоздаҳ секунҷаи баробар чудо кардан мумкин аст?

481. Чӣ ҳел росткунҷаи додашударо ба ду буриши ростхата ба ду панҷкунҷаи баробар ва ду секунҷаи росткунҷаи баробар чудо намудан мумкин аст?

482. Барои аз куби тегааш 3 дм кубҳои тегаҳояшон 1 детсиметрро ҳосил намудан, ба ҳамвориҳо чандто буриш гузаронидан лозим меояд?

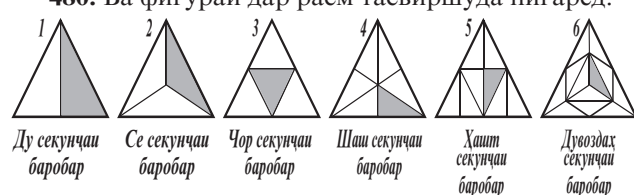
483. Ду варақи квадратшакли гуногунондозаро ба қисмҳо чунон буред, ки аз онҳо як варақи калони квадратӣ сохта шавад.

484. Секунҷаи масоҳаташ ба 1 баробар дода шудааст. Масоҳати секунҷаи бо медианаҳои ин секунҷа сохташударо ёбед.

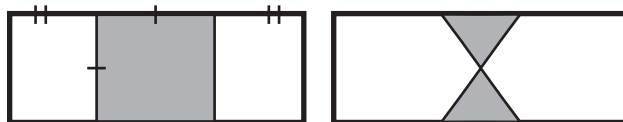
485. Секунҷаи ABC дода шудааст. Вайро чӣ ҳел ба қисмҳо буридан лозим аст, ки аз онҳо секунҷаи ба секунҷаи ABC нисбат ба асоси AC симметрӣ ҳосил шавад?

ҲАЛЛИ МАСЪАЛАҲО ВА НИШОНДОДИ ОНҲО

480. Ба фигураи дар расм тасвиршуда нигаред.

481. Ба фигураи дар расми тасвиршуда нигаред

482. 6. Барои аз куби бо тегаи 3 дм кубчаҳои бо тегаи 1 детсиметрро ҳосил кардан, бояд муайян кунем, ки аз куби матлуб чандто чунин кубчакоро пайдо кардан мумкин аст.

1. Ҳаҷми куби матлубро меёбем: $V_{\text{матлуб}} = (3 \text{ дм})^3 = 27 \text{ дм}^3$;

2. Ҳаҷми як кубчаро бо тегаи 1 дм меёбем: $V_{\text{кубча}} = (1 \text{ дм})^3 = 1 \text{ дм}^3$;

3. Шумораи кубчакоро, ки аз куби матлуб ҳосил кардан мумкин аст, муайян мекунем:

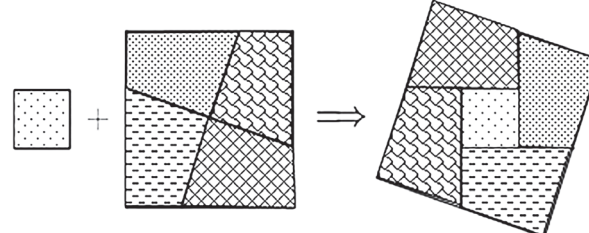
$$\text{Микдори кубчаҳо} = \frac{V_{\text{матлуб}}}{V_{\text{кубча}}} = \frac{27 \text{ дм}^3}{1 \text{ дм}^3} = 27.$$

Акнун биёед баррасӣ кунем, ки барои ба даст овардани 27 кубча чанд буриш лозим аст. Ҳар як буриш шумораи кубчакоро ба микдори муайян зиёд мекунад. Масалан, агар як буришро ба як рӯи куб параллел иҷро кунем, он гоҳ шумораи кубчаҳо вообаста ба он ки аз тарафи дигар буриш чандто кубча ҳосил мешавад, афзоиш меёбад.

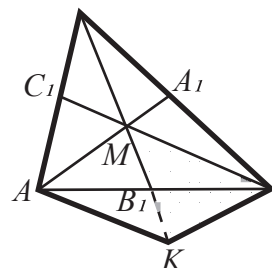
Барои ҳосил кардани 27 кубча аз як куб, буришҳоро бояд ба тавре иҷро кунем, ки ҳар се ченкунӣ (дарозӣ, бар, баландӣ) ба 3 қисм тақсим шаванд. Ин бо иҷрои 2 буриш барои ҳар як ченкунӣ имконпазир аст (зеро барои ҳосил кардани 3 қисм 2 буриш лозим аст).

Ҳамин тавр, барои ҳар як ченкунӣ (3 ченкунӣ) бояд 2 буришро иҷро кард. Шумораи умумии буришҳо ба $2 \cdot 3 = 6$ баробар аст.

483. Ба фигураи дар расм тасвиршуда нигаред:

484. Бигзор, M нуқтаи буриши медианаҳои секунҷаи ABC буда, B₁ миёнаи тарафи AC мебошад. Дар давоми медианаи BB₁ аз нуқтаи B₁ порчаи B₁K=B₁M-ро мегузорем. Азбаски AMCK параллелограмм аст, бинобар ин, KC=AM ме

шавад. Аз ин рӯ, тарафи секунҷаи MCK ба $\frac{2}{3}$ -и

тарафи секунҷаи аз медианаҳои секунҷаи ABC сохташуда баробар аст. Секунҷаи матлуб ба секунҷаи MCK бо коэффитсенти 1,5 монанд буда, масоҳати он ба $2,25 \cdot S_{MCK} = 2,25 \cdot \frac{2}{3} \cdot \frac{2}{3} \cdot \frac{2}{3} \cdot S_{ABC} = 2,25 \cdot \frac{2}{3} \cdot \frac{2}{3} \cdot \frac{2}{3} \cdot S_{ABC} = 2,25 \cdot \frac{8}{27} \cdot S_{ABC} = \frac{2}{3} \cdot S_{ABC}$ мешавад. Азбаски мувофиқи шарти масъала масоҳати секунҷа S=1 дода шудааст, бинобар ин, $\frac{2}{3} \cdot S = \frac{2}{3} \cdot 1 = \frac{2}{3}$ мешавад. **Ҷавоб:** $\frac{2}{3}$ (воҳиди квадратӣ).

485. Аввал ба ду секунҷаи росткунҷа бурида, чудо кунед.

Мамадҷон МАҲКАМОВ,
профессори кафедраи методикаи таълими
математикаи ДДОТ ба номи Садриддин Айни

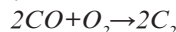
БА ЁРИИ ОМӢЗГОРОН

Масъалаҳои химиявӣ

(Идома аз шумораҳои гузашта)

64. Баъди реаксияи 20л (ш.м.) омехтаи оксиди карбон (II) ва оксиген 8л (ш.м.) оксиген боқӣ монд. Ҳиссаи ҳаҷми оксиди карбон (II)-ро дар омехтаи аввала (бо %) муайян кунед.

Ҳал: Агар ҳаҷми омехтаи газҳо пеш аз реаксия 20л бошад, пас аз реаксия 8л оксиген боқӣ мондааст. Яъне, 8л оксиген барзиёд аст ва ба реаксия дохил намешавад. Аз ин рӯ, ҳаҷми омехтаи газҳоро, ки пурра ба реаксия дохил шудааст, меёбем: $V = 20\text{л} - 8\text{л} = 12\text{л}$ омехтаи газҳо пурра ба реаксия дохил гардидааст. Муодилаи реаксияро тартиб медиҳем:

Аз муодилаи реаксия дида мешавад, ки 2 ҳаҷм оксиди карбон (II) бо 1 ҳаҷм оксиген ба реаксия меравад, яъне, 3 ҳаҷм омехтаи газҳо пурра ба реаксия дохил мешавад. Ҳаҷми газҳоро дар омехта меёбем:

$$\begin{aligned} 3 \text{ ҳаҷм} &= 12\text{л} \\ 2 \text{ ҳаҷм} &= x\text{л} \end{aligned} \quad x = \frac{2 \cdot 12}{3} = 8\text{л CO}$$

Аз таносуби боло маълум гардид, ки 8л омехтаи газҳоро оксиди карбон (II) ташкил медиҳад, ки пурра ба реаксия дохил гардидааст. Аз шарти масъала ба мо аён аст, ки ҳаҷми омехтаи газҳо пеш аз оғози реаксия ба 20л баробар буд. Пас, ҳаҷми умумии оксигенро, ки барои реаксия гирифта шудааст, меёбем:

$$V_{\text{O}_2} = 20\text{л} - 8\text{л} = 12\text{л O}_2$$

Ҳиссаи ҳаҷми оксиди карбон (II)-ро дар омехтаи аввала (бо %) меёбем:

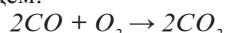
$$\begin{aligned} 20\text{л омехта} &= 100\% \\ 8\text{л CO} &= x\% \\ x &= \frac{8 \cdot 100}{20} = 40\% \end{aligned}$$

Ҷавоб: 40%

65. Баъди реаксияи 25л (ш.м.) омехтаи оксиди карбон (II) ва оксиген 7л (ш.м.) оксиген боқӣ монд. Ҳиссаи

ҳаҷми оксиди карбон (II)-ро дар омехтаи аввала (бо %) муайян кунед.

Ҳал: Агар ҳаҷми омехтаи газҳо пеш аз реаксия 25л бошад, пас аз реаксия 7л оксиген боқӣ мондааст. Яъне, 7л оксиген барзиёд аст ва ба реаксия дохил намешавад. Аз ин рӯ, ҳаҷми омехтаи газҳоро, ки пурра ба реаксия дохил шудааст, меёбем: $V = 25\text{л} - 7\text{л} = 18\text{л}$ омехтаи газҳо пурра ба реаксия дохил гардидааст. Муодилаи реаксияро тартиб медиҳем:

Аз муодилаи реаксия дида мешавад, ки 2 ҳаҷм оксиди карбон (II) бо 1 ҳаҷм оксиген ба реаксия меравад, яъне 3 ҳаҷм омехтаи газҳо пурра ба реаксия дохил мешавад. Ҳаҷми газҳоро дар омехта меёбем:

$$\begin{aligned} 3 \text{ ҳаҷм} &= 18\text{л} \\ 2 \text{ ҳаҷм} &= x\text{л} \\ x &= \frac{2 \cdot 18}{3} = 12\text{л CO} \end{aligned}$$

Аз таносуби боло маълум гардид, ки 12л омехтаи газҳоро оксиди карбон (II) ташкил медиҳад, ки пурра ба реаксия дохил гардидааст. Аз шарти масъала ба мо аён аст, ки ҳаҷми омехтаи газҳо пеш аз оғози реаксия ба 25л баробар буд. Пас, ҳаҷми умумии оксигенро, ки барои реаксия гирифта шудааст, меёбем: $V_{\text{O}_2} = 25\text{л} - 12\text{л} = 13\text{л O}_2$.

Ҳиссаи ҳаҷми оксиди карбон (II)-ро дар омехтаи аввала (бо %) меёбем:

$$\begin{aligned} 25\text{л омехта} &= 100\% \\ 12\text{л CO} &= x\% \\ x &= \frac{12 \cdot 100}{25} = 48\% \end{aligned}$$

Ҷавоб: 48%

66. Баъди реаксияи 20л (ш.м.) омехтаи оксиди карбон (II) ва оксиген 8л (ш.м.) оксиген боқӣ монд. Ҳиссаи ҳаҷми оксигенро дар омехтаи аввала (бо %) муайян кунед.

Ҳал: Агар ҳаҷми омехтаи газҳо пеш аз реаксия 20л бошад, пас аз ре-

аксия 8л оксиген боқӣ мондааст. Яъне, 8л оксиген барзиёд аст ва ба реаксия дохил намешавад. Аз ин рӯ, ҳаҷми омехтаи газҳоро, ки пурра ба реаксия дохил шудааст, меёбем: $V = 20\text{л} - 8\text{л} = 12\text{л}$ омехтаи газҳо пурра ба реаксия дохил гардидааст. Муодилаи реаксияро тартиб медиҳем:

Аз муодилаи реаксия дида мешавад, ки 2 ҳаҷм оксиди карбон (II) бо 1 ҳаҷм оксиген ба реаксия меравад, яъне, 3 ҳаҷм омехтаи газҳо пурра ба реаксия дохил мешавад. Ҳаҷми газҳоро дар омехта меёбем:

$$\begin{aligned} 3 \text{ ҳаҷм} &= 12\text{л} \\ 2 \text{ ҳаҷм} &= x\text{л} \\ x &= \frac{2 \cdot 12}{3} = 8\text{л CO} \end{aligned}$$

Аз таносуби боло маълум гардид, ки 8л омехтаи газҳоро оксиди карбон (II) ташкил медиҳад, ки пурра ба реаксия дохил гардидааст. Аз шарти масъала ба мо аён аст, ки ҳаҷми омехтаи газҳо пеш аз оғози реаксия ба 20л баробар буд. Пас, ҳаҷми умумии оксигенро, ки барои реаксия гирифта шудааст, меёбем: $V_{\text{O}_2} = 20\text{л} - 8\text{л} = 12\text{л O}_2$.

Ҳиссаи ҳаҷми оксигенро дар омехтаи аввала (бо %) меёбем:

$$\begin{aligned} 20\text{л омехта} &= 100\% \\ 12\text{л O}_2 &= x\% \\ x &= \frac{12 \cdot 100}{20} = 60\% \end{aligned}$$

Ҷавоб: 60%

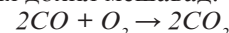
67. Ба 4л омехтаи оксиди карбон (II) ва оксиди карбон (IV) 4л оксиген илова карданд. Пас аз сӯзондан дар ҳаҷми шароит ҳаҷми омехтаи газҳо ба 7,2л баробар шуд. Ҳиссаи ҳаҷми оксиди карбон (II)-ро дар омехтаи аввалаи оксидҳо (бо %) муайян кунед.

Ҳал: Ҳаҷми умумии омехтаи газҳоро муайян мекунем:

$$V_{\text{умумӣ}} = 4\text{л (CO ва CO}_2\text{)} + 4\text{л (O}_2\text{)} = 8\text{л}$$

Пас аз реаксия ҳаҷми газҳо ба 7,2л баробар аст. Ҳаҷми камшудаи газҳоро муайян мекунем: $V = 8 - 7,2 = 0,8\text{л}$. Аз омехтаи оксиди карбон (II) ва оксиди карбон (IV) танҳо ок-

сиди карбон (II) бо оксиген ба реаксия дохил мешавад:

Аз реаксия маълум аст, ки ҳаҷми омехта аз ҳисоби газҳои CO ва O₂ камшуда ва аз ҳисоби CO₂ зиёд мешавад:

$$\begin{aligned} 2\text{CO} + \text{O}_2 &\rightarrow 2\text{CO}_2 \\ -2x - x + 2x &= -0,8 \end{aligned}$$

Муодилаи дар боло бударо ҳал мекунем:

$$-x = -0,8; \quad x = 0,8\text{л оксиген}$$

Ҳаҷми оксиди карбон (II)-ро муайян мекунем:

$$\text{CO} = 2x = 2 \cdot 0,8 = 1,6\text{л}$$

Ҳиссаи ҳаҷми оксиди карбон (II)-ро дар омехтаи аввала (бо %) ҳисоб мекунем:

$$\begin{aligned} 4\text{л омехта} &= 100\% \\ 1,6\text{л CO} &= x\% \\ x &= \frac{1,6 \cdot 100}{4} = 40\% \end{aligned}$$

Тарзи ҳалли 2. Ҳаҷми умумии омехтаи газҳоро муайян мекунем:

$$V_{\text{умумӣ}} = 4\text{л (CO ва CO}_2\text{)} + 4\text{л (O}_2\text{)} = 8\text{л}$$

Пас аз реаксия ҳаҷми газҳо ба 7,2л баробар аст. Ҳаҷми камшудаи газҳоро муайян мекунем: $V = 8 - 7,2 = 0,8\text{л}$. Аз омехтаи оксиди карбон (II) ва оксиди карбон (IV) танҳо оксиди карбон (II) бо оксиген ба реаксия дохил мешавад ва ҳаҷми маҳлул аз ҳисоби оксиген кам мешавад. Ҳаҷми оксиди карбон (II)-ро муайян мекунем:

$$\begin{aligned} x\text{л} &= 0,8\text{л} \\ 2\text{CO} + \text{O}_2 &\rightarrow 2\text{CO}_2 \\ -2x - x + 2x &= -0,8 \end{aligned}$$

Ҳиссаи ҳаҷми оксиди карбон (II)-ро дар омехтаи аввала (бо %) ҳисоб мекунем:

$$\begin{aligned} 4\text{л омехта} &= 100\% \\ 1,6\text{л CO} &= x\% \\ x &= \frac{1,6 \cdot 100}{4} = 40\% \end{aligned}$$

Ҷавоб: 40%

С. ШОДИЕВ,
доктори PhD-и ДДТТ
ба номи Абуалӣ ибни Сино,
Ҷ. АЛИЕВ,
доншиҷӯи ДБССТ

Соли равон ба иқтисодиёти Тоҷикистон беш аз 3,3 миллиард доллари амрикоӣ сармояи хориҷӣ ворид гардидааст.

ЧАШМАНДОЗ

Дар асри XXI истифодаи техника-ву технологияҳои рақамӣ дар ҳама соҳаҳои ҳаёти инсон, аз ҷумла, маориф муҳим арзёбӣ мегардад. Истифодаи технологияҳои муосир имкон медиҳад, ки раванди таълим на танҳо осон ва муассир ба роҳ монда шавад, балки ба талаботи ҷомеаи имрӯза ҷавобгӯ бошад. Рушди илму техника барои хонандагон имконоти нав фароҳам овард, то дастрасии баробар ба маълумот дошта бошанд. Интернет ва технологияву платформаҳои таълимии электронӣ (мисли *Moodle*, *Google Classroom*, *Coursera*, *Khan Academy*, *YouTube* ва ғайра) ба рушди маърифат ва илму донишу ҷаҳонбинии насли наврас ва ҷавон мусоидат мекунанд. Ҳамчунин, бо ёрии тахтаҳои электронӣ, дастгоҳу воситаҳои гуногуни аккосиву наворбардорӣ, омӯзгорон метавонанд мавзӯҳои таълимиро фаҳмо ва ҷолиб ба хонандагон фаҳмонанд. Ҳамин тавр, дар рафти машғулиятҳои таълимӣ хонандагон ба ғайр аз дониши назарӣ, инчунин, маълумотҳои амалӣ низ ба даст меоранд, ки ин имкон медиҳад, сатҳи сифати таълим дар мактабҳо бехтар гардад. Дар заминаи ин ҳама таҳаввулот, имрӯз дар давлатҳои мутараққӣ дар рафти машғулиятҳо ба воситаи дастгоҳҳои технологӣ: планшету ноутбук ва компютер аз китобҳои электронӣ хонандагон васеъ истифода мебаранд. Бояд зикр намуд, ки ҳангоми ба роҳ мондани машғулиятҳои таълимӣ китоби дарсӣ нақши асосӣ ва муҳиму ҳалкунанда мебозад. Маҳз тавассути китоби дарсӣ, ки таълими мавзӯҳо дар он дар асоси барномаи таълимӣ пешниҳод мешавад, омӯзгорон хонандагонро сабақ медиҳанд, донишу маълумот ва ҷаҳонбинияшонро тақвият мебахшанд. Бо рушди технология ва рақамикунони соҳаи маориф, дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ бахшо перомунӣ интиҳоби шакли китоб – электронӣ ё ҷопӣ афзоиш ёфтанд. Ҳарду навъи китоб дорои афзалият ва маҳдудият мебошанд. Аммо кадоме аз онҳо барои хонандагони мактаб бехтар аст?

Гарчанде китобҳои ҷопӣ то ҳол василаи асосии таълим дар бисёр давлатҳо боқӣ мондаанд, кишварҳои пешрафта, аз ҷумла, мамлакатҳои Аврупо дар баробари он истифодаи китобҳои электрониро низ ба таври ғайр дар муассисаҳои таълимӣ ҷорӣ кардаанд. Дар кишварҳое, ба мисли Англия, Нидерландия, Шветсия, Фаронса, Дания, Олмон ва Швейтсария муассисаҳои таълимӣ дар самти рақамикунони соҳаи маориф пешсаф мебошанд, лекин дар ин मामолик низ дар масъалаи истифодаи китобҳои ҷопиву электронӣ ақидаҳо мухталифанд. Масалан, дар Англия, ки аз рӯи сифати таҳсилоти миёна ва умумӣ байни давлатҳои Аврупо бо 78,2 нишондод дар ҷойи аввал меистад, дар муассисаҳои таълими бештар аз китобҳои ҷопӣ истифода мекунанд. Таҳқиқот ҳангоми пандемияи COVID-19 маълум сохт, ки дар ин кишвар танҳо 5-10 дарсадӣ хонандагон дар мактабҳои давлатӣ ва то 54 дарсад дар мактабҳои хусусӣ дастрасии комил ба интернет ва дастгоҳҳои рақамиро доштанд. Ин нобаробарии рақамӣ истифодаи барномаҳои таълимии онлайнӣ ва китобҳои дарсии электрониро маҳдуд месозад. Мувофиқи гузориши *OECD Digital Education Outlook 2023* дар мактабҳои давлатӣ (ибтидоӣ ва дуумдараҷа)-и Англия 63% омӯзгорон аз китобҳои ҷопӣ истифода карда, танҳо 30% хоҳиши истифодаи китобҳои электронӣ (*digital versions of textbooks*)-ро доранд.

Дар Нидерландия сифати таҳсилоти тибқи нишондод 70,3 буда, аз ҷониби ҳукумат барои пешбурди соҳаи маориф миллиардҳо евро маблағ масраф мегардад. Аз ҷумла, танҳо барои хари-

Истифодаи самарабахши китобҳои дарсии электронӣ

дории дастгоҳҳои рақамӣ зиёда аз 24 млн евро ва барои озмоишгоҳи *A1* 80 млн евро маблағ харҷ шудааст. Дар Нидерландия суръати интернет баланд буда, 95% дастгоҳҳои технологӣ дар муассисаҳои таълимӣ ба он пайвастанд. Таҳқиқотҳо нишон медиҳанд, ки бештари омӯзгорон дар рафти дарс ба китобҳои дарсии ҷопӣ таъия мекунанд. Китобҳои электронӣ ҳамчун маводи иловагӣ истифода мешаванд.

Дар Шветсия, ки яке аз кишварҳои

пешкадами Аврупо дар ҷодаи таълим маҳсуб меёбад, ҳолати истифодаи китобҳои электронӣ андаке дигаргунтар аст. Аз соли 2009 Шветсия пурра ба таълими электронӣ гузашт. Аммо имрӯз кишвар қарор қабул кард, ки истифодаи китобҳои ҷопӣ аз нав барқарор карда шавад. Сабаб ин аст, ки дар соли 2023 60 миллион ва дар соли таҳлили 2024-2025 45 миллион евро дар ин самт маблағ ҷудо гардид. Омӯзгорон дар Шветсия бештар маводи ҷопии анъанавиро авлотар медонанд, чун он диққати хонандаро бештар ҷалб намуда, дарки матнро барояш осон менамояд.

Дар соли 2021 дар Фаронса 19 миллион китоби электронӣ харидорӣ намудаанд, ки даромад аз он 123 млн евроро ташкил кардааст. Дар умум, фозии аҳолие, ки дар ин давра китобҳои электронӣ мутлоқи кардаанд, 26-33%-ро ташкил медиҳад. Дар мактабҳои ибтидоӣ, литсейҳо ва коллеҷҳо истифодаи он вобаста ба сатҳи таҳсил хеле фарқ мекунанд. Аз соли 2000 то соли 2020 тақрибан 3000 китоби рақамӣ барои мактабҳо таъия шудааст. Соли 2019 маблағи даромади фуруши ин китобҳо ба 24 млн евро расид, ки тақрибан 8% ҳаҷми умумии бозори китобҳои мактабиро ташкил дод. Дар мактабҳои ибтидоӣ Фаронса истифодаи китобҳои электронӣ назар ба коллеҷу донишгоҳҳои олии хеле паст мебошад, яъне, ҳамагӣ 2%. Бо вучуди 100% фарогирии коллеҷҳо бо китобҳои электронӣ, аз он ҳамагӣ 15% донишомӯзон истифода мекунанду ҳалос.

Дар муассисаҳои таълимии ибтидоӣ ва миёнаи ИМА истифодаи китобҳои электронӣ бо суръат рушд дорад. Дар соли таҳлили 2023-2024 тақрибан 83% омӯзгорон дар дарсҳо аз китобҳои электронӣ ва 60% ҳам аз китоби ҷопӣ ва ҳам рақамӣ истифода кардаанд. Нисбат ба соли 2021, ки 32%-ро ташкил мекард, дар соли 2023-2024 ҷойгоҳи китобҳои ҷопӣ 19%-ро фаро гирифт. Дар муассисаҳои таълимии иёлотҳои Техас, Нью Йорк, Калифорния нисбат ба дигар музофотҳо бештар аз китобҳои электронӣ истифода мебаранд. Бо вучуди истифодаи ҳуби васоити дастгоҳҳои технологӣ, омӯзгорон мегӯянд, ки хонандагон китобҳои ҷопиро бештар мутлоқи мекунанд ва зарари экранро пайгирӣ менамоянд. Худуди 59% омӯзгорон бовар доранд, ки хонандагон дарсро тариқи китоби ҷопӣ хуб меомӯзанд, 55%-и онҳо бошанд, мегӯянд, ки худӣ хонандагон

китобҳои электрониро барои омӯзиш интиҳоб мекунанд.

Чин стратегияи миллии *Education Informatization 2.0*-ро амалӣ мекунанд, ки ҳадафаш рақамигардонии пурраи мухтавои таълим, аз ҷумла, китобҳои дарсӣ ва дигар манбаъҳо мебошад. Соли 2020 мактабҳои ибтидоӣ ва миёнаи Чин ба таври комил ба интернет пайвастанд, ки имрӯз аксари донишомӯзон дар шаҳрҳои синфхонаҳои мултимедиа ва дастрасӣ ба шабакаҳои баландсуръатро доранд. То декабри соли 2021 аз ҷониби Вазорати маориф ва наشريётҳои ин кишвар зиёда аз 900 номгӯй китобҳои электронӣ таъия ва пешниҳод шудаанд. Дар беш аз 99% мактабҳо инфрасохтори зарурӣ (проектор, планшет ва компютер) барои истифодаи китобҳои электронӣ ва ресурсҳои рақамӣ мавҷуд аст. Назарсанҷӣ нишон дод, ки 69% хонандагон хоҳиши бештар истифода бурдани дастгоҳҳои рақамиро дар синфхонаҳо доранд. Аммо дар баробари чунин пешрафт, дар марказҳо, дар минтақаҳои камтаракӣ ҳанӯз мушкилот боқӣ мемонад. 39% бо мушкилоти техникӣ ва интернетӣ суст рӯ ба рӯ мешаванд, бахусус, дар манотиқи аз марказ дур.

Аз соли ҷорӣ дар муассисаҳои таълимии **Кореяи Ҷанубӣ** ҷорӣ намудани китобҳои дарсии электронӣ ва дастурҳои рақамӣ оғоз меёбад. Гузариши мукамал то соли 2028 ба назар гирифта шудааст. Гузариш аз фанҳои математика, информатика ва забони англисӣ оғоз гардида, тадричан дигар дарсҳоро низ фаро мегирад.

Дар Ҷопон истифодаи китобҳои электронӣ (*digital textbooks*) дар мактабҳои ибтидоӣ ва миёна ҳанӯз дар марҳалаи тадриҷӣ ва озмоишӣ. Бо вучуди он, ҳукумати кишвар ҳадаф дорад, то соли хониши 2030 истифодаи китобҳои электронӣ барои тамоми фанҳо маъмул гардад. Бояд қайд кард, ки китобҳои электронӣ аз соли 2019 ҳамчун маводи алтернативӣ барои истифода ба мактабҳо пешниҳод шудаанд.

Дар доираи барномаи «*GIGA School Concept*», то соли 2021 фоизи мактабҳои бо планшет ва ноутбукҳо дастрасидошта, аз 63% ба 96% ва ба интернет таъмин аз 87% ба 98% афзоиш ёфт. Бо вучуди ин, танҳо 30-40%-и мактабҳо метавонанд аз интернет бидуни душворӣ истифода кунанд, чун мушкилоти пайвастанд ҳанӯз вучуд дорад.

Як қатор давлатҳои ИДМ низ дар ҷараёни рақамикунони таҳсил дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ қарор доранд. Дар мактабҳои **Федератсияи Россия** ин раванд аз соли 2015 ба таври расмӣ оғоз ёфт. Аз ҳамаи сол то соли 2024 дар Феҳрасти федералӣ 415 китоб ба формати электронӣ баргардон шудааст. Яке аз ҳадафҳои лоиҳаи «Муҳити электронии таълим» низ аз ҳамаи иборат буд, ки то соли 2018 тамоми мактабҳои Москва бо китобҳои электронӣ таъмин наояд. Мувофиқи маълумотҳои омӯрӣ, беш аз 1 млн толибилми муассисаҳои таълимии кишвар дар соли 2018 аз китобҳои электронӣ истифода мекарданд. 80% омӯзгорон бовар доштанд, ки истифодаи ин адабиёт ҳеч манфиате ба бор нахоҳад овард. 33% волидонӣ хонандагон аз китобҳои электронӣ ҷонибдорӣ менамуданд.

Солҳои охир масъалаи ҷорӣ намудани китобҳои электронии дарсӣ

дар Россия ба таври ҷиддӣ муҳокима меёбад. Баъзе аз мутахассисон бар он ақидаанд, ки китобҳои дарсии ҷопӣ вазнинанду бардоштани он барои кӯдак душвор. Дастгоҳҳои рақамӣ раванди таълимиро муосир ва интерактивӣ мекунанд. Аммо маълум шуд, ки давлат дар интиҳоб бештар ба ҷиҳати бехатарии ин раванд аҳамияти хосса додааст. Муддати мадид дар паси экран нишастан ба кӯдак зиён дорад. Дастгоҳи рақамӣ ба нигоҳ доштани тамаркуз дар дарс ҳалал расонида, парешониро зиёд мекунанд. Китоби дарсӣ аз ҷиҳати стандарт ва мундариҷа бояд ба талаботи стандартҳои давлатӣ ҷавобгӯ бошад, аз ин рӯ, Вазорати маорифи ин кишвар тасмим гирифтааст, худӣ технологияҳои рақамиро дар раванди таълим ба таври қатъӣ муайян кунанд ва танҳо китобҳои ҷопиро чун воситаи асосии таълим дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ нигоҳ дорад. Аз соли нави хониш дарс дар ин муассисаҳо тавассути китобҳои дарсии маъмулии ҷопӣ сурат мегирад. Ҳаҷетҳо ва дигар дастгоҳҳои рақамӣ танҳо ҳамчун як воситаи таълимии ёрирасон дар рафти дарс истифода карда мешаванд, ки хонандагон метавонанд тавассути он маълумотҳои иловагӣ ё наворҳои гуногунро оид ба мавзӯи зарурӣ дарёфт кунанд.

Мувофиқи иттилои Хадамоти матбуоти Вазорати маорифи **Қазоқистон**, соли 2024 китобҳои дарсӣ барои ҳамаи синфҳо пурра, яъне, 100% рақамӣ карда шуданд. Ин китобҳо аз ташхиси давлатӣ гузашта, ба сифати маводи таълимӣ тасдиқ гардидаанд. Дар кишвар китобҳои дарсии рақамӣ дар 11 платформаи 13 нашриёт таъия шуданд. Аз ҷумла, платформаҳои *BilimLand*, *Kundelik*, *EDUS* бо соҳаи маориф ҳамкорӣ зич доранд, то истифодаи китобҳои электронӣ ва заминаҳои онро васеъ созанд.

Дар қатори давлатҳои болозикр, дар **Ҷумҳурии Тоҷикистон** низ дар соҳаи маориф таҳаввулот ва пешравии ҷиддӣ ба назар мерасад. Дар баробари бунёди мактабҳои нав, таҷдиди инфрасохтори таълим, гузаштан ба низомӣ ҷадид, ҳамчунин, муҷаххазгардонӣ бо технологияҳои муосири таълим, рақамикунони соҳа бо маром идона дорад. Шуруъ аз соли 2019 бо иқдоми Вазорати маориф ва илм ҳамаи китобҳои дарсии синфҳои аз 1 то 11 барои муассисаҳои таълимӣ дар шакли электронӣ (*PDF*) таъия ва дар сомонӣ вазорат барои дастрасӣ ва истифодаи омӯзгорону хонандагон ҷой дода шуданд.

Айни замон дар сомонӣ Вазорати маориф ва илм (*maorif.tj*) замимаҳои платформаҳои «Китобхонаи электронӣ», «Мактаб мобайл» ва «Китобдӯст» барои хонандагон, омӯзгорон ва волидон ғайр аст. Дар баҳши «Адабиёти мактабӣ»-и замимаи «Китобхонаи электронӣ» тақрибан 135 номгӯй китоби дарсӣ ва дар баҳши «Дарс ва сенарияҳои видеоӣ» 1761 намунаи дарс аз фанҳои гуногун мавҷуд аст.

Хулоса, истифодаи китобҳои электронӣ имкони васеи омӯзиш, аз қабили дастрасии бевосита ба маълумот, бо воситаи заминаҳои аудионо видеоӣ ба таври содаву фаҳмо тавзеҳ баҳшидани мавзӯи дарсӣ ва нархи дастрасро фароҳам меоварад. Дар замоне ки илму технологияи навин бо суръати қайҳонӣ дар ҳоли рушд аст, умед аст, ки истифодаи китобҳои электронӣ дар тамоми зинаҳои таҳсилот ба таври комил роҳандозӣ мегардад.

Таъия
Шаҳноза БОБОМУРОДОВА,
«Омӯзгор»

Дар шашмоҳаи якуми соли равон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон 218 корхонаи нави саноатӣ бо 3429 ҷойи кор мавриди истифода қарор дода шуд.

ПЕДАГОГИКА

Рисолаи мухтасари доктори илмҳои педагогӣ, профессор, академики Академияи таҳсилоти Тоҷикистон, Корманди шоистаи Тоҷикистон, устод Файзулло Шарифзода «Доктринаи таҳсилоти насли ояндасоз» (муфассалтар ниг.: Шарифзода Файзулло. Доктринаи таҳсилоти насли ояндасоз. Образовательная доктрина будущего поколения – создатель. Education doctrine generation – the creators of future. – Душанбе, 2023. – 62 саҳ.) ба муҳимтарин масъала ва ба истилоҳ, мавзуи ҷавҳари соҳавӣ – роҳҳои расидан ба истиклоли фикрӣ ва зехнӣ мантиқӣ ихтисос ёфта, муаллиф бо така ба дониш, биниш, омӯзиш, таҳқиқ, пажуҳиш, собиқа, таҷриба, мушоҳида, муқоиса, мубодила, муоина, мутолиа ва мусоҳиба хостааст, ки раванди бедории фикрӣ, ҷараёни истиклоли андешавӣ ва зехнсозии илмӣ-мантиқиро дар доираи дарсу машғулиятҳои мудавом дар низомии муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ, миёнаи умумӣ ва олии касбӣ мушаххас сохта, насли ояндасози миллатро бар мабной таҷрибаву мушоҳидаву бардоштҳои илмӣ-ихтисосиаш тарбия намояд.

Мафҳумҳои асосие, ки дар рисола мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд, «зехн» (интеллект), «тафаккур» (мышление), «хувият» (идентичность) дар меҳвари таҳқиқи ихтисосӣ ва тамрину таҷрибаи педагогии муаллиф қарор гирифта, донишманд бар он кӯшидааст, ки ба роҳҳои расидан ба сатҳи истиклоли фикрӣ, тавонмандии зехнӣ, имкони тавоноии ақлонӣ, тамрини андешавӣ, пайдарпайии мантиқӣ ва дар маҷмӯъ, зехниятсозии насли нави ояндасози ватанӣ таъкид варзида, масири тафаккури солим, андешаи ростин, ҷаҳоншиносии илмӣ, фаҳмиши мантиқӣ ва истиклоли андешавиро нишон дода, аз ин тариқ, раванди бақорандозии тавоноииҳои фикрию зехнии насли наврасу ҷавонро таҳкиму тақвият бахшида, заминаро барои рушди тафаккури илмӣ мантиқӣ ва шуруи оғоҳии миллӣ муҳайё созад.

Ногуфта намонад, ки рисола ба се забон – тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ таҳия гардида, дар як китоб ҷойгир шудааст, ки хонданаш мушкилиро пеш намеоварад ва хонандаи соҳибзафқ дар як они воҳид матлабро батамом мутолиа карда, сари мушкилот, уқда ва муаммоҳои соҳавӣ тамаркуз намуда, дар баробари масоили марбута, аз ҷумла, роҳҳои рушди истиклоли фикрӣ, механизмҳои бурунрафт аз бухронҳои фикрию хувиятӣ дуруст мавқеъгирӣ карданро меомӯзад. Ба ин тартиб, бахши тоҷикии рисолаи «Доктринаи таҳсилоти насли ояндасоз», дар маҷмӯъ, 19 саҳифаро дар бар гирифта, аз бахшҳои «Доктринаи таҳсилоти насли бомуаърифати ояндасоз» (с. 3-15), «Рушди бемайлоии тафаккурро чунин омилҳо таъмин мекунад» (с. 15-16), «Максадҳои рушди тафаккур» (с. 16-17), «Хулоса» (с. 17-18) ва «Феҳристи адабиёт» (с. 19) таркиб ёфтааст.

Дар робита бо рисолаи академик Файзулло Шарифзода «Доктринаи таҳсилоти насли ояндасоз» чанд мулоҳизаи мухтасарро ироа мебарем:

Якум. Рисола ба сифати як консепсияи мушаххаси таҳсилоти насли нави ояндасоз барои доираҳои илмӣ-педагогӣ, ҳавзаҳои омӯзишӣ-парваришӣ ва муҳити маорифи

миллӣ пешниҳод гардидааст. Ба ин маъно, муаллиф рисоларо беҳуда доктрина ном наниҳодааст. Тавре ки маълум аст, доктрина (вожаи латинии «doctrina» ба маънои таълимот, илм, тадрис ва таҳсилот қорбасти мешавад) бар мабной истилоҳию мафҳумӣ, назарияи фалсафӣ, сиёсӣ ё ҳуқуқӣ, таълимот, низомии ақидаҳо, мабонӣ-принсипҳои роҳнамои назариявӣ ё сиёсӣ мебошад.

Дуюм. Дар бахши аввали рисола «Доктринаи таҳсилоти насли бомуаърифати ояндасоз» муаллиф аз раванди эъмори маорифи нави ватанӣ суҳан ба миён оварда, бар он таъкид мекунад, ки низомии маорифи миллӣ бояд бар мабной фарҳангу суннатҳои арзишманди ниёкон таҳия ва барномарезӣ гардад. Бар ин маъно, раванди низомманд-систематикӣ маорифи ватанӣ бидуни дар назар гирифтани суннатҳо, арзишҳо ва вежаҳои миллӣ қорсоз нахоҳад буд. Аз тарафи дигар, танҳо аз тариқи рушди зехнӣ, таҳаввулотҳои фикрӣ, низомии дурусти донишмандорӣ ва таҷаккули ҷаҳонбинии илмӣ метавон насли нави ояндасозро тарбият ва ба қамол расонид (с. 3-4). Дар зимн, барои тарбияти насли нави ояндасоз ба вучуд овардани низомии таҳсилоти дурустхисобӣ зарурат дорад. Ин аст, ки муаллиф нусхабардорӣ (копирование)-и низомҳои мавҷудани хоричӣ, сатҳиниғарӣ дар бандубастии барномаҳои таълимӣ, ба назар нагирифтани суннату фарҳанги миллӣ дар умуми маърифатӣ ва дигар авомили шиканандаи хувияти миллӣ дар системаи омӯзишӣ таҳсилотиро дар раванди барномарезии таълимӣ-тадрисӣ ва илмӣ-тарбиятӣ зарарнок доништа, менависад: «Бояд таъкид кард, ки дар низомии таҳсилоти давлатӣ, даҳолати бегонагон, аз онҳо кӯчонидани ин низом, хусусан, мазмунҳои таҳсилот ва таълиму тарбия бидуни заминаҳои илмӣ-назариявӣ ва озмоишҳои ҷиддӣ ба шароити иҷтимоӣ созор, ба эътибор нагирифтани суннату анъанаҳои хонаводагӣ, арзишҳои маънавий-ахлоқӣ, манфиатҳои давлатӣ ва миллӣ қатъиян қобили пазируфтани нест» (с. 5). Махсусан, муаллиф бо така ба нуктаназари

Фикр карданро бояд омӯхт

(Чанд мулоҳиза дар ҳошияи рисолаи мухтасари устод Файзулло Шарифзода «Доктринаи таҳсилоти насли ояндасоз»)

донишмандону қоршиносони маъруфи соҳавӣ, ба масъалаи «даҳолати бегонагон» дар барномарезии таҳсилотию омӯзишӣ таваҷҷуҳ намуда, «дасти хоричӣ»-ро дар таъйину тартиби низомии маорифи миллӣ ба унвони нуксонӣ ҷиддӣ соҳавӣ ва ҳамзамон, мушкили миллӣ-ватанӣ талаққӣ намудааст (с. 5). Аммо ин иддао ва ба истилоҳ, мавқеъгирӣ ихтисосӣ-миллии фардӣ ҳаргиз маънои онро надорад, ки мактабшиносии матраҳи ватанӣ устод Файзулло Шарифзода низомии пешрафтаи ғарбиро қабул надорад ва аз истифодаи мушаххасоти он дар таҳияи санадҳои меъриии ҳуқуқии соҳавӣ, барномарезии таълимӣ-тадрисӣ ва тарбиятӣ-маърифатӣ имтиноъ меварзад. Баръакс, устод Файзулло Шарифзода истифодаи таҷрибаи пешқадами шарқию ғарбиро дар заминаи пешрафтҳои таҳсилотӣ мепазирад, вале пазириши сатҳию рӯякӣ, нусхабардориро кописозӣ ва билохира, бардорҳои ғайризочидию интиқодии ҳар гуна маводи хоричиро, ки дар муҳитҳои мо ба одати муқаррарӣ бадал шудааст, аслан, қабул надорад.

Сеюм. Устод Файзулло Шарифзода ба масъалаи асосӣ – рушди қобилияти зехнии кӯдакон таваққуф намуда, бар асоси таъкиди саривақтии Сарвари давлат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон «Мо, пеш аз ҳама, бояд барои рушди қобилияти зехнии кӯдакон шароити мусонд фароҳам созем» (с. 6), нуктаназароти ихтисосӣ-педагогӣ хешро матраҳ мекунад. Аз ҷумла, муаллиф ишора мефармояд, ки ҳадафи мо на танҳо рушди зехнии кӯдакон, балки шаклгирӣи шахсияти эҷодии наврасону навҷавонону ҷавонон аз тариқи фикр карда тавонистан низ мебошад. Ба ин маънӣ, муаллиф фаъолияти таълимиро аз ҷумлаи фаъолиятҳои мураккабтарини эҷодӣ шуморида, тақвияти маҳорати фикркунӣ, истиклоли фикрӣ ва сатҳи андешаронии тифлонӣ кӯдакону наврасони ҷавононро дар раванди таълиму тадрис мадди назар қарор дода, дар ин замина, менависад: «...зеро ягон фаъолияти инсон, қабл аз ҳама, фаъолияти таълимӣ, ки аз дигар фаъолияти инсон мураккабтар аст, бе фикр ва таҳлил анҷом дода намешавад» (с. 6). Дар зимн, раванди фикркунӣ ва расидан ба истиклоли фикрӣ миёни насли наврасу ҷавон, ки институтҳои иҷтимоии маориф масъули бевоситаи он маҳсуб мешавад, ба ҷигунагӣ ва кайфияти барномаҳои таълимӣ, усули тадрисӣ ва умуми ихтисосии персонали муаллими бастагӣ дорад. Муҳимтар аз ҳама, фикр кардан ҳам қор сахлу осоне нест. Маҳз ба ин маъно, донишманд ва табиатшиносии маъруфи са-

даи бист Алберт Эйнштейн гуфта буд: «Фикр кардан ҳам мушкилтарини қорхост» (ниг.: Ризоқулӣ, Алӣ. Чомеашиносии нухбақушӣ: таҳлили чомеашинохтии бархе аз решаҳои истибдод ва ақибмондагӣ дар Ирон. – Техрон: Нашри Най, 1377. – С. 27).

Чаҳорум. Муаллиф бо така ба таҷрибаи тӯлонии таълимию методӣ ва илмӣю пажуҳишӣ раванди тағйироти фикрии хонандагонро бо дарназардошти фосолаи замони ва ҳадди синнусолӣ баррасӣ карда, бар он ишора мефармояд, ки аз тариқи роҳандозӣ кардани барномарезии ҷиддӣ таҳсилотӣ зехну тафаккури қишри талабагӣ тайи 11 соли таҳсилоти миёнаи умумӣ ва 4-6 соли таҳсилоти олии касбӣ сифатан тағйир ёфта, аз дараҷаи пойини фикрӣ ба дараҷаи болои билохира, сатҳи болотари фикрӣ мерасад (с. 8). Инчост, ки ҳадафу барномарезии таҳсилотӣ, ки ба тағйироти сифатӣ дар зехну тафаккури хонандаи имрӯзӣ тамаркуз доранд, авлавият қасб мекунанд. Аз сӯйи дигар, тавассути барномарезии дурусти илмӣ-ихтисосӣ ва таълимӣ-методӣ насли нави ояндасоз бар мабной ҷаҳонбинии илмӣ ва хирадмехварӣ тарбия меёбад ва мунтаҳо, ниёзҳои зехнӣ, ахлоқӣ, фикрӣ, хувиятӣ, иҷтимоӣ ва маданияи миллатро бароварда мекунад.

Панҷум. Муаллифи рисолаи «Доктринаи таҳсилоти насли ояндасоз» Ф. Шарифзода омӯзгорро симои марказию меҳварии раванди зехнсозӣ талаққӣ намуда, иддао мекунад, ки муаллим масъули бедории фикрӣ ва сатҳи эҷодии хонанда буда, қуллӣ таҳаввулотҳои фикрӣ ва дарайни замон, таназзулотҳои ақидатӣю хувиятӣ қишри талабагӣ ба сатҳи донишу ҷаҳоншиносии илмӣ, қобилияти тадрисӣ ва маҳорати тарбиятӣ ӯ бастагӣ дорад (с. 16). Дигар ин ки муаллим ва ба истилоҳ, омӯзгор ба хонанда, пеш аз ҳама, шароити пурсишгирӣ ва хунари фикркуниро омӯзонида, ба роҳи истиклоли зехнӣ ва нубуғи андешавӣ ҳидоят мекунад. Бар ин маъно, муаллим аз тариқи васила-приёмҳои тадрисӣю эҷодӣ асбобу шароити истиклоли фикрӣ – пурсишгирӣ, зерӣ суол бурдани масоили баҳсӣ, проб-

лемағузурӣ, таҳлилу арзёбӣ, таркибу таҷзияи матолиби мувоҳисавӣ, қиёси мантиқӣ ва нақди мунсифонаи афқори гуногунмухтаворо муҳайё намуда, вазъияти баҳсию мунозиравию дар муҳити тадрисӣ ба вучуд оварда, насли нави ояндасозро тарбият мекунад. Аз ин қост, ки тавассути силсилатадрисоти созандаи омӯзгори оғоҳу доно қишри талабагӣ тайи таҳсил дар муассисоти миёнаи умумӣ аз сатҳи тафаккури муқаррарӣ ба сатҳи тафаккури таҳлилий-мантиқӣ ва саранҷом то ба дараҷаи истиклоли фикрӣ мерасад. Фаразан, агар риштан ин раванди дурусти тадрисӣ-эҷодӣ қанда нашавад, мумкин аст, ки хонанда дар мароҳили баъдӣ (манзур таҳсилоти олии касбӣ ва баъдидипломӣ) ба сатҳи нубуғи фикрӣ расад ва бо ибтикороти созандаи фикрию эҷодии инфиродӣ миллатро дар сатҳи минтақавию байналмилалӣ муаррифӣ созад. Албатта, хулосаи муаллифи рисола устод Файзулло Шарифзода ҳам ҳамин аст: то ба сатҳи як насли оғоҳу доно ва хирадмехвару ояндасоз расонидани қишри талабагӣ ва муҳити донишгоҳии ватанӣ.

Шашум. Воқеан, устод Файзулло Шарифзода вазъи муосири бархурдҳои сиёсӣю тамаддунӣ ва бухронҳои фикрию хувиятӣю дуруст дарқ карда, бар асоси донишу таҷрибаи солҳо андӯхтааш доктрина-консепсияи таҳсилоти насли ояндасози миллатро тарҳрезӣ ва манзури аҳли илму маърифат ва умуман, чомеа намудааст. Ба суҳани дигар, устод Файзулло Шарифзода дар баробари хатарҳои имрӯзӣ эҳсоси масъулият мекунад ва бар мабной омӯзишу таҳқиқ ва таҷриботи тӯлонӣ доктрина ва ба истилоҳ, консепсия-барномаи стратегӣю омӯзишӣ-таълимии насли нави ояндасози миллатро матраҳ намуда, майдони баҳсу мунозираҳои созандаро дар қиболӣ масоили марбута боз меғузорад.

Ҳафтам. Ростӣ, шахсиятҳои саршиносии фидоие назирӣ устод Файзулло Шарифзода дар чомеаи мо ангуштшуморанд. Новобаста ба бознишастагӣ ва ҳадди болои синнӣ, барои болои рафтани сатҳи оғоҳию донишу биниши насли наврасу ҷавони чомеаи тоҷик ва дар ин замина, пешрафту шуқуқоии ин сарзамини аҷдодӣ талош карда, то умр ҳаст, дар хидмати миллат қарор мегирад. Бо истифода аз фурсати муносиб ба устод Файзулло Шарифзода тандурустӣ, тавонмандии қисмию фикрӣ, иқтидори зехнӣ ва барору қомебихи эҷодӣ таманно мекунам.

Нозим НУРЗОДА,
мудирӣ шуъбаи таҳқиқоти
стратегӣи назди раёсати
Академияи миллии
илмҳои Тоҷикистон

Дар шашмоҳаи якуми соли равон суръати рушди иқтисоди миллӣ дар Тоҷикистон 8,1 фоизро ташкил дод.

ЧЕХРАИ МОНДАГОР

Хукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2013 масъалаи таҷлили 1150-солагии Абубакри Розиро тахрезӣ намуда, дар ин замина ибтикороти ҷиддие рӯйи даст гирифта буд. Бар асоси ибтикороти Хукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон сохторҳои марбутатаи давлатӣ, аз ҷумла, Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва соири мақомоти дахлдор нақша-чорабиниҳоро дар заминаи таҷлили 1150-солагии Абубакри Розӣ таҳия намуданд. Дар ин асос, дар муассисаҳои таҳсилоти олиӣ касбӣ низ маҳфили илмӣ баргузор гардид. Ҳамчунин, бар мабнои қарори Сессияи 38-уми конференсияи генералии ЮНЕСКО аз 2 ноябри соли 2015 ва қарори Хукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи ҷашни 1150-солагии Абубакр Муҳаммад Закариёи Розӣ дар ҷаҳорҷӯбаи рӯзҳои тақвими ЮНЕСКО дар солҳои 2016-2017 18 октябри соли 2016 дар толори Академияи илмҳои Тоҷикистон ҷамоиши байналмилалӣ таҳти унвони «Нақши Абубакр Муҳаммад Закариёи Розӣ дар илм ва фарҳанги ҷаҳонӣ» баргузор шуд. Дар ин миён, файласуфи номвар, академик Мусо Диноршоев бо забони русӣ монографияи «Плюралистическая философия Абу Бакра ар-Рази» (2013) ба таъб расонда, дар он роҷеъ ба шахсият, андеша, оро ва афкори ин файласуфи бузурги асримиёнагии форсу тоҷик иттилооти муфид ироа доштааст. Ҳамчунин, дар фазои илмӣ ватанӣ дар робита бо афкору орои Закариёи Розӣ таҳқиқоти арзишманде анҷом гирифта, мақолоти матолиби омӯзанда нашр гардидаанд.

Нигоҳе ба зиндагиномаи Закариёи Розӣ

Дар Эрон ҷиддитарин таҳқиқот дар заминаи зиндагинома ва меросу андешаи Абубакри Розӣ ҷамои таълифи устои Донишгоҳи Техрон, доктор Меҳдии Муҳаққиқ бо номи «Файласуфи Рай» аст, инчунин, мақолаи хуби Хушанг Муинзода таҳти унвони «Розӣ – ситораи дурахшони осмони фарҳангу тамаддуни башарӣ» дар шинохти шахсияти файласуф ва дидгоҳи ӯ ба унвони мадраки ҷолибу муассири илмӣ ба ҳаводорону ихлосмандони фалсафаи миллию ҷаҳонӣ кумак мекунад. Бар илова, мақолаи муфассали ду тан аз донишмандони Эронӣ – Сурайё Мансурӣ ва Аббосалӣ Мансурӣ таҳти унвони «Муҳаммад бини Закариё Розӣ файласуфи дигарандеш ӯ табиби файласуфнамо» дар таҳқиқи масъала ба мо мусонидат намуд.

Абубакр Закариёи Розӣ (865-925) ба сифати симои номдору бузургтарини илму фалсафаи миллию ҷаҳонӣ дар кишвари мо ҳанӯз ба муаррифии ҷидди илмӣ амалӣ ва фарҳангӣ ниёз дорад. То имрӯз, аксаран дар бораи иқдоми Закариёи Розӣ дар улуми кимиё, тиб, пизишкӣ, гиёҳдармонӣ, риёзӣ, заминшиносӣ ва амсоли инҳо огоҳӣ дорем. Ҳол он ки Закариёи Розӣ ба ҷуз иқдоми ҷиддие дар заминаи улуми табиатшиносии риёзӣ, дар фалсафа ва андешаи фалсафӣ низ талошҳои қобили таҳсин анҷом додааст. Мероси Абубакр Закариёи Розӣ, махсусан, дар бозкушоии мушкилоти фикрӣ, боло бурдани сатҳи огоҳии иҷтимоию маърифатӣ, таъвияти руҳи интиқодгарӣ, таҳкими ҷараёни озодандешӣ, шеваи арзёбихон фалсафӣ, нақду

бознигарии мантиқӣ ва ташаққули ҷаҳонбинии илмӣ дар ҷомеа аз ҳар ҷиҳат мусониданд.

Барои рӯшан шудани матлаб дар қадами аввал, аз зиндагиномаи Абубакр Закариёи Розӣ ба таври мухтасар ёд мекунем. Ба қавли муҳаққиқон, номи ӯ Муҳаммад, номи падараш Закариё, номи бобояш Яҳё, кунияаш (куня – лақаби эҳтиромии одамон ба расми арабҳо, ки дар қолиби «аб», «абу», «абӣ», «ибн», «ум» ва ё «бинт», мисли Абу Алӣ, Умми Гулсум, Ибни Сино ва амсоли инҳо) зухур мекунад. Абубакр ва нисбаташ ба зодгоҳи худ Рай «Розӣ» аст. Ба Розӣ, бо таваҷҷуҳ ба бузургии шахсиятӣ, нубуғи касбӣ ва таъвоноии эҷодӣ унвонҳои «Ҷолинуси араб», «Файласуфи араб», «Табиби мористонӣ (мористон-бемористон, касалхона – Н. Н.), «Табиби мусулмонон», «аллома дар улуми авоил» додаанд. Оне, ки осори Розиро ба забони лотинӣ тарҷума кардаанд, бештар ӯро ба шакли «Rhazes», баъзе маворид дар қолаби содаи «Razi» ва «Abubater» ишора намудаанд.

Розӣ дар моҳи шаъбони соли 251 ҳиҷрӣ, мутобиқ ба соли 865 мелодӣ дар Рай ба дунё омадааст. Рай, ки имрӯз аз он қариб, ки ному нишоне намондааст, дар он рӯзгор аз ҷумлаи шахрҳои номдори минтақа ба шумор рафта, бузургони зиёдеро ба таърих ҳадия намудааст. Аз замони наврасии ҷавонии Розӣ дар ин шаҳр иттилооти зиёде ҷуз таъкидоти андаки мутарҷимони осори ӯ чизе дар даст нест. Меғъанд, ки дар ибтидо заргарӣ мекардааст, баъдан ба умӯри саррофӣ (заршиносӣ) пардохта, дар заминаи илми кимиё таҷриботе андӯхтааст. Аммо дар натиҷаи таҷриботу таҳқиқоти кимиёӣ ва кимиёгарӣ ҷашмаш осеб бармедорад ва ба куҳлол (ҷашмпизишк) муроҷиат карда, 500 динар харҷи табиб дода, аз ин боис ба илми тиб рӯ меоварад. Донишмандони дигар таваллудӣ Абубакр Муҳаммад ибни Закариё ибни Яҳёи Розиро дақиқтар дар 28 августи соли 865 дар шаҳри Райи Эрон гузориш дода, вафоташро 26 октябри соли 925 дар шаҳри Рай дақиқ кардаанд.

Тибқи тазаккуроти муҳақ-

қикон, аз ҷумла, Меҳдии Муҳаққиқ, Розӣ дар ҷиҳилсолағӣ ба омӯзиши китобҳои пизишкӣ ва фалсафӣ пардохта, қисмати зиёди умр ва зиндагиашро ба мутолиаи мурури кутуб ва навиштан сарф кардааст. Яъне, дуруст он замоне ки ба лиҳози синнию фикрӣ ба як мақому ҷойгоҳе расидааст, ба омӯзиши улуми тиббию фалсафӣ таваҷҷуҳ намудааст. Ин маънои онро дорад, ки Закариёи Розӣ дар ибтидо хуб мулоҳиза фармуда, сониян, ба дарку фаҳми масоил расида, дар ҷустуҷӯи ҳақиқи табиату ҳастию инсон шуда, қовишҳояшро бар мабнои ҷаҳоншиносии фалсафӣ ва таҷриботи тиббӣ-пизишкӣ таҳаққуқ бахшидааст. Муҳимтар аз ҳама, Розӣ аз нодиртарин мутафаккиронест, ки аз улуми таҷрибӣ ба фалсафӣ гузашта, назариёти фалсафии хешро аз тариқи улуми кимиё, пизишкӣ, тиббӣ ва табиатшиносӣ собит кардааст. Бо таваҷҷуҳ ба сатҳи фароғии донишу иттилоот ва табаҳхури ӯ дар улуми замони ӯро бузургтарин файласуф ва донишманди асримиёнагии башарӣ доништаанд.

Бад-ин тартиб, Розӣ ба Бағдод, ки он замон маркази тамаддуну фарҳанги исломӣ маҳсуб мешуд, меравад ва дар бемористонҳои шаҳр ба табобати беморон ва муолиҷаи муоинаи онҳо пардохта, донишу таҷриботашро дар заминаи улуми пизишкӣ тақвият медиҳад. Дар илми пизишкӣ ва маҳорати табобатӣ ончунон муваффақ мегардад, ки ба мақоми раҳбарии бемористонҳои Бағдод пазируфта мешавад. Ӯро амирон ҳокимони дарбор ба ҳамкорӣ даъват карда, бобати муолиҷаи зиёди муроҷиат намудаанд. Мутарҷимону муҳаққиқон бар онанд, ки Розӣ охируламу ба зодгоҳаш Рай бармегардад ва бар асари бемории ҷашм он ҷо вафот мекунад. Тибқи ахбори сарчашмаҳо ва манобеи зарурӣ, дар охири қор шогирдаш барои муолиҷаи ӯ ба Рай меояд, вале Розӣ ба ӯ таъкид мекунад, ки умраш ба поён расида, раво нест, ки ба муолиҷаи бипардозад. Ҳамин тариқ, шаъбони соли 313 ҳиҷрӣ (925 мелодӣ) Розӣ дар 60-солағӣ аз дунё ҷашм мепошад.

Н. НУРЗОДА

СИМО

Дилбохтаи касб

Омӯзгор дар ҳамаи даври замонҳо байни мардум обрӯю эътибори баланд дошту дорад. Зеро омӯзгор дар баробари падару модар дар тарбияи нақши калон мебозад. Омӯзгороне ҳастанд, ки бо тарбияи дурусти худ роҳи ҳаёти аҳли ҷомеаро фурузон месозанд.

Бузургони илму адаб фармудаанд, ки равшанкунандаи хиради башар ва афрӯзандаи машъали илму дониш омӯзгор аст. Педагоги рус Антон Семёнович Макаренко ба маврид гуфтааст: «Тарбияи омӯзгор шабеҳи нурҳои хуршеди оламафрӯз аст ва ба ҳеҷ ваҷҳ онро ба чизе иваз кардан нашоуд». Ба ин маънӣ, фардери барои хонандагон муаррифӣ менамояд, ки 50 соли умри пурбаракати ҳаёташро ба таълиму тарбияи фарзандони халқ бахшидаву ифтихори ҳамкорон мебошад. Ӯ бонуи воқеан, хоксору меҳрубон, бовиҷдону покширошт, ҷасуру кави-ирода, хайрандешу адолатхоҳ ва маслиҳатгари омӯзгорон Сайлӣ Қодирова аст, ки устои муаллифи ин сатрҳо низ мебошад.

Нахустқомёбии ҳар шахс дар зиндагӣ мақоми шоиста дарёфтанд. Зиндагиро ҳадафи муайян файзбахш мекунад.

Ин маъноро муаллими азизи мо Сайлӣ Қодирова аз оғози фаъолияташ амик дарк кардааст. Ҳамвора дар омӯзиш ва тақмили дониш аст.

Дар хидмати мардум будан ва неки карданро волотарин фазилати инсонӣ медонад, аз ин лиҳоз, ҳамакида бо ниёгони соҳибхиродамон аст, ки гуфтаанд:

**Беҳин қоре, ки андар зиндагонист,
Накухоҳӣ, ба кас роҳатрасонист.**

Муаллима Сайлӣ Қодирова солҳо боз дар зодгоҳи хеш – шаҳри Ваҳдат фаъолияти пурбаракату бовусъат дорад.

Мавсуф дарсҳояшро ҷамеаи рангину ҷолиб мегузаронад, аз воситаҳои аёниву методҳои нави таълим васеъ истифода мебарад. Дар раванди таълим аз муносибати босалоҳият қорбаст менамояд, чунки дар ин шеваи тадрис хонандагон дар меҳвар қарор доранд ба ташаққулу тафаккури онҳо мусоидат мекунад.

Воқеан, дар дарсҳояш хонандагон фаъоланд ва ҳар дарси ӯро бо шавқмандӣ гӯш мекунанду супоришҳои додашударо сари вақт иҷро менамоянд. Он омӯзгоре дар таълим муваффақ мешавад, ки шогирдонашро ҳамчун фарзанд дӯст дорад ва муносибату рафтораш ҳамчунон модарона бошад.

Сайлӣ Қодирова 9 сентябри соли 1953 дар шаҳри Ваҳдат ба дунё омадааст. Барои таҳсил ба мактаби миёнаи №5 ба номи А. М. Горкий рафта, онро соли 1970 хатм намудааст. Ҳамон сол ба ДДОТ ба номи С.Айни дохил шуда, онро соли 1974 бо муваффақият хатм менамояд.

Баъди чандин соли омӯзгорӣ ва роҳбарӣ дар мактаби №42 дар муассисаи таълимии №4 ба номи Темур Собиров фаъолиятро идома медиҳад. Муаллима Сайлӣ Қодирова дар озмуни «Муаллими сол-1997» ғолиб омада, сазовори нишони «Аълочии маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон» гашт. Инчунин, ғолиби озмуни «Модари сол» (соли 1998) бахшида ба Соли байналмилалӣ оила дар ҷумҳурӣ мебошад.

Аз рӯзҳои аввали ба қорӣ омӯзгорӣ шуруъ карданах ба ҳусни ҳатти хонандагон ва инкишофи нутқи онҳо диққати ҷиддӣ медиҳад. Сайлӣ Қодирова аз шоирони бузург, аз устод Рӯдакӣ то Абдулқодирхонаи Савдо ашъори фаровонро азбар карда, ғазалҳои дилошӯби Камоли Хучандиву Ҳофизи Шерозиро бештар дӯст медорад.

Ҳоло синни устод аз ҳафтод гузаштааст ва ӯ худро хушбахт меҳисобад.

Имрӯз шогирдони он кас дар тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷомеа фаъолият доранд.

– Аз сабаби кам будани вақт ва зиёд будани шумораи хонандагон дар як синф, меғъяд муаллима, қорҳои ҳатти сарсарӣ санҷида мешаванд, ҳаҷҳои хонандагон нишон дода намешавад, баҳо аз меъёр баланд гузошта мешавад. Хуб мешуд, мутахассисони ҷавоне, ки дар мактабҳои олии таҳсил мекунанд, бештар ба таҷрибаомӯзӣ фиристода шаванд ва ба талабот ва шарту шароити муассисаи омода гарданд.

Бояд хотиррасон намуд, ки муаллима дар баробари омӯзгори пешқадаму наовар будан, инчунин, модари мушфику меҳрубон аст. Ӯ фарзандонро низ дар руҳияи баланди ватандӯстӣ ва ифтихор аз диёри миллати худ тарбия карда, ба қамол расондааст.

Зиндагиву фаъолияти устод Сайлӣ Қодирова намунаи ибрат ва шоистаи пайравӣ мебошад.

Ҳотам РАҲИМОВ,
омӯзгори МТМУ №73-и шаҳри Ваҳдат

Дар ду даври бақайдгирии имтиҳонҳои марказонидаи дохилшавӣ-2025 беш аз 92 ҳазор довталаб номнавис гардид.

18 АВГУСТ - РӯЗИ КОРМАНДОНИ СОҲАИ ТИБ

Тамоми муваффақияту дастовардҳои, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон баъди соҳибистиқлолӣ дар тамоми соҳаҳои иқтисодиёти иҷтимоӣ ба даст овардааст, маҳз самарҳои талошҳои ҳастанопазир ва заҳматҳои шабонарӯзи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон мебошанд.

Бо дастгириҳои бевоситаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба хотири кадршиносии аз хизматҳои шоёни табибон аз соли 1995 инҷониб 18 август ҳамчун Рӯзи кормандони соҳаи тибби Ҷумҳурии Тоҷикистон ба феҳристи идҳои давлатӣ ворид гардид. Рӯзи касбии кормандони соҳаи тибб бо мавлуди Абуалӣ ибни Сино алоқамандӣ дорад. Чунонки Пешвои миллат таъкид менамоянд: «Мардуми куҳанбунёди тоҷик мисли Абуалӣ ибни Сино, Абубакр Закариёи Розӣ садҳо донишмандонро ба воя расонидаанд, ки осори онҳо то ба имрӯз аҳамияти худро гум накарда, барои башариат ҳамчун раҳнамои тиббӣ хизмат менамоянд».

Дар солҳои соҳибистиқлолӣ

Кафили солимии ҷомеа

дар Ватани маҳбубамон корҳои ободониву созандагӣ, тавачҷуҳ ба илму маориф, тандурустӣ, фарҳангу маънавият, эҳтиром ба арзишҳои миллӣ ва умумибашарӣ вусъати тоза пайдо карданд. Қабули барномаву стратегияҳо ва санадҳои нави метёрии ҳуқуқӣ вобаста ба соҳаи тандурустӣ аз тавачҷуҳи рӯзафзунӣ Роҳбарияти олии кишвар шаҳодат медиҳад.

Бо шарофати Истиқлоли давлатӣ Ҳукумати Тоҷикистон ба соҳаи тиб ва дорусозӣ диққати ҷиддӣ дода, ҳамасола дар олии тиббии кишвар мутахассисони варзида тайёр карда мешавад.

Имрӯз бо мақсади суръатбахшӣ ба раванди ислоҳоти соҳаи тандурустӣ ва хифзи иҷтимоӣ, баланд бардоштани сифати хизматрасонии тиббӣ ба аҳолии мамлакат, вусъат додани бунёди муассисаҳои тиббӣ корҳои муфид анҷом дода мешавад.

Аз ин рӯ, моро зарур аст, ки ба кадрҳои ин ҳама ғамхориву дастгириҳо бирасем ва дар ободиву озодии ин сарзамини биҳиштосову соҳибистиқлол кӯшиш намоём.

Мавҷигул САЙҲУЛЛОЕВА,
раиси иттифоқи касбаи
кормандони Донишқадаи тиббӣ-
иҷтимоии Тоҷикистон

МУЛОҲИЗА

Масъулияти волидон дар таълиму тарбияи фарзанд

Фарзанди солеҳ ва бонағрифат давоми умр ва номбардори падару модар мебошад. Муҳити оила дар тарбияи фарзанд бетаъсир наменонад. Падару модар дар шароити кунунӣ вазифадоранд, ки бо роҳи усулҳои муосир муҳити тарбияи фарзандро дар ҷаҳон оила солим гардонанд.

Кӯдакон ба суҳанони самимӣ эҳтиёҷ доранд. Дар шароити печидани замони муосир масъулияти падару модар дар тарбияи фарзанд бештар гардидааст.

Ниҳодҳои асосии тарбия: волидон, муассисаҳои таълимӣ ва ҷомеаро зарур аст, ки насли наврасу ҷавонро дар руҳияи ҳудӯғиҳу худшиносӣ, инсондӯстиву ватандорӣ, эҳтиром гузоштан ба арзишҳои миллию умумиинсонӣ тарбия намоянд, то ки онҳо ҳамчун шахсияти комил ба воя расанд.

Мардуми мутамаддини тоҷик ба таълиму тарбияи фарзандон аҳамияти хосса дода, пайвасти талош меварзад, ки фарзандони худро дар руҳияи ватандӯстиву ҳудӯғиҳу, донишомӯзӣ ба камол расонанд.

Бо мақсади пешгирии ҳар гуна амалҳои номатлуб, инчунин, дар руҳияи ватандӯстию ватанпарастӣ тарбия намудани кӯдакон Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулият барои таълиму тарбияи кӯдак» қабул гардидааст.

Ин қонун барои беҳбуди зиндагии кӯдакон, коҳиши ҷинояткорӣ дар байни онҳо замина гузошта, масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзандонро бештар менамояд. Мақсади асосии он дар руҳияи худшиносиву ҳудӯғиҳу, эҳтиром ба арзишҳои миллию умумибашарӣ тарбия намудани фарзандон, ҳамчунин, хифзи ҳуқуқи манфиатҳои онҳо мебошад, ки ин барои ба ҳаёти мустақилона омода шудани онҳо мусоидат мекунад.

Вазифаи волидайн душвор буда, дар тарбияи дурусти фарзандон сабру таҳаммул, заҳмат ва талоши пайвастаро тақозо мекунад.

Бояд қайд кард, ки оила ҳамон вақт устувор мешавад, ки волидайн дар тарбияи фарзанд масъулияти ҷиддӣ зоҳир намоянд ва фарзандони дорои ҷаҳонбинии пешрафта ва соҳибхунаро ба камол расонанд.

Гулбаҳт ҒУЛОМАЛИЕВА,
мураббияи кӯдакистони №159-и
ноҳияи Шохмансур

НИШАСТИ МАТБУОТӢ

Дар ноҳияи Мир Сайид Али Ҳамадонии вилояти Хатлон бо мақсади пардохти саривактии маблағҳои рухсатии меҳнатии кормандони соҳаи маориф аз ҷониби масъулони раёсати молия чораҳои зарурӣ андешида шуда, ҳамаи маблағи пешбинишуда аз бучаи маҳаллӣ пурра пардохт

Рухсатпулӣ сари вақт пардохт гардид

гардид. Дар ин бора дар нишастии матбуотӣ сардори раёсати молияи ноҳия Қадамшо Расулзода иттилоъ дод. Гуфта шуд, ки дар соҳаи маорифи ноҳия 2916 нафар фаъолият менамоянд, ки аз ин шумора 2048 нафар омӯзгор ва 868

нафари онҳо корманди техникаи мебошанд. Рухсатпулҳои онҳо, дар маҷмӯъ, 4 миллиону 800 ҳазор сомони ро ташкил дод, ки дар давраи рухсатии меҳнатӣ пардохт карда шуд.

Худододи ИСЛОМ, «Омӯзгор»

МАОРИФИ ҶАҲОН

Чеченистон

Муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбии Чеченистонро коллеҷҳои энергетикӣ, тиббӣ, фарҳанг ва санъат, педагогӣ ва ғайра ташкил медиҳанд. Мактабҳои олии Чеченистон-Донишгоҳи давлатии техникаи нафти Грозний, Донишгоҳи давлатии Чеченистон, Донишгоҳи давлатии омӯзгории Чеченистон ва Донишқадаи исломии Курчалой ба номи Аҳмад-Ҳочи Қодиров мебошанд.

Донишгоҳи давлатии омӯзгории Чеченистон соли 1980 дар шаҳри Грозний таъсис ёфтааст. Қабули аввалин донишҷӯён дар донишгоҳи мазкур соли 1981 оғоз гардид, ихтисосҳои зеринро дар бар мегирифт: тарбияи ҷисмонӣ, физика ва математика, педагогика ва методикаи таълими ибтидоӣ, интизоми умумии техникаи ва меҳнат. Баъдан ихтисосҳои педагогика ва психологияи томактабӣ, санъати тасвирӣ ва расомӣ, химия ва биология таъсис дода шуд.

Сенегал

Низомии маорифи Сенегал ба модели фаронсавӣ шабоҳат дорад.

1. Таҳсилоти ибтидоӣ аз 6 то 12-соларо ба таҳсил фаро мегирад. Таҳсил дар ин зина хатмӣ ва ройгон аст.

2. Таҳсилоти миёна аз ду зина иборат аст. Зинаи аввал 4 сол давом карда, баъди хатм ба донишомӯзон сертификати *BFEM* дода мешавад. Зинаи дуюм 3 сол идома ёфта, хонандагонии 16 то 19-соларо ба таҳсил фаро мегирад.

3. Таҳсилоти олии мактабҳои олии касбиро дар бар мегирад.

Бояд қайд кард, ки Ҳукумати Сенегал барои рушди соҳаи маориф талош менамояд, вале бо вучуди ин, камбудии низ мавҷуданд. Барои баланд бардоштани сифати таълим дар кишвар барномаҳои саводноккунии калонсолон ба роҳ монда шудааст.

Кирибати

Дар муассисаҳои таълимии Кирибати забони таҳсил англисӣ ва гилбертӣ (кирибатӣ) мебошад. Таҳсил дар мактабҳои ибтидоӣ асосан бо забони модарӣ ҷараён мегирад, аммо дар зинаҳои болоӣ бо забони англисӣ ба роҳ монда шудааст.

Дастрасӣ ба таҳсил дар мактабҳои ибтидоӣ хуб буда, дар зинаҳои миёна ва олии камтар аст. Дар Кирибати донишгоҳи мустақил мавҷуд нест, аммо дар он филиали Донишгоҳи Укёнузи Ором фаъолият мекунад. Аксари донишомӯзони ин кишвар барои идомии таҳсил дар мактабҳои олии ба Фичи, Австралия ва Зеландияи Нав мераванд.

Ҷибути

Таҳсилоти томактабӣ марҳалаи аввалини таълим ба ҳисоб меравад. Ин марҳала барои омода кардани кӯдакон ба мактабҳои ибтидоӣ ва рушди малакаҳои зеҳнӣ аҳамияти калон дорад. Дар Ҷибути ин зина барои кӯдакони аз 3 то 6-сола пешбинӣ шудааст. Муассисаҳои томактабии ин мамлакат асосан дар шаҳрҳои мавҷуданд. Дар ноҳияҳои дурдаст ва дехот дастрасии кӯдакон ба он маҳдуд аст.

Барномаҳои таълимии кӯдакистонҳои Ҷибути одатан аз омӯзиши ҳисоб, рушди забон ва бозӣ иборат мебошад. Бояд қайд кард, ки забони таълим дар кӯдакистонҳо ва дигар муассисаҳои таълимӣ фаронсавӣ ва арабӣ мебошад.

Ҷазираҳои Сейшел

Дар муассисаҳои ибтидоии Ҷазираҳои Сейшел ба хонандагон аввал хондану навиштанро бо забони креолӣ меомӯзанд. Аз синфи 3 сар карда, таълим бо забони англисӣ ҷорӣ мешавад. Файр аз ин, забони фаронсавӣ низ мавҷуд аст, ки ҳамчун забони хориҷӣ аз синфи 6 омӯзонида мешавад. Таҳсил дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии Ҷазираҳои Сейшел ройгон мебошад. Аксари муассисаҳои дорои либоси ягонаи мактабианд.

Бояд гуфт, ки Ҷазираҳои Сейшел дар қатори 50 кишвари аз ҷиҳати рушди соҳаи маориф пешрафта дар ҷаҳон қарор дошта, дар қитъаи Африқо мақоми аввалро соҳиб аст.

Таҳияи Ирода ТИЛАБОВА,
«Омӯзгор»

Давоми ду соли оянда дар вилояти Хатлон 165 бинои нави муассисаи таълимӣ бунёд карда мешавад.

СИМО

Омӯзгор ва эҷодкор

Зиндагиномаи узви Иттифоки нависандагони Тоҷикистон, Иттиҳодияи журналистони Тоҷикистон, Аълоҷии маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон, омӯзгори варзида Сирочиддини Шарофиддин шоистаи омӯзишу пайравӣ мебошад. Устод бо дониш, маҳорат ва маърифати баланд, хулқу аъло нек, ҷаҳонбинӣ, ақлу хирад байни омӯзгорон мақоми хос дошт. Шогирдонро талкин менамуд бисёртар лугат омӯзанд, зеро он омили аслии забондонии суҳанварӣ мегардад.

Сирочиддини Шарофиддин соли 1950 дар деҳаи Ревади ноҳияи Айнӣ ба дунё омадааст. Баъди хатми мактаби зодгоҳаш дар Коллеҷи омӯзгории шаҳри Панҷакент (собик Омӯзишгоҳи шаҳри Панҷакент) солҳои 1964-1968 таҳсил намуда, ҳамчун омӯзгор ба мактаби деҳа баргаштааст. Бо мақсади ба даст овардани маълумоти олии касбӣ солҳои 1973-1978 дар факултети филологияи Донишқадаи давлатии омӯзгории Ленинобод ба номи С. М. Киров (ҳоло Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобоҷон Ғафуров) таҳсил намуда, онро бомуваффақият хатм кардааст. Аз соли 1986 то охири умр ба эҷоди асарҳои бадеӣ машғул шудааст. Ӯ шоир, нависанда ва рӯзноманигор буда, навиштаҳои ӯ дар матбуоти даврӣ низ ба таъ

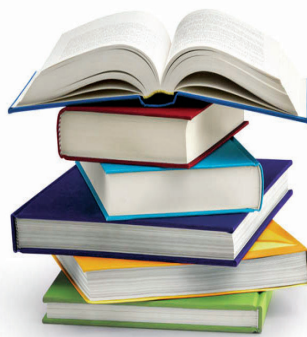
расидаанд. Китобҳои дастҷамъии «Хӯшаҳо» (1992), «Армуғони Фалғар» (2000) ва китобҳои (мачмуаи ҳикояҳо ва қиссаҳо) бо номи «Бозии қисмат» (1991), «Уммаҳонӣ» (1996), «Тасбеҳи ишқ» (2003), «Меҳр ва ғазаб» (2005), «Фидойӣ» (2007), «Дарвозаи тиллоӣ» (2008), «Фидоии роҳи бемаргӣ» (2008) ва «Ҳамёнаи ишқ» (2014) ва ғайра ҷоп шудаанд. Муаллифи драмаи таърихӣ «Ҳоча Аҳрори Валӣ» (1997) ва қиссаи фоҷиавии «Туғрал» (1999) низ мебошад. Романи «Муҳаббат ва садоқат» ба қалами ӯ мансуб мебошад. Дар навиштаҳои бештар меҳри Ватан, ситоиши модар, ишқу муҳаббат, меҳнатдӯстӣ, худогоҳию худшиносӣ, бедор намуни хувияти миллӣ дарҷ гардидаанд. Яке аз муаллифони китоби дарсии «Адабиёти тоҷик» барои синфи VI мебошад.

Доктори илмҳои филологӣ, профессор Нуралӣ Нурзод қайд намудааст: «Сирочиддини Шарофиддин аз ҷумлаи суҳанвароне ҳастанд, ки аслан дар наср таҷрибаҳои хунарии хешро озмудау бештар бо шеваи хуби нигориш бо ҳикояту дostonҳои ҷолиби таваҷҷуҳ ҳамчун нависандаи соҳибсуҳан миёни аҳли адаб эътироф шудаанд. Нашири чанд китоби адиб аз ибтиқору кӯшишҳои шоистаи вай дар тақмили сабки нависандагаш дарак медиҳанд».

Дар баробари таълим дар мактаби деҳа, солҳои тӯлонӣ маҳфили ҳаваскорони санъати МТМУ рақами 10-ро роҳбарӣ мекард. Соли 2016 бо нишони «Аълоҷии маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон» қадрдонӣ шудааст.

Ҳасан ҲАФИЗОВ,
дотсенти кафедраи
математикаи олии ДТТ ба номи
академик М. С. Осимӣ,
Мирзосалим НАСИМЗОДА
омӯзгори МТМУ №39-и
ноҳияи Айнӣ

ТОЗАНАШР

Китоби адиб ва омӯзгори хушсалика Мақсад Хусейнзода «Бо мароми Маснавий» дар нашриёти «Адиб» бо теъдоди 150 нусха аз ҷоп баромад. Пештар аз ҷониби ин муаллиф се китоби хонданӣ бо номҳои «Ҷақомат музофот», «Савти Аҷам» ва «Дар диёри шеър» интишор ёфта, манзури хонандагон гардида буд.

«Бо мароми Маснавий»

Мақсад Хусейнзода дар оилаи омӯзгор тавалуд шудааст. Қиблагӯҳаш Шайбон Хусейнов яке аз омӯзгорони номдори забон ва адабиёти тоҷик ба шумор меравад, ки зиёда аз панҷоҳ сол ба таълиму тарбияи насли наврас дар мактабҳои деҳоти водии Ванчи Боло машғул буд. Раҳмон Хусейнов ҳам омӯзгор буд. Хоҳари калонии Мақсад-Махбуба дар яке аз таълимгоҳҳои пойтахти кишвар шаҳри Душанбе омӯзгор аст. Ба ҳамин маънӣ оилаи Хусейновҳо дар ноҳияи Ванҷ ҳамчун хонаводаи омӯзгорон шинохта шудаанд ва эҳтироми зиёде миёни мардум доранд.

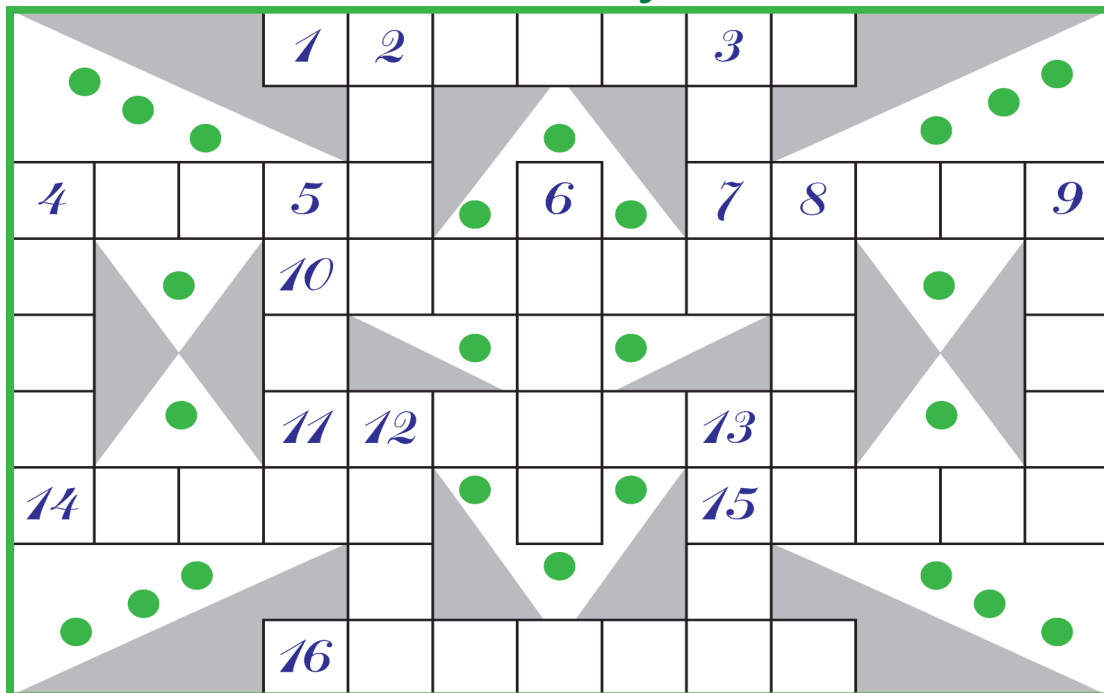
Бояд гуфт, ки аксарияти шеърҳои ин китоб дар пайравии яке аз бузургтарин нобигаҳои адабиёти классикии тоҷику форс Мавлонои Балхӣ эҷод шудаанд. Номи китоб ҳам «Бо мароми Маснавий» гузошта шуда, мавзӯҳои гуногунро дар бар мегирад. Ашъори мачмуа моҳияти баланди тарбияи ватанпарастона, ахлоқӣ ва маънавий дошта, хонандагонро водор месозад, ки дар миёни аҳли ҷомеа мавқеи худро пайдо намојанд. Аз ҳама муҳиммаш, дар зиндагӣ ба хатоҳои роҳ надиҳанд, Ватани худро дӯстдоранд, дар амалҳои ободонӣ, бунёдкорӣ ва созандагӣ иштироки ғаёлона дошта бошанд.

Шоир ва омӯзгор Мақсад Хусейнзода иштирокчи Озмунӣ ҷумҳуриявии «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» мебошад. Ӯ соли 2023 дар номинатсияи эҷоди назм мақоми ифтихориро соҳиб гашта, бо «Сипоснома»-и Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар мукофотҳо сарфароз гардидааст.

Сирониҳои ДИЛОВАР,
рӯзноманигор

САЙҚАЛИ ЗЕҲН

Муаммои «Самак»

Аз боло ба поён:

2. Паранда. 3. Гул. 4. Тоза, равон. 5. ***и Тӯсӣ, шоири адабиёти классикии тоҷику форс. 6. «Ҳабар доред оё ҳазрати Лоик, Ба *** об кӯбидед». 8. Повести Садриддин Айнӣ. 9. Деҳа, қишлоқ. 12. Дарахти ҳамешасабз. 13. *** Шукӯрзода, олим ва адиб, муаллифи асари «Шарҳи «Гулистон»-и Саъдӣ.

Аз ҷап ба рост:

1. «Ба кунҷи *** биншаста танҳо модари пирам» (Лоик). 4. Моҳиро гӯянд. 7. Зодгоҳи Муҳаммад Иқбол. 10. ***-они адабиёти классикии тоҷику форс. 11. «Доми тазвир макун чун *** Куръонро» (Ҳофиз). 14. Қаҳрамони асосии повести «Субҳи ҷавонии мо»-и С. Улуғзода. 15. Муқобилмаъноӣ «пир». 16. «Навбахтиву *** навхона муборак бод!» (Лоик).

Мурағтӣ
Ҳотамӣ ҲОМИД,
«Омӯзгор»

ЭЪТИБОР НАДОРАД

Шиносномаи гумшудаи А01456669, ки онро 12.07.2018 ШВКД дар ноҳияи Исмоили Сомонӣ шаҳри Душанбе ба Азизова Фарзона Садулоевна додааст, эътибор надорад.

***

Шаҳодатномаи гумшудаи Т-АТУ №1137825, ки онро соли 2023 Муассисаи давлатии таҳсилоти миёнаи умумӣ (гоибона) барои наврасон ва ка-

лонсолон дар назди Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Ҳамидов Абдусамат Халифавич додааст, эътибор надорад.

***

Шаҳодатномаи гумшудаи А №291405 дар бораи хатми синфи 9, ки онро соли 1995 муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ №23-и ноҳияи Шохмансури шаҳри Душанбе ба Сафарова Сурайё Абдугафоровна додааст, эътибор надорад.

Ҷавоби муаммои «Андарз»
(«Омӯзгор», №32, 06.07.2025)

Аз ҷап ба рост:

1. Ломоносов. 4. Самара. 7. Маориф. 9. «Одина». 12. Андарз. 13. Сомонӣ. 14. Паҳлавонӣ.

Аз боло ба поён:

2. Одам. 3. Овоз. 5. Аҳсан. 6. Андоз. 7. Манас. 8. «Ирфон». 10. Гана. 11. Эмин.

НАШРИИ ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

МУАССИС

Вазорати маориф ва илми
Ҷумҳурии Тоҷикистон

САРМУҲАРИР

Эҳсон САФАРЗОДА

225-81-55

ҲАЙАТИ ТАХРИРИЯ

Раҳим САИДЗОДА

Абдулло РАҲМОНЗОДА

Ҳомид ҲОШИМЗОДА

Равшан КАРИМЗОДА

Лутфия АБДУЛҲОЛИҚЗОДА

Бадриддин МУЗАФФАРЗОДА

Қобилҷон ХУШВАХТЗОДА

«Омӯзгор» тахти рақами 271/рз-97, аз 27.09.2021 дар Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон аз нав номнавис шуда, тахти рақами 0110005977 дар Кумитаи андозии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба қайди давлатӣ гирифта шудааст. Нашрия ба хотири чандандешӣ маводе низ ба таъбирасонад, ки идораи ҳафтанома метавонад бо муаллифони ҳамфикр набошад ва барои онҳо масъулиятро ба уҳда нагирад.

Навиштаҳо ва суратҳои ба идораи ҳафтанома воридгашта баргардонида намешаванд. Идораи ҳафтанома навиштаҳои дар ҳаҷми на бештар аз 4 саҳифаи компютери андозаи 14 (фосилаи 1,5)-и ҳарфи Times New Roman Тj қабул менамояд.

ҲАЙАТИ ЭҶОДӢ

Насриддин ОХУНЗОДА

(ҷонишини сармуҳаррир)

Шодӣ РАҶАБЗОДА

Ҳотамӣ ҲОМИД

225-81-57

Шаҳноза БОБОМУРОДОВА

(муҳаррирон)

МУХБИРОН

Ирода ТИЛАБОВА

Хуршеда АЗИЗОВА

(шаҳри Душанбе)

Ҷангибеки УЛҒАТШОҶ

(ВМКБ)

Суҳроб АЗИЗӢ

Худодоли ИСЛОМ

(вилояти Хатлон)

Нуъмон РАҶАБЗОДА

(вилояти Сугд)

Саодат ЭРҒАШЕВА 225-81-61
(масъули обуна)

Зарнисор НИЗОМОВА

(хуруфчин)

Ҳафтанома дар матбааи
нашриёти комплексии
«Шарқи озо» ба таъбирасид.
Индекси обуна: 68850.
Адади нашр: 40246 нусха

Почтаи электронӣ:

p.omuzgor@maorif.tj

Сомонаи ҳафтанома:

www.omuzgor-gazeta.tj

QR - коди сомонаи
расмӣи нашрияи
«Омӯзгор»

Навбатдори шумора
И. Тилабова